

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!

Райсудин НАБИЕВ

Июндин варзни акъатзава. Ам йисан къвед лагъай пай патал газетар, журналар кхьидай вахт я. Чи тарих, уьмуьр, яшайиш вичин чинрилай раижзавай "Лезги газет" кхьиз вирида тади къачу.

Республикадин милли чIаларал акъатзавай вири газетрилай еке тираж авай адал чна дамахзава. Тираж агъуз веьгин чаз кутугнавач. Чи камаллу бубайри лагъайвал, жуван вацI жува чIехи авуна кIанда. Мектебрин директорар кыле аваз вири муаллимри, ясли-бахчайрин заведующийри, гъар жуьре тешкилатрин къуллугъчийри чпин жумартвал, мергъяматлувал къалурнайтIа, хъсан кар жедай.

И мукъвара газетдин къилин редактор **Меьгамед ИБРАГЪИМОВ** Къасумхуьруьн чкадин телеканалдай гъа и кардикай раханай. Газет кхьинин месэла ада мад сеферда рикел хкана. Им, чяхъ элкьвена, авунвай тIалабунни я. Ша чна и тIалабун активвилелди къилиз акъудин. Милли газет вахтунда кхьин. Гъам чи къилин винизвални, газетпересвални жеда.

1920 – йисалай акъатзава

N 25 (10774) хемис 22 – июнь, 2017 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Къайда тун герек я

20-июндиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова РД-дин Хатасузвилиин Советдин заседание тухвана. Анал веревирд авур асул-месэла республикада кардик квай шейэр кура-кура маса гудай базарин къвалахдиз талукъди тир.

КватI хъанвайбурухъ элкьвена рахай Дагъустандин Къили шейэр кура-кура маса гудай базарин къвалах законодательстводихъ галаз къадай гьалдиз гъун - им вич гъялуни карда федеральный ва республикадин органри, гъакIни чкадин самоуправленидин ва гуьзчивалдай органри иштирак авун лазим тир чIехи месэла тирди къейдна.

"Чун базардин экономикадал элячIнава, амма, гъайиф хьи, шейэр кура-кура маса гудай базарин къвалах правовой нормайралди лазим тир гьалда таъминар тийиз хейлин вахт алатнава. Гъар сада вичи къвалахзавай чкада вичин хиве жавабдарвал авайди аннамишун лазим я, вучиз лагъайтIа ихтилал инсанрин хатасузвиликай, муьштерийрин ихтияррикай физва. Карчийрикай рахайтIа, абуру госуларстводихъ галаз зегьметдин рекъай хуьдай алакъаяр дуьзгундаказ тайинарун герек я. Эгер са кас алишверишдал машгъл жезватIа, адахъ карчивилин къвалах кыле тухун патал лазим тир, къанунрихъ галаз къазвай вири документар аваз хъун лазим я. Алай вахтунда и къвалах гъилий веьгена. Гъавилий за вице-премьер Шамил Исаевал къанун-къайда хуьдай органрихъ, Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидихъ галаз санал и карда къайда тун тапшурмишзава. Виликамаз маса мумкинвал гун тавуна, базарар агалдай ихтияр чаз авайди туш. Тебии себеларди мукъвал тир вахтара и кар ийидай мумкинвал авачтIа, алишверишдин кардик квай майданрал къайдадик кваз къвалахун герек я", - къейдна региондин Къили.

Ахпа Рамазан Абдулатипова Ростехнадзордин РД-да авай Управленидал ва республикадин МЧС-дал базарар цIаяр къуникай хуьн авай гьалдиз къетIен фикир гун тапшурмишна.

"ЦIай хкадардай махсус техника агакъардай рекъер тайинарнавай къайдайрихъ галаз къадай гьалда авач. Базарра жуьреба-жуьре, къадардилай лап гзаф контейнерар эцигнава. И кар себел яз, цIай къур дуьшуьш хъайитIа, инсанар саламат чкадиз акъудун четин акъваззава. И месэлайриз къетIен фикир гун лазим я. Идалай гъейри, акатайвал кардик кутунвай базарриз талукъ месэладайни къил акъудун герек я", - къейдна Дагъустандин Къили.

Идахъ галаз сад хъиз, республикадин руководителди налогрин къуллугъдин ве-

килриз, карчивилин къвалахдал машгъл жез, учетда акъваз тавунвай ксар дуьздал акъудунин ва абур учетда эцигунин месэлайрал мадни активдаказ машгъл хъуниз эвер гана.

"Са паюнилай гзаф карчийар налогрин органра регистрация авунвач. За, дагъустанвийрихъ элкьвена, лугъузва: са низ ятIани, раиж тийизвай взносар гайи къван бес я, кIанин къадардин налог це ва секин-даказ къвалах ая. Ирчи Казакан куьчеда авай базарди цIай къурдалай гуьгъуьниз карчийар куьмек кIанз республикадин Къилин ва Махачкъаладин мэрдин патав атана. Гъа са вахтунда абурув госуларстводихъ галаз, законодательстводи истемешзавайвал, алакъаяр хуьзвайди тестикъарзавай документар гвачир. Гъелбетда, чна халкъдин итижар хвена, амма ихътин дуьшуьшда куьмек гун патал чяхъ акъван еке мумкинвилер жезвайди туш", - малумарна региондин руководителди.

Асул доклад авур РД-дин Гъукуматдин вице-премьер Шамил Исаева хабар гайивал, алай вахтунда республикада шейэр кура-кура маса гудай 36 базар кардик ква. Гъа гъисабдай Махачкъалада - 11, Хасавюртда - 12, Дербентда - 4, Буйнаксда, Къизлярда - гъар сана 2 базар, Избербашда, Каспийскада, Къизилюртда, Дербент ва Гергебиль районра - гъар сана 1 базар кардик ква. Анра 12,5 агъзур касдилаи виниз карчийри къвалахзава.

2016-йисуз ведомствойрин уртах комиссияди Дагъустандин базарра алишверишдин къвалах къайдадик кутунин рекъай серенжерин 32 план ("реькин картаяр") туькIурна ва тестикъарна. Серенжерин планрик 1529 пункт квай. Йисан эхирдалди абурукай 970 пункт къилиз акъудна, ида 63 процент тешкилзава.

Докладчидин гафаралди, "Реькин картаяр" къилиз акъудунин процент агъузди хъун шейэр кура-кура маса гудай базарин къвалах къайдадик кутунив анжах 2016-йисуз эгечIунихъ галаз алакълу я. Гъа са вахтунда базарар кардик хъунин барадай тайинарнавай нормайрал амал авун, абур тешкилдай ихтияр гун чпин векилвилерик акатзавай муниципальный властри ва идара ийидай компанийри а серенжемар къилиз акъудунин къвалах тухванач.

Шамил Исаева Махачкъаладин жуьреба-жуьре шейэр маса гудай 2-нумрадин базардиз финин нетижайрал асаслу яз Дагъустандин Къилин тапшургуьрар къилиз акъудзавай гьалдин патахъайни гъахъ-гъисаб авуна.

► 2

Райондин активдихъ галаз гуьруьш

Алатай гъафтеда Къиблепатан территориальный округда РД-дин Къилин патай там ихтиярар ганвай векил Энрик Муслимов Меьгарамдуьруьн райондин активдихъ галаз гуьруьшмиш хъана, - хабар гана Меьгарамдуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъди. И мярекятда райондин жавабдар руководителри, хуьрерин кылер, райондин Собранидин депутатри, къенепатан крарин органрин къуллугъчийри, общественный диндин, жегъилрин тешкилатрин векилри иштиракна.

Мярекат ачухай Меьгарамдуьруьн райондин къил Фарид АГЪМЕДОВА мугъман тебрикан ва районда эхиримжи йисара экономикадин, яшайишдин рекъай вилик фин патал кардик кутур проектрикай, хуьруьн майишатда, спортда къазанмишнавай агалкъунрикай куьруьдаказ ихтилалтна.

Ахпа Ф.Агъмедова гаф Энрик МУСЛИМОВАЗ гана. КватI хъанвайбуруз ада вичин къуллугъдин везифайрикай, къилиз акъудна кIанзавай крарикай лагъана. Ада Къиблепатан Дагъустанда кыле физвай мярекатрикай СМИ-рай агъалияр хабардар авунин важиблувални къейдна.

Э.Муслимова "Экономика экъу авунин" проектдин сергъятра аваз гъечIи карчивал вилик тухунин месэлаяр веревирдна, гъа гъисабдай яз Самурдин водоводдин ва "хъендик квай экономика" дуьздал акъудунин месэлаярни. Идалай гъейри, ам алай вахтунда Къиблепатан Дагъустанда туризм

вилек тухунин ва федеральный рекъер, абурун къерехар къайдадик кваз хуьнин месэлайрални акъвазна. Адан гафаралди, туризмдин рекъай Избербаш шеьгерда тешкилдай центради и жел вилик тухуниз куьмекда.

Гуьруьшдал райондин Общественный палатадин председател Агъадаш НАГЪ-МЕТУЛЛАЕВ, РД-дин ФОМС-дин Меьгарамдуьруь авай филиалдин директор Юнус БАЛАБЕГОВ рахана. Абуру чеб важиблу месэлаяр гъялуни карда Э.Муслимова райондиз куьмекар гудайдахъ инанмиш тирди малумарна.

А.Нагъметуллаева мугъмандин фикирдиз налогриз талукъ месэла гъана. РФ-дин ФСБ-дин Меьгарамдуьруь авай пограничникри къуллугъри налогар райондин бюджетдиз ракурзавач. И месэладал кIукI гъун патал А.Нагъметуллаева полпреддивай куьмек тIалабна. Ада налогар кIа-тIунин месэла районда къетIен гуьзчивилик квайдни къейдна.

Мярекатдал районда медицинадин рекъай ерилу шартIар тешкилуни месэлани къарагъарна. Къилди къачуртIа, райондиз алай аямдин истемешунриз жаваб гудайвал тадаракламишнавай поликлиника чарасуз герек тирдакай лагъана.

Эхирдай Энрик Муслимова республика вилик тухунин мураддалди кар алай проектар уьмуьрдиз куьчуьрмишна кIанзавайди къейдна.

Ф.Агъмедова мугъмандиз сагърай лагъана ва ихътин гуьруьшри вилик эцигзавай везифаяр къилиз акъудунин карда куьмек гудайди малумарна.

САГЪЛАМВАЛ

Экономикадин кризисдизни килиг тавуна, бязи месэлаяр гьалдай мумкинвилер хъана. Вилик эцигнавай вири месэлаяр гъялун патал пеше бес къадарда хъсандиз чидай кадрияр, медицинадин идарайриз алай аямдин инфраструктура хъун чарасуз я.

► 7

СПОРТ

Спортсменрихъ элкьвена, райондин къили еке дережайриз акъатнавай абурулай акъалтзавай несилди чешне къачузвайди ва гъавилий инлай къулхъни абуру жегъилриз лайихлу герек къалурун лазим тирди къейдна.

► 12

Рикел хуьнин ва гьамлувилин йикъахъ галаз алакьалу яз Дагъустан Республикадин Кьил Р.Гь.Абдулатипован

МАЛУМАТ

22-июнь - им Ватандин Чехи дяве башламиш хъайи бедбахтвиллин югъ я, а дяведи чи уьлкведин тарихда ва советрин гьар са инсандин уьмуьрда мусибатдин гел туна.

Чи аскеррин, далу патан зегьметчийрин ватанпересвили ва викегьвили, дяве гьикI куьтягъ жедатIа, гьа кар виликамаз тайинарна. Советрин аскерри дуьнья фашистрин тегьуьндикай къутармишна, чпин Ватандин азадвал ва аслу туширвал хвена. Виридан умуми чехи бедбахтвили жуьреба-жуьре миллетрикай тир инсанар чехи са халкъ яз тупламишна.

Ватандин Чехи дяведин фронтра 180 агъзур касдилай виниз дагъустанвийри дирибашвилелди женг чIугуна, гьар къвед лагъайда Чехи Гъалибвал патал чпин чанар гана. Дирибашвал ва аскервилин къе-

гьалвал къалурунай 62 дагъустанвидиз Советрин Союздин Игитвилин тIвар гана, Ирид касдикай Баркалладин вири пуд дережадинни ордендин сагибар хъана, цIуд агъзурралди дагъустанвийриз женгинин орденарни медалар гана.

Чна Россиядин аскеррин ва офицеррин дирибашвилел, къегьалвилел ва къастунин кевивилел, далу патан зегьметчийрин, дигегьлийрин, яшлугурун, аялрин гьакъисагьвилел дамахвава. А вакъийарин иштиракчийрин патахъай къайгъударвал авун ва телеф хъайибур рикел хуьн чи пак тир буржи я.

Ватан патал женгера чанар къурбанд авурбур эбеди яз чи риклера амуькда.

Заз чи играми ветеранрихъ ва вири дагъустанвийрихъ ислегьвал, сагьламвал ва хушбахтвал хъана кланзава!

Дагъустан Республикадин Кьил

Р.АБДУЛАТИПОВ

Терроризмдиз - ваъ!

Санал кIвалахзава

Къагьриман ИБРАГЪИМОВ

Малум тирвал, РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован тапшургуьдалди Дагъустандин вири районар чкадин самоуправленидин, къанун-къайда хуьдай органрин, диндин къуллугъчийрин ва общественный тешикатрин векилар кваз терроризмдин идеологиядиз акси кIвалах тухун патал махсус дестеяр тешикинава.

къайда хуьдай органрин куьмеьдалди зурба кIвалах кIиле тухузва. Амма, гъайиф хьи, чи са бязи жегьилар адетдинди тушир исламдин рекъиз физва. Экстремизм ва терроризм гегьенш хуьн чи уьлкведин хатасузиле ва саламатвилеиз къеъцI гузвай себебрикай сад я. Райондин сергьятра яшамиш жезвай цIудралди инсанри алай вахтунда Сирияда бандитрин дестейра аваз дяведа иштиракзава. Идан себебни районда са къадар диде-бубайри гьевечи чIавалай чпин

И йикъара Белижда Дербент районар кардик квай АТК-дин аппаратдин ва поселокдин рабочий дестейри Сириядиз фенвайбурун мукьвабурухъ галаз диндин экстремизмдиз ва терроризмдиз аксивал авунин месэладай гуьруьш тухвана.

Мярекатда поселокдин администрациядин кьил Рамиз Гъабибулаева, АТК-дин векилар тир рабочий дестедин руководитель Нежмутдин Алиева, къилин пешекар Шагъбаз Гъажалиева, Россиядин МВД-дин Дербент районар авай отделдин участковый инспектор Бахтияр Агъаева, поселокдин Собранидин депутат Заур Велиханова ва масабуру иштиракна.

Гуьруьш ачухай Рамиз Гъабибулаева поселокдин рабочий дестеди Дербент райондин ОВД-дин работнирхъ галаз санал тухузвай кIвалахдикай гегьеншдиз лагъана. Адан гафарай малум хъайивал, Сириядиз фенвайбурун мукьва-къилирхъ галаз профилактикадин ва гъавурда твадай суьгьбетар тухванва, и кIвалах давамарзава.

Гуьруьшдилай гуьгьуьниз за мярекатдин иштиракчийривай районар ва рекъай тухузвай кIвалахдикай куьрелди лугьун тIалабна.

Нежмутдин АЛИЕВ: "Экстремизмни терроризм акьалтзавай несилдиз гьич гатумар тавунин мураддалди Дербент районар общественностдин, дингьийрин, къанун-

аялар азад вахтунда квел машгьул ятIа, гьадал гуьзчивал тухун тавун я. Россияда къадагъа авунвай ИГИЛ-дин таъсирдик акат тавун патал аялрихъ галаз тербиядин кIвалах тухун диде-бубайрин эвелимжи буржийрикай сад я. Заз лугьуз кланзава хьи, чна къанунар кваз къун, уьлкведин Конституциядин къайдайрал амал авун лазим я. КапI-теат ийиз садазми къадагъа авунвач. ЯтIани, чаз аквазвайвал, бязи жегьилар терроризмдинни экстремизмдин идеологиядиз мукьва жезва, адетдинди тушир исламдин рекъиз физва.

Чна, вирида сад хъана, экстремизм ва терроризм арадай акъудуниз талукьарна, образованидин идарайра, мискIинра, жегьилрин арада ва гьакI агъалирхъ галаз суьгьбетар, элкьвей столар, собранияр тешиклна, акьалтзавай несил дуьз рекьел гьун ва дуьз рекье тун патал тухузвай кIвалахдин еришар йигинарун лазим я".

Шагъбаз ГЪАЖАЛИЕВА къейдна хьи, Дербент райондин сергьятра экстремизмдинни терроризмдин идеологиядин таъсирдик акатнавай ксарни ава. Радикальный исламдин рекъиз къунвай 400 кас администрациядин ва райондин полициядин отделдин учетдиз къачунва.

Райондин администрациядин терроризмдиз акси отделди хуьрерин агъалиррин арада еке кIвалах тухузва.

З.М.КЪУРБАНОВАН гьакьиндай

Дагъустан Республикадин Кьилин УКАЗ

1. Къурбанов Заур Мажидович Дагъустан Республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин заместителвиле - Дагъустан Республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин къенепатан политикадин рекъай Управленидин начальнивиле тайинарн.

2. И Указ вич официалнидаказ печатдиз акъудай йикъалай къуватда гьатзава.

Дагъустан Республикадин Кьил

Р.АБДУЛАТИПОВ

Махачкъала шегьер, 2017-йисан 19-июнь, №144

* * *

РИКЕЛ ХКИН: 2016-йисан мартдилай 2017-йисан июналди Къурбанов Заур Мажидович РД-да карчийрин ихтиярар хуьнин рекъай Уполномоченный тир.

Къайда тун герек я

Алай вахтунда республикада шейэр кура-кура маса гудай 36 базар кардик ква. Анра 12,5 агъзур касдилай виниз карчийри кIвалахзава.

1 ◀

"ИкI цIуд йисалай гзаф вахтунда къилиз акъуд тавур кIвалах 1,5 вацарн вахтунда тухвана. Ида талукъ тир къуллугърал алай ксарни кар гьиле къур чIавуз административный ресурс ишлемишунин мумкинвилер авайдан гьакьиндай шагидвалзава. Ахтармишай чIавуз малум хъайивал, "Атриум" базарда савда ийизвай 1200 касдикай анжах 300 кас налогрин учета акъвазнавай. Шей маса гузвайбурукай хейлибуру чпин кIвалах хуси куьмеьки майишат авайвилин гьакьиндай справкайрин бинедаллаз тухузвай. А справкайрин чIехи пай муниципальный тешикатри вад йисалай гзаф вахт идалай вилек ганвайбуру тир. Ида карчивилин кIвалахдин хейлин пай республикада гьелелиг хъендик кумайдан гьакьиндай шагидвалзава", - лагъана Шамил Исаева.

Ахла веревирдзавай месэладай Россиядин МЧС-дин Дагъустан Республикада авай Кьилин управленидин начальник Нариман Къазимегьамедов рахана.

"Чна базарар ахтармишунин нетижайрал асаслу яз РД-дин прокуратурадиз 37 малумат агакъарнава. Идалай гьейри, промышленностдин ва алишверишдин министерстводини шегьерин ва районрин администрацияриз талукъ материалар ракъурнава. Асул гьисабдай чна наразивал къалурай кар цIаяр къуникай хатасуз авунин кIвалах тешиклнавай гьалдиз талукъди тир", - лагъана ада.

Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин руководитель Элеонора Омариевадин гафаралди, Дагъустандин базарра яргал вахтунда арадай акъуд тийизвай тайин тир къайдасузвилериз рекъ гузва.

"Алишвериш кIиле тухузвай майданрилай еке къазанжияр къачузва, санитариядинни гигиенадин жигьетдай къайда тун ва алишвериш тухудай чкаяр дуьзгьун кIалубдиз гьун са акъван четин акъваззавай кар туш".

И месэладай Махачкъаладин мэр Муса Мусаев, Дербентдин мэр Малик Баглиев, Хасавюртдин мэр Зайнудин Окмазовни рахана.

Идалай гьейри, Совбездин заседанидал кIвалер терассайрин къайдада эцигнавай чкайра цIаяр къуникай хатасуз авунин месэладизни килигна. Кьилди къачуртIа, Нариман Къазимегьамедова дагьлух вири чкаяр пожарныйрин пешекар командайралди таъминариз хуьн мумкин туширдан гьакьиндай малумарна.

Ада къейд авурвал, цIаяр къунин хаталувал авай гатфаринни гатун девирда агъалирдин 218 собрание тухвана, цIаяр къуникай хатасуз авуниз талукъ тематикадай 7 агъзур листовка чукурна, СМИ-ра 56 материалдиз чка гана, мискIинрин минарайра эцигнавай сес къати ийидай алатрай 520 малумат гана. Социальный сетра ва Интернетдин сетдин маса ресурсра кIвалах тухун давам жезва.

Къвед лагъай месэладай алава доклад Дагьлух территориальный округда РД-дин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мегьамед Камилова авуна.

Заседанидин эхирдай Дагъустандин Кьили веревирд авур кьве месэлали чебчпихъ галаз алакьада авайди къейдна.

"Ирчи-Казакан куьчеда авай базарда, ЦIунти райондин Мокко хуьре ва дагьлух маса хуьрера цIаяр къуни чавай хасаратвал хъайибуроз республикадин бюджетдай неинки лазим дережадин куьмеь гуз тежезвайди, гьакIни федеральный бюджетдай куьмеь тIалабизни тежезвайди къалурна. ИкI вучиз жезва лагъайтIа, базардин доходрикай бюджетдиз са хийирни жезвач, Мокко хуьр лагъайтIа, документриз килигайтIа, ерли авайди туш. Эвездин пулар вахчун патал гила чун акьалтIай еке чалишмишвилер авуниз мажбур жезва. Эгер граждана чеб законрин сергьятра аваз яшамиш хъайитIа, абурун хатасузвал ва ихтиярар хуьн чаз хейлин асант акъвазда", - лагъана эхирдай Рамазан Абдулатипова.

В. Путинна агъалийрин суалриз жавабар гана

15-июндиз Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путинна чи улькведин граждари суалриз нубатдин сеферда жавабар гана. Государстводин кьилиз суал гудай мумкинвал неинки Россиядин, гьакъ къецепатан хейлин ульквейрин агъалийризни авай. И мумкинвилекай инсанри менфятни къачуна - ачух эфирдиз экъеъизвай члавуз Президентдиз ганвай суалрин къадар 2 миллиондилай алатнавай.

Ачух эфирдин сифте кьилляй Владимир Путинна лагъайвал, вири суалриз жавабар гун гьакъкъатда мумкин тушир. Амма а суалар, агъалийрин тлалабунар япалай тавуна тадач. Абуру Россиядин Президентдин Администрацияди веревирда, серенжемар къабулун патал регионриз рекъе твада.

Газетдин мумкинвилер сергьятламишнавайбуру тирвилляй чна агъалияр патал виридалайни важиблусуалар ва абуруз Президентди гайи жавабар хянава.

СУАЛ. - Экономикадин кризис куьтягъ хьанва лугъуз жедани?

ЖАВАБ. - Эхъ лугъуз, обществодив гьа ихьтин хабар агакъариз лап риклин сидкъидай кланзава, амма ихьтин жуьредин ихтилатар ийидайла, чун гьакъкъи делилрал бинеламиш хьун лазим я. Гьакъкъи делилри куьн патахъай шагидвалзава? А делилри къалурзавайвал, Россиядин экономика агъуз аватун акъваз хьанва, чун вилик финин девирдал элячнава.

Промышленностдин производство кхаж жезва, асул капиталдиз чара ийизвай инвестициядин къадар, маса гузвай автомобилрин, ипотекадин кредитрин къадар артух жезва. Вири экономикайра им кхаж хьунин эвел кьил тирдан гьакъиндай шагидвалзавай делил я.

Чина Россиядин лап цийи вири тарихда сифте яз пул кьиметдай аватунин дережа лап агъузди я. Къенин юкъуз ам 4,1 процентдив агакънава.

Центральный банкдин кьизилдин валютадин резервиар, международный резервиар артух жезва. Ихьтин са кардикайни лугъун тавуна жедач: чина асул капиталдиз чара ийизвай инвестициядин къадар экономика кхаж жезвайдалай ийгиндаказ артух жезва. Вири и краи яшайишдин хилез талукъ са бязи месэлайриз таъсир тавуна тазвач.

За мад сеферда лугъун лазим яз гьисабзава: чина гъевчи аялар ва дидеяр кьинин дуьшуьшрин къадар хейлин тимилен хьанва. 2000-йисалай гъевчи аялар кьинин дережа пуд сеферда, дидеяр кьинин дережа лагъайтла, саки кьуд сеферда тимилен хьанва. Аквар гьаларай, дуьньяда мад гьич санани яшайишдихъ галаз алакълу хиле гьа ихьтин делилар авач. Идан нетижа яз агъалийрин юкван яшар артух хьанва: виликдай 70 йисалай са тимилен гзаф тиртла, гила 72 йисав агакънава. Санлай къачурла, ида чаз кризис арадай акъудна лугъудай мумкинвал гузва.

СУАЛ. - Агъалийрин гьакъкъи доходар агъуз аватнавайдакй куьненни лагъанай, и кар официальной статистикадини тестикъарзава. Гьар гьикъ ятлани, экономика икъл кхаж хьанвайдай агъалийри чпин яшайишда гьакъкъатда мус гьиссада?

ЖАВАБ. - Агъуз аватунин дережа лап екеди тир, гьавилляй гьалар хъсанвилехъ дегиш хьанвайди агъалийри гьиле-гьилди гьисс авун четин я.

Чина, гьар гьикъ ятлани, алаатай йисан июлдилай - августдилай гьакъкъи мажибар артух жез башламышна ва алаатай йисуз 0,7 процентдин кхаж хьана.

Къу рикъл аламайвал, чна йисан сифте кьилера пенсионерриз садра 5 агъузур манат пул гана.

1-февралдилай кваллах тийизвай пенсионеррин пенсионер 5,4 процентдин, гьуьгьунлай мад 5,8 процентдив кьван агакъна кхажна. Социальный пенсионерин индексацияни кьиле тухвана.

МРОТ-дин кланин къадар кхажунин патахъай чна кваллахдал таъминардайбурухъ галаз веревирдер ийизва, алаатай йисуз ам 20 процентдилай са тимилен гзаф кхажна, МРОТ алай йисузни артухарна. Куьрелди, инсанри гьалар хъсанвилехъ дегиш жезвайди гьакъкъатда гьисс авун патал чна зегьмет члугвада.

СУАЛ. - Европади Россиядиз акси санкцияр кардик жедай вахт мад са йисан артухарнава. Чун цуд йисаралди санкциярдин басрухдик кваз яшамиз жез гьабур яни?

ЖАВАБ. - Гьакъкъатда Россиядин тарихди къалурзавайвал, Россиядин кьвачи чил къаз, вич инанмишвилелди гьисс ийиз гатумай члавалай чун, къайда яз, санкциярдин парцик кваз яшамиз хъайиди я. Дуьньяда чи амадагри Россия чпихъ галаз риклий бязгъ члугваз гьабур тирди гьисс авурвалди, жуьреба-жуьре багънаяр акъудиз, са гьихьтин ятлани сергьятвилер эцигиз хьана. Ихьтин гьал чи вири тарихда аваз хъайиди я. Зун гьеле советрин девирдикай рахазвач. Ихьтин гьалар Октябрдин революциядилай виликни авайди тир. Гьакъ хъайила, инал тажуб жедай кар авач.

Исятда чаз чизвайвал, Сад Хьанвай Штатрин Сенатда и санкцияр мадни кьивибур авуниз талукъ закондин проект майдандиз акъуднава. Дугьриданни, и кар вучиз ийизвайди я? Затлани алачир къур чкадал мад а санкциярдикай вучиз рахаз гатумнавайди я? Крымдин месэла, маса месэляяр авачиртлани, Россиядин вилик пад кьун патал са гьихьтин ятлани багънаяр акъуддайди тир. Россиядин вилик пад кьунин политика гьамиша гьа и саягъда кьиле тухуз хъайиди я.

И санкциярхъ галаз алакълу яз чина вуч арадал атана? Абуру чпин таъсир авунани? Эхъ, авуна. Лап дибдай таъсирани? За акъл яз фикризавач. Чаз чи адет хьанвай товарин - нефтладин, газдин, металлургиядин промышленностдин, химический промышленностдин продукциядин кьиметар агъуз аватунни таъсирна. Идан патахъай чи амадагри гьикъл фикризава?

США-дин Госдепди гьисабзавайвал, и санкцияр чи экономика патал ВВП са процентдин агъуз аватунал, европавийри гьисабзавайвал, идалай са къадар гзаф агъуз аватунал гьана. ООН-ди ихьтин рекъемар гьизва: ООН-да гьисабзавайвал, чун тахминан 50-52 миллиард доллардин такъатрикай, санкцияр кардик кутур ульквейр лагъайтла, 100 миллиард доллардикай магърум хьана. Акъвазайвал, санкцияр - им кьве ладни хци яракъ я. Ида вирибуруз, гьа гьисабдай а санкцияр кардик кутурбурузни, зиян гузва.

Гьикъван тажуб жедай кар ятлани, хъсан терефарни ава. Абуру квекай ибарат я? Чун жуван нефтерив кваллахиз туниз, бажарагъ кардик кутуниз, такъатар кар алай терефра желб авуниз мажбурна. Анжах нефтладикайни газдин долларрикай менфят къачудай чкадал. Ида квел гьана? Чина важиблусу, муракаб хилера производство вилик физ башламышна. Зун хуьруьн майишатдикай гьеле рахазвач. Техил, къул къецепатан ульквейриз маса гунал гьалтайла чун сад лагъай чкадал акъатнава. Ингъе кьез нетижани.

Чина къецепатан ульквейривай продукция маса къачунин къадарар са шумуд сеферда тимилен хьана. Чина гьисилзавай ваклан, къушарин яклу гьакъ-

къатда чи вири игътияжар таъминарзава. Идалайни башкъа, чун жуван продукция маса гудай базаррихъ къекъезва.

СУАЛ. - 2018-йисуз вич къуватда хьунин вахт куьтягъ жезвай дидевилин капиталдин программа кардик хьун давамардани? А программа пуд лагъай ва гьуьгьунин аялар хуниз талукъ жедани?

ЖАВАБ. - Чина аялар хунин еришар, лугъун хьин, Европалдин ульквейра авайбурулай ийгиндаказ артух жезва. И барадай гьакъкъатда арадал къевезвай гьаларикай вуч лугъуз жедай? Чина жегьилрин, сифте нубатда аялар хадай яшда авай дишегьлийрин къадар аквадайвал тимилен хьанва. Чун са члехи фуруз ават тавун патал чна, са шакини алачиз, са вуч ятлани авун лазим я. Вуч? Сад лагъайди, чакъ чеб карда ахтармишнавай къайдаяр, такъатар ава. Абурукай сад гьа дидевилин капитал лугъузвайди я. Гаф кватай чкадал кьейд ийин, 7 миллион касдилай виниз дидеяри и капитал гьеле къачуна ва саки са паюни а капитал гьеле ишлемишнава. Им сад.

Къвед лагъайдини, чина демографиядин жигьетдай муракаб гьалар авай регионра пуд лагъай аял хунай пулар гуни кьайда кардик кутунва. Идалай гьуьгьуниз анра аялар хунин дережа гьа гьиле-гьил аваз 37 процентдин кхаж хьана. Чна къабулзавай серенжеми нетижаяр арадал гьизва. Гьелбетда, ибуру лап еке харжийрихъ галаз алакълу серенжемар я. Амма чун чи инсанрикай, чи ватандашрикай, чи гележгедикай рахазва. Инал дикъетдивди вири юклар-чиплер ягъун герек къевезва. Гьелбетда, пул гьакъл вара-зара авуна виже къведач, амма инал мисквивал авунани виже къведач. Гьавилляй са жерге серенжемар къабулун лазим жедач. А серенжемарик дидевилин капитал къуватда жезвай вахт, и ва я маса жуьреда, я тахъайтла, исятда авай жуьреда, я маса жуьреда артухарун акатзава. Чна жегьил дидеяр сифте аял хун патал ашкъиламишдайвал вуч авун лазим ятла, гьадакай фикир авун герек я; белки, абуруз гузвай пуларал алаваяр хъийин. Вучиз абуруз алаваяр хъийин? Вучиз лагъайтла, абуру гьелелигъ мягъкемдаказ кьвачи чил кьун тавунвай жегьилар я, абуруз куьмек герек я. Гекигайла, яшар са къадар гзаф тир (30 йис, адалайни гзаф яшар хьанвай) дидеяр къвед лагъай, пуд лагъай аял хадайвал ашкъиламишун патал вуч авун герек ятла, гьадакай фикир авуна кланда.

Чна пуд йисалай ирид йисал къведалди яшара авай аялар бахчайралди таъминарунин месэла таийин тир дережада гьалнава. Имни эхиримжи йисуз яшайишдиз талукъ политикадин барадай чи ульквейда хъсанвилехъ хьанвай дегишвал я. Зи гьисабрай, аяларин бахчайра чкайралди таъминарунин месэла 98 процентдилай са къадар виниз тир дережада аваз гьалнава.

Амма яслияр бес жезвач. Чпин пешедивай кьереж жез клан тийизвай, я тахъайтла пеше къачуз кланзавай жегьил дидеяр патал аяларин яслияр герек я. И барадай кьилдин программа тукълурун, са жерге серенжемар къабулун лазим жедач. Къе чна, авайвал лагъайтла, ихьтин гьуьруш кьиле тухун пландик кутунвайди я. И месэла чна гьукуматдихъ галаз санал веревилехъ хьанвай дегишвал я. Зи гьисабрай, аяларин бахчайра чкайралди таъминарунин месэла 98 процентдилай са къадар виниз тир дережада аваз гьалнава.

СУАЛ. - Пенсиядиз фидай яш кхаждани? Кхаждатла, и кар мус ийида?

ЖАВАБ. - Чина пенсиядиз фидай яш кхажунин мумкинвилеиз талукъ месэла гегьеншдаказ веревирдзава. И барадай кьарар гьеле къабулнавайди я лугъуз чукулурзавай ванер-сесериз талукъ яз кьейд ийин: кьарар къабулнавач. Амма ахьтин кьарар веревирдзава пешекарин дережада, Гьукуматдин дережада аваз веревирдзава. Пешекарри гьисабзавайвал, эгер чна и кар тавуртла, пенсионералди таъминарунин дережа агъуз аватда, пенсионер тимилен жедач. Демографиядин месэлайрихъ ва къурулушда кьиле фин лазим дегишвилерихъ галаз алакълу яз, шартлуналди лагъайтла, кваллахзавай ксарин къадар, пенсионерин доходар таъминарун патал пулар кватлун лазим тир ксарин къадар, тимилен жедач. Кваллах тийизвайбурун къадар артух, кваллахзавайбурун къадар лагъайтла, тимилен жедач.

Ибуру чун чпел расалмиш жезвай, чна фикирда къуна кланзавай кьарар я, амма ихьтин жуьредин кьарарар теспачавал квачиз, тади къачун тавуна, вири юклар-чиплер яна, къабулна кланзавайди я.

Куьмекиз гьабур я!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

9-июндиз Ахцегъ райадминистрациядин залда райондин агъсакъларин Советдин заседание хьана. Ам ачухай муниципалитетдин кьил Осман Абдулкеримова РД-дин агъсакъларин Советдин председателдин заместител, РФ-дин лайихлу энергетик Эседуллагъ Агъмедов тебрикна ва сифте гаф мугъмандиз гана.

- Гьуьрметлу районгьилияр, аз кьвехъ галаз гьуьрушмиш жез кланз гзаф вахт тир. Тахминан 30 йис я ульквейда ва чи республикада агъсакъларин советар тешкилна. Абурун везифа республикадин, районрин кьиле акъвазнавай гьукумдарриз кьиметлу меслятралди куьмекун, абурун меслятки хьун я. Исятда РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипова тежрибалу агъсакъларин мумкинвилериз кьетлен дикъет гузва ва адан теклифдалди республикада авуна кланзавай кваллахрин махсус программа тукълурнава. Гьахьтин программа-майр районрани, хуьрерани хьун ва абурал амал авун герек я. Эхиримжи вахтунда Ахцегъ районда гьалар хъсанвилехъ дегишвал жезвайди республикадин руководстводиз акъвазва, - кьейдна мугъманди.

Ахпа Эседуллагъ Исакъовича республикадин агъсакъларин Советдин кваллахдикай суьгьбетна.

- Тежрибалу агъсакъларивай чаз кланзавай кьилин кваллах акъалтзавай несилдиз дуьз тербия гун я. Куь куьмекдалди чаз, эвелимжи нубатда, Ахцегълар абур гьиз, ам шегьердиз ухшамизиз, куь теклифдалди Ахцегърин кьере, цийиз кьир цанвай шегьердин патав 2-3 гектардин майданда алай аямдин истемишунрив къадай ял ядай гуьзел магъ тукълуриз кланзава. Итижлу маса проектарни ава, - лагъана О. Абдулкеримова.

Рахай агъсакълари (РД-дин лайихлу муаллим Жумрид Дагъларова, РД-дин культурадин лайихлу работник, писатель Абдулрашид Рашидова, Зегьметдин баркаллувилин 3-дережадин ордендин сагъиб, механизатор Тажидин Сардарова ва масабуру) райондин руководстводиз чпелай алакълу куьмек гун хиве къуна. Кьилди къачуртла, абуру эквер мукьвал-мукьвал хкатзавайдакй, электросетра гужлувал зайиф тирдакй, Калукрин хуьре дигидай цин патахъай авай четинвилерикай, "Мегъарамдхуьр-Ахцегъ" шегьере ремонт авунин чарасузвилекай, Ахцегърин бязи куьнеяр гегьеншарун ва Ленинар куьче автотранспортдикай къезиларун патал элкъвена дагъдин кланикай тухванвай Герейханован тварунихъ галай куьче тукълур хувун лазим тирдакй рахана.

Эседуллагъ Агъмедова ва Осман Абдулкеримова агъсакъларин теклифрихъ дикъетдивди яб акална, мумкинвилериз килигна, абуру кьилиз акъудун хиве къуна.

Риклел хуьнин ва гьамлувилин югь

Дяведин инсафсузвал

Нариман ИБРАГЬИМОВ

1941-йисан 22-июндин пакама. И югь Советрин Союздин вири халкяр патал мусибатдиндаз элкьвена. Фашистрин Германиядин кьушунри чи ислягь ва зурба Ватандал вегьенай. Душмандин Балтийский гьуьлелай Чулава гьуьлел кьван ярги хьанвай сергьят хуьзвай чи пограничный частарал гьужумна. Гитлеран генералри лап кар алай кьушунар Шяуляйдин, Каунастин, Гродне-Волындин, Рава-Русский ва Бродский терефрихь рекье туна, амма пограничникри абуруз жуьрэтлудаказ жаваб гана, душмандин гзаф аскерар, техника барбатина.

Ватандин мулкарин немсерин кьушунар гьахьнавайдакай, дяве башламиш хьанвайдакай Дагьларин уьлкведин халкьаривни хабар агакьна. Чакада собранияр, митингар кьиле фена ва агьзурралди дагьвийри, жуьреба-жуьре пешейрин иесийри чеб Ватан хуьз гьазур тирдакай малумарна ва фронтдиз рекье тун тлалабна. 1986-йисуз Дагьустандин ктабрин издательствода акьуднавай "Чун гьалибвилехь инанмиш я" твар алай ктабда ганвай документрай аквазвайвал, Дагьустандай сифтегьан гьуьзлуьлур (3500 кас) 1941-йисан 27-июндиз фена. Саки вири районрай атанвай итимар Махачкалада кватл хьана. Абуруз Дагьустандин радиокомитетдин артистри концерти гана. Ватанпересар фронтдиз политрук Яковлев кьиле аваз мукьвакьилири, республикадин вилик-кьилик квайбуру ва шегьергьилири рекье туна.

Дяведин гьа сифте йикьарилай партияди "Вири - фронт патал! Вири - гьалибвал патал!" лозунг майдандиз акьудна. И лозунг фашистрин хура акьвазунин карда женгинин халис пайдахдиз элкьвена. Гьам фронтдин майданра, гьам карханайрин, майишатрин цехра, участкара, фермайра, никлера, багьлара...

Инсафсуз душмандал гьалибвал кьачун патал Советрин Союздин вири халкьар кьарагьна, гьа гьисабдай яз дагьустанвийри. Июндин сифте йикьара Дербент шегьердай тир диде З. Гьажиевади Сталинан тварунихь чар кьена: "Яру Армиядин жергейра зи пуд хци кьуллуьгзава. Захь мадни кьве хва ава, Яру Армиядин жележегдин аскерар. Ихьтин мусибатдин йикьар атанвайла, за рухвайриз лугьзва: "Зи азиз рухвар, Ватан, партия патал куь чанни гьайиф кьвемир. Вач виликди, терг ая фашистар, чукура душман чи хайи чилелай". Эхь, дидейри, чпин рухвар, сабур-

лувал хвена, уьтквемвал кьалурна, фронтдиз рекье туна ва абуру душмандай чилни хвена, Гьалибвални кьазанмишна. И кардик Дагьустандини вичелай алакьдай пай кутуна. Дяведин йисара республикадин колхозри, совхозри госуьдстводиз 129,5 агьзур тонн кьуьл, 15 агьзур тонн ципицар, 1134 тонн ниси, 1332 тонн чьем, 48 агьзур тонн як, 18 агьзур тонн емишар, 50 агьзур тонн сар ва маса продуктар рекье туна. Дагьвийри Яру Армиядин аскерар патал 140 вагонда авай пишкешар, 10 агьзурдалай вилиз посылкаяр, 1 миллиондилай артух чими парталар ракурна.

Кьуд йисалай виниз давам хьайи Ватандин Чьехи дяведи уьлкведин гьар са хизандиз еке телефвилер, гьамар, магьрумвилер гьанай. Дяведин женгеривай, цаяривай, бомбайрин, тупарин кьукьрумривай лап ярга авай хуьре-ризни, агьалийризни.

Ватандин Чьехи дяведин йисара душмандин уьлкведиз зурба зиянар гана: 1710 шегьер ва 70 агьзур хуьр михьиз харапайриз элкьурна; 25 миллиондилай гзаф инсанар квалер авачиз амуькьна; промышленностдин 32 агьзур кархана, 98 агьзур колхоз, 1876 совхоз, ракур рекьин 4100 станция, алакьдин 36 агьзур кархана, 6 агьзур больница, 33 агьзур поликлиника, 82 агьзур школа ва гьакл агьзурралди институтар, техникумар, библиотекар, музейар, театрар цай яна, хьиткьинарна, тарашна барбатина. 1941-йисан кьиметралди, фашистри уьлкведиз гайи зиян 679 миллиард манатдиз барабар хьана. Гьа ик хьанатлани, Иосиф Сталин кьиле аваз партияди ва госуьдстводи уьлкве кьачел ахкьалдарна ва халкьдин майишат мадни виликди тухвана.

Риклел хуьнин ва гьамлувилин югь кьейд авуналди, чна Советрин халкьдиз Гьалибвал гьайи, немсерин кьушунар тар-мар авур ва Европада халкьарни фашистрин лувкилай азид авур Яру аскерар, абурун кьегьалвилер гьаммиша риклел хуьзва. Идан гьакьиндай Россиядин Федерациядин вири регионра Гьалибвилин югь гурлудаказ кьиле тухуни шагьидвалзава. Европада мад фашистрин, нацистрин дестейри кьил хкажзавай вахтунда Дуьньядин кьвед лагьай ва Ватандин Чьехи дяведин тарсар риклелай алудун дуьз туш. Амма члуру мурадар аваз цийи дявейрик цай кутаз, фашизм кьачел ахкьалдариз кланзавайбуру жавабдарсуз ксар я. Абурун гьерекарихь дуьзгьун нетижаярни жедач. Абуру дуьньядин сагьлам, ислягь фикиррал алай вирида лянетламишзава.

Тахтайбуру чанар гана чун патал, Эбеди яз а чуьллера женгерин. Чулава цифер алудна чи цавалай, Дарбадагьна а угьрашар немсерин.

Кьаст гьам язвай совет халкьдин виридан, Гьам чьехидан, гьам гьевчидан, дишидан. Душман куквар авун вичин магьарда, Кьил хкаждай ада мад, акл тахьайтла.

Хтайбуру орден, медаль хураллаз Хтуна мад ислягь уьмуьр гуьнгуьна. Я садани дамахарни авунач, Чеб тафават хьанай лугьуз женгина.

Чи хуьрерал, шегьерал чан хкана, Вирибуру, гьил-гьилеваз сад хьана. Анжах сад тир кьастар абурун риклерин. - Акун чпиз чун - жележег шад хьана.

Садни кьенвач, рекьин тийир полкуниз Элкьвенва кье гьар сад, тахтай женгерай. Чун, веледар, уяхни я, гьазурни Гьар макьамда, Ватанди чаз эверай...

Бейнидай акьатдач

Жамидин ИСМАИЛОВ,
Педагогикадин НИИ-дин илимдин
Чьехи кьуллуьгчи

Ватандин Чьехи дяве башламиш хьайила, зун пуд йиса авай аял тир. Дяведин ва ададай гьуьгьунин четин йисар аз бейнидай садрани акьатдач. Хуьруьн вири аялрин уьмуьр гьа сад хьиз физвай: квал, куьче, никерай кьилер кватл хуьвун, гьайванар члуру акьудун. Хизанда вирида кларасин тларалди гьа са кьапунай тьун недай. Чилик квайбуру канабдин рухвар тир. Лацу фу вучиз анжах суваррин йикьара, чай лагьайтла, анжах чагаьбуруз вучиз гузватла, ихьтин крарикай чна фикирни ийидачир. Гзаф вахтара гишин аялар, цурун пешер ва маса хьчар нец, члурара жедай. Каш. Идалай акьалтай пиз кар жеч.

Хизанда чун кьуд аял авай. Фу кланз, минетзавай чи вилер акурла, "ибуруз за вуч гун, я Аллагь..." лугьуз, диде гзаф фикирлу жедай. "Каш" - и гаф ван хьайила, гилани бедендиз зурзун акьатзава. Фан гьич ни галай затни гьатдачир, ихьтин гьаларни гьафтейралди, варцаралди ваь, йисаралди давам жезвай. Маса гуз жедай кьван вири шейэр маса ганвай ва я ризкидихь дегишарнавай. Кандуяр ичи тир, гьаятда квалин кьушарни амачир. Каш финикди гзафбуру дакьадай ва рекьидай. Гьа ихьтин шартларани Урусатдай дяведихьай катнавай кесибризни хуьруьнбуру фу-затл гудай, жедай куьмекардай.

Яргин хуьтлерин вахтунда гатфар алуькьунихь ялвардай: зулуз картуфар кватл хуьвунвай колхоздин никлериз физ, сад-кье гьевчи картоф хьайитлани гьат хьийидатла лугьуз кьекьез. Вергер, тегьмезханар, ламра-япар ва маса недай хьчар пайда хьайила, гзаф хьеш жедай. Диде тьебиат гзаф жумартлу я: ада четин шартлара инсанриз чан алаз амуькьиз куьмекзава. Хьчар чна шешелралди кватлдай, хуьтлуьн запас патал кьурурни ийидай.

Ихьтин четин шартлара инсанар чеб-чпихь галаз гзаф гьуьрметлу, хатурлу тир. Кьуни-кьуншияр саки са хизан хьиз яшамиз жезвай. Кьула руьхверик кутунвай цай хка-хьайла, куплаллаз жуьгьенар гьиз, кьуншидал фидайди тир. Спичкаяр авачир.

Дяве башламиш жедалди Ахцегь райондин чи Кьакарин хуьре виш квал авай. Инай 90 кьегьал Ватан душмандай хуьз фена. Абурукай 60 касдиз элкьвена хайи ерийрал хтун кьисмет хьанач- саки гьар са хизандиз гьам-хажалат атана.

1945-йис. Зи ирид йис хьанвай. Майдин эхирар тир. Са пуд квалин винидихь хьиз яшамиз жезвай кьунши Майихалум чукурриз-чукурриз чи гьаятдиз атана ва клевиз гьарайна: "Вазигьат, Вазигьат, фронтдай хтай ви хва - ваз, муштулухдин паяр - за!" Чун, аялар, кьулан патав ацукьнавай ва тлач ругун гуьзлемизшавай. Заз жуван чьехи стха гьихьтинди ятла чидачир - ам гьуьгьуллудаказ фронтдиз фидайла (1943-йис), зи анжах вад йис тир. Стха гьаятдин юкьвал акьвазнава ва гьарнихь килигзава. Кьвализ гьахь хуьвунмазди

адан сифте суал "Буба гьина ава?" тир. Дидедини вахари буба 1943-йисуз кьейиди адахьай далдаламишнавай кьван. Стхадиз зун вичин патав тухвана ва "Жамидин, буба (дах) гьина ава?" лагьана хабар кьуна. Тажуб хьайи за адаз буба фад рагьметдиз фенвайди я, ша, за ваз адан сур кьалурда лагьанай. Шехьзавай стхадиз дидедини кьунширийри са гьар-гьал теселли, сабулар ганай.

Военный гурьчег партал алай лейтенант стха гзаф члагайдаказ аквазвай. Хурудал орденрини медалри нур гузвай. Юкьва авай чулуник тапанчи авай кьакар квай. Дяведин рекьерай ам Прагадиз кьван фенвай. Военный академиядиз гьахьнавай стха отпускдиз хтанвайди тир. Чемодан ахьайна, анай акьудна, заз спортивный костюмни валенкаяр гайила, зи шадвиллин тум-кьил хьаначир. Тадиз куьчейриз чукурна, за таяр-туьшерин вилик екез дамахарнай. Диде-буба амай, залай хьсандиз алуькьзавайбурун арада за жувни сифте яз тамам инсан яз гьиснавай.

Хизандин четин гьал акур чьехи стха клелиз военный академиядиз хьфеначир. Хуьруьн Советдайни военкоматдай гайи герек тир документар кьалурайла, ам армиядин жергейрай ахьайна. Ада муаллимвал ийиз башламишна. Муаллимриз са кьадар кьезилвилер авай: абуруз гьуьр, запунар, гьери гузвай, колхоздай уьжз кьиметрай текил, продуктар ахьайзавай. Кьвале суфрадик ризки хьхьана.

1954-йис. Хуьре 7-класс куьтягьай зун стхадиз Дербентдиз тухвана ва И.В.Сталинан тварунихь галай дагьвийр патал школа-интернатдик кутуна. Ана чун виш кас кьван авай. Муаллимри дерин чирвилер гузвай, тербиячяр чахь хьсандиз гелкьезезвай. Тямлу тьуннар, пек-партал гузвай. Сифте чкадал, гьелбетда, хьсандиз клелун алай. Гьеле гьа йисара а интернетда кабинетрин кьайдада тарсар гун кардик кутунвай. Муаллимар вири савадлуьр, чпин кьвалах лап хьсандиз чидайбуру тир. Эгер и мектеб куьтягьайбурукай сад вуздик акат тавуртла, педколлективди и кар кьвалахда еке нуьксан яз кьабулзавай. Уьлкведин ва чи республикадин гзаф вузра ва маса чкайрани чи выпускникри - илимдин кандидатри ва докторри - гьакьисагьвилелди кьвалахзама ва я гзафбуру карханайрин, хуьрерин, районрин, идарайрин кьиле ава. И цларарин авторди ДГУ-дин филфак акьалтарна, тарихдин илимрин кандидатвиллин диссертация хвена, доцент, РД-дин школайрин лайихлу муаллим хьана.

Фронтдай хтай хуьруьнвийри колхоз гуьнгуьна хтуна. Хуьре сад лагьай автомашин (полторка) пайда хьана. Хьсан кьайда-низам авай. Вири жемьядин пай квай девлет чуьнуьхун вучтинди я! Законар - кьанунар клевибуру тир - угьридив, тахсиркардив кьезезвай жаза агакьзавай.

Гьар йисуз за кьведра-пудра хайи ерийрал кьил чуьгвазва. Гьар сефердани хуьре хьсан патаях жезвай дегишвилер аквазва. Заз жуван хуьр гзаф кланда. Чьехи Гьалибвал кьазанмишуник зи хуьруьнвийрини лайихлу пай кутунва. Дяведин а четин йисара чи колхозди, хуьруьнвийри фронт патал, Яру Армия патал алакьдай вири куьмекар гана.

Ингье зун кьакьан чкадила хайи ерийриз, эбеди са ванцеллай Самур вацлуз килигзава. Багьлар, бахчяяр, кьавариз раьк, шифер янавай квалер, юкьван школа. Патав - аялрин бахчадин гуьзел дарамат. Хуьруьн муькуь патай администрациядин, ФАП-дин, библиотекадин дараматар, культурадин парк аквазва. Са шумуд туьквенди кьвалахзава. Куьчяр аваданламишнава.

Кьуй гьар са чка мадни абад, авадан, дуьньядани ислягьвал хуьрай, несилризни дяведин цай-гум такурай. Ахьтин пехьи душмандал Чьехи Гьалибвал кьачур Советрин Союздин вири халкьариз, Яру Армиядиз баркала! Азадвал, аслу туширвал патал миллионралди советрин инсанри чпин чанар кьурбандна. Игитриз эбеди баркала!

Алай девирдани дуьнья секинзавач. Гьавилай чун гьамиша уях, мукьаят хьун, барут кьуранваз хуьн чарасуз я.

Чулава югь

Шагьабудин ШАБАТОВ

Чуру хабар цайлапан хьиз агакьнай, Ясда гьатнай санлай Совет уьлкве чи. Амма руьгдай аватначир са касни, Авайвилай хва Сталин кьиле чи.

Ван галуькай гьа берейлай гьар са кас, Эвер гунин лазимвални авачиз, Гьатнай рекье мерд гьуьгьуллуьвилелди, Рикле маса гьейри фикир амачиз.

Ватандин таьсиб хуьн гьар са инсанди Везифа яз гьисабнай лап рикивай. Эвезнавай итимарни папарни... Кьаст риклеваз цана, веке, никлевай...

Саки кьуд суз, чил бажгьан, цав яргьан яз, Чи советрин аскерри кьар акьудна. Абуруз каш, я мекь ганач садани, Далу пата четинвилер алудна.

Риклел хуьнин ва гьамлувилин югь

Ватандиз истеклу хьайиди

А.АБДУЛГЪАЛИМОВ

Девлетлу я лезги Чил жуьрэтлу, гьейратлу инсанралди; гьар са карда чпин кьегьалвал кьалурзавай рухвайралдини рушаралди. Абурун пак тварар несилрилай несилрал агакьарзава, абур кьезвай несилдиз чешне жезва. Эхь, абурун тварар куьчейрал, школайрал, океанра сирнавзавай гимийрал, гьатта посёлкрални кваз ала...

Кьенин зи суьгьбет вичин ери-бине, эсил-несил Кьурагь райондин Кьепиррин хуьрай тир Абдулкьадиран хва БАЛАЕВ Балади-кай я.

Бала 1920-йисуз муаллимдин хизанда дидедиз хьана. 7-класс куьтягьай 1934-йисуз ам Махачкьаладин балугьчивилин техникумдиз гьахьзава. Анаг куьтягьай 1939-йисуз армиядин жергейриз тухузава. Вичини артиллериядин частара кьуллугьзава. Дуьньядик секинвал квачир, фашизмди кьил хкажнавай... Тарихда виридалайни кьанлу, миллионралди инсанар телеф хьайи, хуьрер, шегьерар барбатлай залум дяве башламыш жезва.

Балаев Бала, женгинин савадлу аскер яз, политруквилин курсариз ракьурзава. Курсар куьтягьайла, адакай минометрин 24-Гвардейский полкунин комиссар жезва. Виклэгь дагьвиди са шумудра аскерар гьужумдиз кьарагьарзава, командованидин тапшуругьар бажарагьлувилелди тамамарзава. Гьа ик, Бала дяведин серт майданра, цаяра лигим жезва. Дяведа кьалурай кьегьалвилерай ам Яру Гьетрен ордендиз ва гзаф кьадар медалриз лайихлу жезва. 1948-йисуз ам хайи хуьруьз капитандин чинда аваз хквезва...

Дяведилай гуьгьуьнин йисар гзаф четинбур, дарбур хьана. Са гафуналди, дяведи чкай гьалдиз гьанвай карханааяр, майшатар гуьнгуьна хтуна, халкьдиз фу гана кланзавай. Балани кьулухь акьваззавач, адани гьилер кьакьажзава.

1948-1964-йисара Балаева Дагьустандин балугьчивилин управленида зегьмет члугвазва. Дяведай хтай гьа сифте йисуз Балаев Приморский поселокдин рыбхоздиз регьбервал гуз рекье твазва. А вахтунда рыбхоз К.Ворошилован тварунихь галай. Балугьар кьунай госпланар кьилиз акьудна кланзавай. Сезондин вахтунда кьвалахдай фьялар кьведай, абур уз яшамиз жедай чкаяр чарасуз тир. Поселокда халкьдин яшайиш хьсанарун патал гзаф кьвалахар кьилиз акьудзава. Яшайишдин метлеб авай имаратар хкажзава: общежитие, клуб, кьвалахдай идара, хизан галайбуруз яшамиз жедай квалер, кьве мертебадин квалер (винел алай мертебада аялри клелзавай, лугьун лазим я хьи, и цярарин автордизни гьа школада клелун кьисмет хьана, кланик квай мертебада туьквен кардик квай). Балаеван девирда эцигай дараматри кьени халкьдиз кьуллугьзава. И эцигунри Приморский поселок гьеншаруниз еке таьсир авуна. Поселокдиз чил тимил галайтлани (вири 24 гектар), хийир кьведай вири хилериз датлана фикир гузвай. Кьвалан кьилел са шумуд гектарда ципицлухар кутазава, ичин багь арадиз гьизва...

Бала Абдулкьадиновича вич кар алакьдай, хьсан пешекар, тешкилатчи тирди раиж ийизва. Ада тек са балугьар кьун патал зегьмет члугвазвач, ада абур туьретмишуникайни фикирзава. Адан чалишмишвилери Приморскийдин балугьар туьретмишдай завод цийи дережадиз хкажзава; осетрдин жинсерин балугьар туьретмишунин кардик сифте вичи кьил кутазава ва гена проект гьазурзава 200 гектардин чкада вир кутун, тьебидаказ куьтуьмар туьретмишун патал.

Гьа са вахтунда Балаева вичин савадлувални хкажзава, 1953-йисуз Москвада клелзава. Ам санал акьваззавач, майишатдиз хийир кьведай рекьери хьекьезва. 1963-йисуз ада профессор-биолог Б.П.Ушаковахь галаз гележегда балугьар туьретмишун патал Приморский рыбзаводдин филиалда шаркь патан лососдин, кетадин, горбушадин, кижучан куьр гьизва. Адан зегьметар, бажарагь акур профессор Б.Ушакова ик лагьанай:

"Куьн, Абдулкьадиран хва, Сад Аллагьди пай ганвай кас я, куь фикирин улчмеяр профессоринбурулай дерин ва михь я".

Б. Балаеван регьбервилек кваз кьвалахзавай кархана зегьметдин акьажунра датлана гьалиб жезва, ада са шумудра призар кьачузава. 1951-йисуз балугьар кьунин (путина) рекьай Приморский поселокдин кархана РСФСР-дин карханайрин арада сад лагьай чкадал акьатзава ва ам лайихлу хьанвай гьийлай-гьилиз кьведай Яру пайдах СССР-дин Госпландин Председателдин заместитель Н.Косыгина вахуззава.

Гьукуматди Б.Балаеван вичин зегьметни кьимет тагана тунач. Адаз "РСФСР-дин лайихлу рыбковод" твар, Россиядин, республикадин дережайрин гьурметдин грамотаяр гузва. Балаеван тежриба газетра ва журналра ашкара ийизва, вични Союздин дережада, Вирисоюздин совещанийрал масабуроз чешне яз кьалурзава...

1964-йисуз балугьар кьунин программа агалзава. Б.Балаев вичин хизанни галаз Дербент шегьердиз хьфизва. Зегьметдин яцла вердиш хьайи касдиз инани кар-кеспидик квачиз кьарай кьезвач. Ада "Электросигнал" заводдин директордин заместителвиле кьвалахзава...

Гьайиф хьи, кье чи арада амач балугьарин рекьай лап зурба пешекар, вичин девирдин несилдин лайихлу инсанрикай сад, Приморский поселокдин агьалийрин риклера зкуь гел тур кас.

Гьикьван хьсан кар жедай дяведин девирда Ватандин вилик вичин буржи лайихлу-даказ тамамарай, гуьгьуьнлайни икьван зегьметар члугур кьегьал хчин твар эбеди яз Приморский поселокдин куьчейрикай садаз ганайтла... Им алай аямдин ва гележегдин несилдиз Балаеван уьмуьр зегьметдин, Ватандиз вафалувилин чешне тирди кьалурунин лишан жедай...

Заз зи суьгьбет Балаев Баладин зкуь кьаматдиз бахшнавай шиирдалди куьтягьиз кланзава...

*Дяведин серт майданрай,
Алудна бала,
Экьечинай имтигьанрай
Кьегьал хва Бала!*

*Эхь, шабагьри ганай нур
Гьаркьуь хурудал.
Душманриз на ганай клур
Чпин кьалудал.*

*Каша атлай ерияр,
Ахлудиз гелер.
Кьунай гьар сад багьри яз,
Кьакьажнай гьилер.*

*Туьретмишна шаркь патан
Балугьарин жинсер...
Хайи чилин накьв патал
Авай вахь кесер.*

*На тунвай гьар дарамат -
Ядигар - савкьат.
Хуьзва кьени саламат,
Дегьшай кьамат...*

*Ви ахлакьдин бегьеррин
Хуьзва кье ериш.
Ярни лаз хьиз сегоьеррин,
Тежервал дегьш...*

Муסיбатдин кьурбандар

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Са рахунни алач, Дуьньядин кьвед лагьай ва Ватандин Чехи дявейрин кьурбандар мусибатдинбур хьана.

Кьурагь райондин дагьларин дерейрин, рагарин арада чуьнуьх хьанвай Хлежрин хуьруьвни дяведин кьукьрумар, цаяр агакьна. Вишни кьадава агакьна квалер авай хуьрай Ватандин гьарайдал саки гьар са квалей итимар фена, бязи квалерай 4-6 ксарни. Хейлинуьбуру душмандихь галаз кьиле фейи кьизгьин женгера чпин чанар гана, бахтунни гьайибур хуьруьз хурудал орденар, медалар алаз хтана. Яхцурдав агакьна аскерар гел галачиз квахьна. Абурун арада зи ими Мегьамед Ибрагьимовни авай. 1938-йисуз Яру Армиядин жергейриз кьуллугьиз эвер гайиди. Ада СССР-динни Польшадин сергьятдал кьуллугьзавай. Сержантвилин чиндиз лайихлу хьанвай дирибаш хчи квалез "вич июндин эхиррай, кьуллугь куьтягьна, хкведа" лагьана чарни кьеней. Амма 22-июндин экуьнахь Германиядин кьушунри гьужумна. Гьа сифте йикьара имидин гележегни кьатл хьана. Багьрийрин тварцихь чар хтана: "Яру Армиядин сержант Ибрагьимов Мегьамед Ибрагьимович 1941-йисан июндин вацра душмандин гьужумар алуддай лап кьизгьин женгера гел галачиз квахьна..."

Заз Смял имиди лагьайвал, дяведин шартлара "гел галачиз квахьун" багьрийар патал татугай кардиз элкьезвавай. Ахтинбур шаклувилик кутазавай, вучиз лагьайтла частарай катзавайбур, чпи-чеп есирвиле вугузвайбур, кьачагьрин, бандитрин дестейрик экечзавайбурни авай эхир. Анжах дяве куьтягь хьайила, Смял имиди талукь чкайриз чарар ракьурна, Мегьамед имидин кьисметдикай делилар гьятдатла лугьуз. Амма Мегьамед имидин гьакьиндай алава са делилни гьат хьувунач.

Эхь, дяведин сифте варцара, йисара гел галачиз квахьайбурун кьадар гзаф хьана. Садбур бомбайрин харцик накьварик акатна, садбур вацариллай элячдайла батмиш хьана, масадбур кана, члух хьана... Гьавилияй гзафбур гел галачиз квахьайбур язни гьисабна.

Иллаки 1942-йисуз душмандихь галаз кьиле фейи лап кьати женгера чи хейлин хуьруьвни гел галачиз квахьна. Абурун арада гьатна: Алимуратов Бирхим, Гьайдаров Тайгун, Гьамидов Хидирниби, Гьуьсейнов Гьуьсейн, Исмаилов Кчун, Кьадашев Асан, Кьужаев Сефербег, Кьурбанов Абдулла, Мегьамедов Бахар, Мамеев Мамей, Саркьиев Абдуллагь, Шабанов Алибува. 1943-йисуз абурал мадни алава хьхьана: Апав Рачаб, Аюбов Аюб, Велиев Мавлудин, Гьажибегов Гьасан, Гьалимов Гьалим, Гьамидов Вагьид, Ибрагьимов Бари, Кьадилов Мегьамед, Кьучумов Рачаб, Мегьамедов Рамазан, Османов Хидирниби, Сефиханов Халид, Урдиханов Ибрагьим, Шабанов Алижан, Эмиров Абумуслим, Эмиров Абдулгьей, Элдаров Мукаил, Юсуфов Гьадаш. 1944-1945-йисарани чпин гьакьиндай дуьзгун малуматар амукь тавур аскерар мадни хьхьана: Гьамзатов Абдулкьадир, Гьасанов Мегьамед, Керимов Алижан, Кьураев Талиб, Меликов Абумуслим, Рамазанов Шихжалил, Тажибов Талиб...

1960-йисарин сифте кьилляй хуьруьз Мегьамедов Рамазаналай чар хтана. 8-10 йис алаатайла, ам вични хтана, Америкадай. И вахтунда адан багьрийар Белиж поселокда яшамиз жезвай. Буба, диде амачир. Рамазан рагьметдиз фенвай стха Ашурбег стхадин хизанди кьабулна. Саки вири жемат кьватл хьана адаз тамашиз. Гьатта дагьдин хуьрайни атана инсанар. Рамазанахь лезги, туьрк члалар чизвай КГБ-дин кьве кьуллугьчини галай. Абуру са сьтда кьванни Рамазан хуьруьвнирихь галаз кьилди туначир. Ятлани ада вич есирда гьатайвал, Америкадин зонадиз, анай Туьркиядиз, анайни США-диз акьатайвал ва вичин хизандикай, яшайишдикай ахьанай.

Гел галачиз квахьнавай хуьруьвнирин багьрийри Рамазанавай чпин рухваяр, стхаяр акуначни, гьалтначни анра лугьуз хабарар кьунай. Ам сагь-саламатдиз амукьунни, яргьал йисара рекьел вил алай хуьруьвнири мадни умудар ганай. Гьайиф хьи, дяведин кьурбандарикай хуьруьз мад хтай кас хьаначир.

Кьуй чи ва гележегдин несилрин кьилел зкуь, вили цав, нурлу рагь хуьрай!

Цун хура акьвазайбур

Абдул АШУРАГЪАЕВ, муаллим

*Диде - Ватан кьур вахтар цлу
Алатзавач риклелай зи.
Гьамарин кьат, гьижран яцлу
Алатзавач риклелай зи.
А цун хура акьвазайбур
Алатзавач риклелай зи.
Дигедиз чан аклажайбур
Алатзавач риклелай зи.*

Гьик! алатрай чи риклерилай Ватандин Чехи дяведа чи халкьдиз акур азиятар, авахьай вилин накьвар, лагерра пуч хьайи ватангьилияр, умудсуз рекьера гьатай етимар, гьуьлер кьейи хендедаяр, рухваяр пуч хьайи дидеяр! Мегер чи рухвайрини рушари а вахтунда кьалурай гьич ван тахьай хьтин игитвилер риклелай алатдани? Чаз абурун кьаматар чи вацарин лепейрай, дагьларин сефил чинрай, гьуьлерин гьамлу дуьзенрай, чуьлерин гьеншрай ва эхирни чи руьгьерин деринрай кьени аквазва, вучиз лагьайтла игит инсанрин гьунарлу гьар са кам абурун рухвайрин, хтулрин, птулрин - несилрин бейнирра яшамиз жезва. Абуру, гимишдинни кьизилдин кьаябар хьана, тарихда гьатнава.

Тарих мидаим я. Игит тарихдалдина несилар тербияламышзава, Ватандиз, вири обществодиз санлай вафалувилин гьисс кваз. Бязи четинвилерал расалмиш жезватлани, чи гьар йикьан тербиядин кьвалах бада физвач. Эгер акл туширтла, низ чиди, чаз ни ва мус кьуьл ганвайтла. 1999-йисан вакьияяр риклел хкун бес я.

Эхь, 1999-йисан зул дагьустанвийрик мад сеферда кьурху кутурди хьана. Ватандин Чехи дяведилай гуьгьуьниз акьван члавалди дагьларин улкведал зегьерлу хушракан куьрс хьанвачир. Ам тергун патал кьетли кьаст, тупламиш хьанвай халкь, гьакьикьатдин гьавурда твадай таблигьатчияр ва женгинин командирар лазим тир. Абуру жагьурун герекни атанач. Вири чкайрал алай: кьиле генерал-майор авай офицерин состав, республикадин жемат. "Лезги газетдилай", чи республикадин СМИ-рилай, Дагьустандин агьалияр тупламишиз ва гьавурда тваз алакьна. Республикадин гьар са пиле тухвай ихьтин кьвалахдин нетижа Хаттабани Басаеван чапунчи клеретри гуьзлемиш таурди хьана. Душмандин вилик, тупламиш хьана, гьулдандин туруниз элкьвенвай халкь кьалхан хьана акьвазна.

Аваданламишунин рекье

Нариман КЪАРИБОВ

Кьиблепатаң Дагъустандин меркез Дербентда шегъердин 2000 йисахъ галаз алакьалу яз планла-мишнавай аваданламишунин кьвалахар давам жезва. И барадай кар алайбурукай ва шегъер патал гзаф важиблурбурукай сад Хандадаш Тагъиеван куьнедилат гатунна "Дагъюгстрой" ОАО-дин дараматдин мукьубувай гьуьлуьн кьерехдин са пай тирвал фенвай "Кавказ" шегъердал, Дербент райондин Сабнава хуьруьн кьекьуьнда кьван тухуз-вай путепровод я.

Рахун рекьин винелай фидай адан ярговили 2,5 километр теш-

килда. Алай вахтунда эцигунрин кьвалахар йигин еришралди кьиле тухузвай и объект кардик акатайла, кьадим шегъердин агъалийрин яшайишдин шартлар хейлин хъсан жеда. Гьикл хьй, шегъердин центральный паюна автотранспортдин гьерекаат хейлин кьулай, шегъерда экологиядин шар-тларни хъсан жеда.

Технический жигъетдай 3-категориядинди тир и путепроводдик Самур-Дербент кьаналдал эцигдай ва вичин ярговил 24,5 метр жедай цийи муьгъни акатзава.

* * *

Шегъерда агъалийриз яшайишдин кьулай шартлар яратмишунин муниципальный программа тама-

марунни давам жезва. Адан сергъятра аваз шегъердин гзаф мертебайрин квалерин гъятар, рекъер, тротуарар ва паркар аваданламишун лазим я.

Къейдна кьанда хьй, аваданламишунин кьвалахар гуьзчивалдай комиссияди шегъердин агъалийрин меслятари фикирда кьазва. Са кьадар кьвалахар гьеле кьилизни акьуднава ва давамни жезва.

Махсус комиссиядин и мукьва-ра кьиле фейи заседанидал, агъалийри меслят кьалуруналди, кьвалахарин пландик Абас Исрафилован тварунихъ галай парк, рахун рекьин вокзалдин сквер, Пугинан ва Красноармейский куьнеярни кухтунин кьарар кьабулнава.

Йикъан месэла - алаф

Хъсан тешкиллувал аваз

Хазран КЪАСУМОВ

Гад алуьнава. Им хуьруьн майишатдин карханаяр, лежбервилнин фермервилнин майишатар, арендаторар патал чуьлдин кьвалахарин кьизгъин вахтарикай сад я. Уьзуьмлурхани багълара, никлерни салара агротехникадин серенжемар кьиле тухунихъ галаз санал алай вахтунда хуьруьн майишатдин зегъметчийри, агъалийри общественный ва хуси мал-кьара патал алафар гъазурзава.

- Алафар гъазурунин кьвалахар районда хъсан еришар ва тешкиллувал аваз кьиле физва, - лугъузва Сулейман-Стальский райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальник Мегъамедзагъид Бабаева. - И кардал бес кьадар рабочияр ва техника желбнава. Кьвалахарни план-графикада кьалурнавайвал тухузва.

Лагъана кьанда, эхиримжи йисара районда, хуьруьн майишатдин амай хилер хъиз, малдарвални вилик физва, гьам мал-кьарадин, гьам гьасилзавай малдарвилнин продукциядин кьадарни артух жезва. И кардиз инвесторни неклединни малдарвилнин фермайрин комплексар эцигуни ва районда федеральный программаярни проектар кардик кутуни екедаказ куьмек гузва.

Гьелбетда, малдарвал вилик тухун общественный ва хуси мал-кьарадиз алафдин мягъкем база яратмишунилай гзаф аслу я. И кар аннамишнавай карханайра, майишатар алатай йисуз 26 000 тонн векеь, 5500 тонн самар гъазурнай.

М.Бабаева къейд авурвал, тебиатдин шартлариз килигайла, алай йис хуьрерин зегъметчийр патал кьулайдиз атана, мукьвал-мукьвал кьвайи марфари чурухъан чкайриз, уьруьшриз, багълариз хъсан векеь акьудна, ида шазан-

далай артух алафар гъазурдай мумкинвал гуда.

Малум хъайивал, Дарклуш-Къазмайрин, Цийи Макъарин, Эминхуьруьн, Герейханован, Кьварчагърин ва маса хуьрерин поселенийра векеь ягъунин, абур туькера тунин ва мал-кьаради кьуьд акьуддай чкайрал саламат авунин кьвалахар хъсан тешкиллувал аваз кьиле физва.

Чун Эминхуьруьн мулкунал векеь язавай са шумуд участокдизни фена. Векеь гьам дергесралди, гьамни тракторнихъ акалнавай махсус алатралдини язава. Алимедден Алимеданова, Фахми Къасумова, Багъир Демирова, Надир Яхьяева, Садилагъ Селимова, Миламудин Мегъамедова чпин багъларай, люцерна канвай участокрай векеь яна, туькера туна акьалтарнава.

Районда мал-кьара патал алафар гъазурунин кьвалахар давам жезва.

Рехъ ишигълаванни авуна

"Йисар гьисабун са куьнзини туш: инсанар яргалдини яшамиз жезва. Кар йисара авач, авур кьвалахра ава". Кьадим римлуьрин шаир Овидия лагъай и келимаяр зиркел Махачкъалада яшамиз жезвай эминхуьруьнви (хутаргъви) Шагъпаз Асаханова ийизвай мергъяматлувилнин кьвалахарикай макъала кхъиз чарни кьелем гьиле кьурла хтана.

Республикадин меркезда карчивилел машгул жезвай Ш.Асаханов жегъил итим я. Ада гзаф инсанриз жуьреба-жуьре месэляяр гьалунин, гьакъни пулуни такьатрал-

ди куьмекар гайиди я, и кар давамни ийизва.

Алатай йисуз Шагъпаз федеральный "Кавказ" шегъеридилай Эминхуьруьз 1,5 километр рехъ капиталнидаказ ремонт хъувунай. И кьвалахриз жумарт ва мерд хци 200 агъзур манат пул харжнай.

Мукьвара Шагъпаз Асаханова винидихъ твар кьур 1,5 километрдин рекье, 40 даях, кабель кьачуна, экверин линия тухвана, гьар са даяхдал йифен вахтунда экв гудай лампаяр ("кобраяр") эцигна. Шегъерехъ гила йифен вахтунда ишигълаван хъанва. И кардай хуьруьн-

вийри Ш.Асахановаз баркалла лугъузва.

- Вичиз гьахълудаказ камалэгълийрин, арифдаррин макан лугъузвай Стал Сулейманан район гьил ачух, рикл михъи, мерд инсанралди девлетлу я, - лугъузва райондин кьыл Нариман Абдулмуталибова. - Абурун куьмекдалди хуьрера яшайишдин ва маса месэляяр гьалзава. Хайи район, хуьр-квал патал мергъяматлувилнин кьвалахар ийизвай Шагъпаз Муслимович хътин рухвайрилай чун кьадар авачир кьван рази я. Баркалла ва аферин чпиз!

Кьивенкьивечи багъманчи

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи хабар гузвайвал, Кьиблепатаң Дагъустанда пинийрин бегъер кьватлуни кьвалах худда кьиле физва. Чилел зегъмет чуьгъузвайбурун гафаралди, алай йисуз пинийрин бегъер вичевайди хъанва.

Къейдна кьанда хьй, Дагъустандин пинийрихъ авай игътияж неинки республикадин базарра, гьакл кьецепатаң регионрани екеди я.

Дербент райондин Агълабрин хуьрйя тир фермер Мирземегъамед Магъсубова 10 гектар чилел багъ гьеле 2006-йисуз кутунай. Гила фарашдаказ экъечнавай тарари булвилелди бегъер гьизва ва идалди майишатдин иесидин рикл шадарзава. Ада къейд авурвал, пинийрин бязи тарарилай гьатта 100 килограммив агакъна емишар кьватзава.

Пинийрин бегъер, къейдзавайвал, Махачкъаладилай гьейри, Воронеждай, Москвадай, Рязандай тир муьштерийри еке кьадарра аваз маса кьачузва. Вири делилар фикирда кьурла малум жезвайвал, багъманчивилин и майишат Дербент районда кьивенкьивечибурукай сад я.

Мирземегъамед Магъсубова вичин багъ мадни гьегъеншарун пландик кутунва, и кар патал ада хуси питомникда члехи авунвай кьелемар ишлемишдавал я.

Гьелелиг майишатда кьвалах ргъзва, санлай кьачурла, алай йисуз фермерди вичин багъларай 15 тонндилай артух пинийрин бегъер вахчун фикирда кьунва.

Арадал гьиз алакьна

Республикадин Къумтуркъала райондин майишатар фад битмиш жедай картуфрин бегъер кьватлуни кьвалахар кьиле физва, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи. Фермерри хиве кьазвайвал, картуфрин ихътин бегъер абурулай алай аямдин цийибурукай тир - элкьвена яд гудай системадин куьмекдалди арадал гьиз алакьна.

60 гектардилай члехи майдандай гьар са гектардай юкьван гьисабдалди 230 центнер бегъер вахчун - им хуьруьн майишатдин зегъметчийрин гьакъсагъ зегъметдин лайихлу нетижа я.

Учкентдин майишатар республикада сифтебурукай яз алай аямдин цийибурукай тир элкьвена яд гудай WesternIRRIGATION SYSTEMS система кардик кутунва. Ада 8 ятдин вахтунда 64 гектар чил дигидай мумкинвал гузва. Ихътин тадаракар кьецепатаң уьлквейра фадлай ишлемишзава.

Министерстводай къейдзавайвал, республикадин 75% никлер дигиз тежедай шартларин чкайра ава. Винидихъ лагъанвай жуьредин дигидай системаяр ишлемишиз башламишуни хуьруьн майишатдин нетижалувал хейлин виниз хкаждай мумкинвал гуда.

Алафар гъазурзава

Дагъустандин 42 райондин майишатар алафар гъазурунин эгечнава. Санлай кьачурла, республикадин хуьруьн майишатдин зегъметчийри къенин йикъалди 280 агъзур тонн векеь алафар гъазурнава, абурукай 278 агъзур тонн векеь ва 8 агъзур тонн сенаж я. Алатай йисан гьа и вахтунда 326 агъзур тонн векеь алафар гъазурнавайди тир, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи.

Рикел хкин, йисан мекеь вахт алуькдалди республикадин вири жуьре майишатри векеь, сенаж, силос гъазурна куьтягъун чарасуз я. Гатфарихъ хъайи гьавадин шартлари, мукьвал-мукьвал кьвайи марфари векеь фарашдиз акьалтунал гьана.

16-июндин делилралди, республикада гатфарин магъсулар 222 агъзур гектардилай артух майданра канва, им пландик кутунвай майданрин тамам, яни 100 процентдин кьадар я. Гатфарин магъсулар цунин карда виниз тир агалкьунар Къизляр, Хасавюрт, Бабаюрт, Тарумовский, Леваша ва Ногъай районрихъ хъанва.

Гегъенш майданар кьунва

Дагъустанда 100 агъзур гектардилай члехи майданар техийлар тергдай лув гудай члехи цицлери кьунва. Республикадин са шумуд районда гьатта кьетлен шартларин кьайда малумарнава. Нефс пехъи гьашаратрихъ галаз женгина вири кьуватар желбнава, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводай.

Зиянкар гьашаратрихъ галаз женг чуьгун патал, кьиле Дагъустандин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр аваз, штаб тешкилнава.

Сифтегъан делилралди, цицлерихъ галаз женг чуьгун патал 35 миллион манатдилай артух пулдин такьатар лазим я. Бюджетдай анжах 5 миллион манат чара авунва. И кар себеб яз, хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавайбуруз цицлер тергдай дарманар чли кьачун меслятнава. Штабдин патай лазим тир техникадалди ва авиациядалди куьмек гуда.

20-июндин делилралди, 38130 гектарда чилериз цицлери акси химикатар янава, гьа жергедай яз 20950 гектардиз авиациядин куьмекдалди.

Цицлерихъ галаз женг чуьгун четин хьунин себеб ам я хьй, абуру барамаяр кьетлендаказ хуьзвай чилерин, заповедникрин мулкара куьтава. Гатфарихъ, абурай шарагар акъатиз башламишзавай вахтунда, и чилериз зегъерламишдай шейэр ядай ихтияр авач. Гьаниз килигна, цицлер анжах хуьруьн майишатдин тайинвал авай чилериз атайла терг ийиз жезва, и кар себеб яз, гьа са чилиз са шумуд сеферда химикатар ягъун герек кьезва.

Бул бегъер битмиш хъанва

Райсудин НАБИЕВ

Кьиблепатаң Дагъустандин багълара гьар жуьредин емишар битмиш жезва. Майдин вацралай башламишна, йисан эхирдалди сад-масадан гуьгъуьналлаз суфрадал кьезвай абур инсан патал гьам тямлур, гьамни кфетлурбу я. Гьар са емишдин бегъер вичин вахтунда чав агакъун тебиатдин шартларилай, гьавайрин кьулайвилерилай ва инсанди тешкилнавай гелкьуьнилай аслу я.

Йисан сифте паюна чразвай "майдин" сортунин пинийриз емишарин "чархачияр" лугъузва. Исяда чи багълара 2-3 сортунин пинияр чранвай вахт я. Базаррин, туьквенрин дезгейрални абур булвилелди аквазва. Витаминралди девлетлу и емишарил иллаки аялрин рикл ала.

Сулейман-Стальский районда 10 сортунин пинияр битмиш жезва. Ци абурун бегъерарни писзавач: тарарин хилер акаж хъанва. Кьанзавайди абур атлудай гьилер я.

Виликди финин рекьер тайинарна

Надият ВЕЛИЕВА

И йикъара Махачкъала шегьердин Дуствилин квалле “Дагъустандин здравоохранение: гъакъикъат ва вилик тухунин стратегия” темадай форум кыле фена. Адан кваллахда улькведин гзаф чкайрай атанвай духтурри, эксперттри, алмирри, фармацевттри иштиракна. Анал здравоохранение ва медицина авай гьалдикай рахана ва гележегда ам вилик тухунин месэляяр гьялна. Форумдин иштиракчийри региондин здравоохранение вилик тухуникайни, медицинадин идараяр кадррийралди, виниз тир технологийралди таъминаруникайни лагъана. Ихътин мярекат Дагъустанда сад лагъай сеферда кыле тухузва.

СИФТЕ гаф рахай Дагъустан Республикадин Кьил **Рамазан АБДУЛАТИПОВА** форумдин иштиракчийр ва мугъманар тебрикна. Ада кьейдна хьи, Россиядин Конституцияда виридалайни кьиметлуди инсандин уьмуьр тирди лугъузва, гъаниз килигна сагъламвал хуьн патал зегъмет члугъузвай инсанри лап важиблу кваллах ийизва. Умудлу я, кьенин форум вини дережадин духтурар, медсестрайр, гележегдин медикар гъазузавай профессоринни преподавателрин сообщество гуьруьшмиш жедай виридалайни хъсан кьайда я, - лагъана Р.Абдулатипова.

- Медицинадикай рахадайла, сифтени-сифте чна фикирдиз духтурар кьезева, амма медсестрайрин, санитаркайрин ролни гъевчиди туш. Абурутуткайралди азарлугбурун патав жезва. Азар неинки дарманралди ва виниз тир технологийралди сагъарзава, гъак! медроботникрин пешекарвилли, регъимлувилелди, жавабдарвилелди эгечлунини еке роль кьугъузва.

Эхиримжи кьуд йисуз здравоохраненида хъсан патахъ хъанвай дегишвилер себеб яз, Дагъустандин медикривай виниз тир технологийрин кумекдин кьадар артухариз алакьна.

2012-йисуз чи республикада виниз тир технологийралди са операцияни ийизвайди тушир. Алай йисан итогрин нетижада абурун кьадар пуд агъурдалай виниз алатнава. Россиядин здравоохраненидин кумек себеб яз Дагъустанда аялар кьиникьин дуьшуьшрин кьадар агъуз аватнава. И кардай аз РФ-дин здравоохраненидин министр Вероника Скворцовадиз чухсагъул лугъуз кланзава.

Медицинадин вири хилерай таъмин хуьнал гьалтайла, Дагъустан са региондилайни агъада авач, - кьейдна Республикадин Кьили.

Россиядин Федерациядин Президент В.В. Путина государстводин кьилин месэлайрикай сад халкъдин саламатвал я лагъана. Халкъдин саламатвал гъар са касдиллай башламыш жезва, медроботникрини и жигъетдай кваллахзава, - алава хъувуна эхирдай Р.Абдулатипова.

Гуьгъуьнлай мониторингдин, пешекарвилли медицинадин кьилдин жуьреяр вилик тухудай отделдин начальник **Марина КОЧНЕВАДИ** РФ-дин здравоохраненидин министр Вероника Скворцовадин тиварунихъай тебрикдин чар келна.

“Гуьрметлу юлдашар! РФ-дин здравоохраненидин министрстводин, гъакни жуван патай за форумдин иштиракчийр ва мугъманар тебрикзава. Заз Дагъустандин вири медикриз медицинада кьазанмишнавай агалкъунрай чухсагъул лугъуз кланзава. Эхиримжи йисара медицинадин идарайрин материально-тех-

нический база мягъкемарнава, цийи больницаяр, поликлиникаяр эцигнава, медицинадин кумекдин ери хъсанарнава. Ибур вири куь виниз тир пешекарвилелай, пешедиз вафалу хъунилай аслу яз хъанва. Умудлу я, форумдал региондин здравоохраненидин важиблу месэляяр гьялун метлеблу кар жеда”, - кьейднава тебрикдин чарче.

РД-дин здравоохраненидин министр **Танка ИБРАГЪИМОВА** республикадин медицинадин кар алай хилерикай лагъана. Сад лагъайди, медицинадин кумекдин ери хъсанарун, иллаки четиндиз физ жедай районрин агъалияр патал, аялар кьиникьин дуьшуьшар тлимиларун, алай аямдин дережадин духтуррин кадрияр гъазурун, медицинадин идарайрин материально-технический база мягъкемарун, кьезилвилер авай граждана дарманралди таъминарун. Алай вахтунда республикада 164 кас лап кьиви орфенный азар - редкое генетическое заболевание) квай инсанар ава. Абуруз лап багъа дарманар чарасуз я. Министрдин гафаралди, а дарманар кьачун патал 540 млн манат пул герек жезва. Алай вахтунда чи улькведа авай экономикадин кризисдизни килиг тавуна, бязи месэляяр гьялдай мумкинвилер хъана. Вилик эцигнавай вири месэляяр гьялун патал пеше бес кьадарда хъсандиз чидай кадрияр, медицинадин идарайриз алай аямдин инфраструктура хуьн чарасуз я. Республикада медицинадин рекъяй ери аваз кумек гун патал хъсандиз кваллахзавай пуд дережадин кьурулуш тешкилнава. И карди медицинадин вири идарайрин кваллах гужлу ийизва. Гъар йисуз республикадин клиникайрин пешекаррин бригадаяр районрин больницайриз физва, анра азарлуяр ахтармишзава, сагъар хъувун патал кьаткурзава. Эхиримжи кьуд йисуз Дагъустанда здравоохраненидин 74 объект ишлемишиз вахканва. Махачкъала шегьерда 150 койкадин чкаяр авай республикадин перинатальный центр ачулун еке метлебдин кар я, - лагъана Танка Ибрагъимова.

РД-дин здравоохраненидин руководстводин гафаралди, вири медроботникрин пешекарвал хъажун ведомстводи артух фикир гана кланзавай кваллах я.

“Чна чи медикар Дагъустандилай кьезепатаз стажировкадиз ва келлиз рекъе твазва. Келлун куьтягъ хъайидалай гуьгъуьниз абуру медицинадин идарайра мягъкемдиз ишлемишна кланзавай кваллахрин гъахъ-гъисаб гузва. Кадрияр бес тахъунин карда кимвилер арадай акъудун патал чна “Земский доктор” программадикай менфят кьачузва. Чи пешекарри хуьруьн чкайра активдаказ кваллахзава. И программадин тереф чна гележегдани хуьда”, - алава хъувуна министрди.

Министрдин рахунриз баянар гуналди, Рамазан Абдулатипова республикадин гьукуматдивай азарлуьриз суткада кьилий-кьилиз куьмекдай гъевчи медперсоналдин мажибар хъажуниз фикир гун тлалабна.

Россиядин травматологиядин ва ортопедиядин Р.Р.Врединан тиварунихъ галай НИИ-дин директор **Рашид ТИХИЛОВА** кадрияр тахъунин месэладикай лагъана, травматологиядин ва ортопедиядин рекъяй ахтармишзавай начагъвилер гзаф заланбур тирди кьейдна.

- Алай вахтунда и терефдай студентри 2 йисуз келзава. Им, гьелбетда, лап тлимил я. Кьенин юкьуз минздравда травматологиядай студентри кьуд йисуз келлунин месэла гьялзава. Чи азарлуяр, республикадилай кьезез тефена, чкадал сагъарун духтуррин пешекарвилелай аслу я, - лагъана Тихилова.

Форумдал РД-дин 2-нумрадин больницадин - ЦСМП-дин (центр специализированной медицинской помощи) хирургиядин отделенидин заведующий, Вирироссиядин “Йисан лап хъсан духтур” конкурсдин гъалибчи, хирургиядин кьурулушдин тешкилатчи **Мегъамед Абдулжалиловни** рахана. Республикадин хирургияда гьялиз тахъанвай месэляяр авачиз туш. Абурутуткай патал виридалайни регъят кьайда, финансар истемиш тавуна, кваллах хъсандиз тешкилун я. Кьенин юкьуз Россиядин хирургрин обществодин Дагъустандин региондин отделение кьенкьиве ава.

- Чавай Вирироссиядин “Йисан лап хъсан духтур” конкурсда гъалибвал кьачуз жедачир, эгер РД-дин здравоохраненидин министр **Танка Ибрагъимова**, Дагъустандин Кьил **Р.Абдулатипова** кумек ганачиртла, - лагъана Абдулжалилова.

Вичин идарадин кваллахдикай Дагъустандин онкопациентрин региональный отделенидин ассоциациядин кыле авай **Хадиджат ДАВУДОВАДИ** ик! лагъана:

“Чи идара алай йисан сифте кылерай радик (онкологиядик) начагъбур и азардихъ галаз женг члугунин карда сад авун патал кардик кутунва. Чун кьезевай азарлуяр чеб Дагъустанда сагъарун патал рекъив гъиз ва чи духтурриз ихтибар тавунин фикирар дегишариз алахъзава. Кьейд ийиз кланзава, аялрин онкологиядин отделенидин ва онкодиспансердин пешекарар чпин кваллах дериндай чидайбур я. Абурутуткай региондин духтуррилай са клусни агъада авач. Ракдин диагностихъай киче тахъана, вахтунда сагъарунин серенжемар кьабулун лазим я”.

Мярекатдал Къизляр райондин Кардановка хуьруьн ФАП-дин заведующий **Екатерина ЗАСКАЛЬКА**, Москва шегьердин аялрин клиникадин больницадин кьилин духтур **Исмаил ОСМАНОВ**, РД-дин Халкъдин Собранидин здравоохраненидин ва социалитикадин рекъяй Комитетдин председател **Висампаша ХНАЛИЕВ**, Къизилюрт райондин кьил **Мегъамед УЦУМИЕВ** ва масабур рахана.

Форумдал медицинадин хиле тафаватлу хъайи пешекаррив шад гьалара наградаяр вахкана. Дагъустандин здравоохранение вилик тухунай РФ-дин здравоохраненидин министр **Вероника СКВОРЦОВА**, РД-дин здравоохраненидин министр **Танка ИБРАГЪИМОВ**, Каспийскдин центральный больницадин функциональный диагностикадин духтур **Азиз БАГАНДОВ** “РД-дин вилик лайихлувилерай” ордендиз лайихлу хъана. “Дагъустан Республика социально-экономикадин рекъяй вилик тухунай” медаль “Медпрофцентрадин” кьилин духтур **Али АЛИЕВАЗ** гана.

Форумдин кваллахда РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель **Хизри ШИХСАИДОВА**, Дагъустандин Гьукуматдин Председатель **Абдусамад ГЪАМИДОВА**, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин администрациядин руководител **Исмаил ЭФЕНДИЕВА**, министррин кабинетдин членри, республикадин шегьеррин ва районрин кьилери, кьуд вишелей виниз медицинадин идарайрин векилри иштиракна.

Перерывдин вахтунда форумдин иштиракчийр **Расул Гьамзатован** библиотекада тешкилнавай “Медицина ва сагъламвал” выставкадихъ галаз таниш хъана.

Къвед лагъай юкьуз мугъманар кьадим Дербентдин медицинадин идарайриз килигиз фена, абурутуткай Нарын-кьеледиз экскурсияни тешкилна.

26-июнь Виридуьньяда наркоманиядихъ галаз женг члугвадай югъ я Вахтунда чараяр тавуртла...

Алаудин ГЪАМИДОВ

ООН-дин эвер гуник кваз 1987-йисалай инихъ 26-июнь виридуьньяда наркоманиядихъ ва наркоманиядихъ галаз женг члугвадай югъ яз къейдзава. ИкI махсус югъ

тайинарунин себег ам я хьи, дуьньядин сообустводиз, яни гъар са уьлкведиз и гзаф члугу тлегуьндикай авай хаталувал лап екеди я.

НАРКОМАНИЯ - им наркотикар (анаша, гашиш, героин, спайс ва икI мад) ишлемишун себег яз арадал къевезвай, инсаният терг хьунал гъизвай гзаф залан азар-тлегуьн я. Тарихдай аквазвайвал, наркомания лап фадлай малум я. ИкI, махсус литературада кхизвайвал, тирьяк (опий) хьтин наркотик квай шейни ийизвай таъсирдикай Средиземный гуьлуьн рагъэкъечдай патан халкъариз гъеле лап фад хабар авай. Къиблепатан Азиядиз опийдин тум Александр Македонскийдин къушунри чи эрадилай вилкан девирдин IV виш лагъай йисара гъанай.

XVII асирда а зегъер Индиядай Кефердинни Рагъэкъечдай патан Азиядиз чкъана. Ам къвердавай Европадин государствойрани пайда жез хъана. Тирьяк наркотик Иранда, Пакистанда, Индияда, Египетда ва масанра иллаки геьгеншидиз чкъанвай.

Сифтедай тирьяк ва адан препаратар, тIал секинардай дарман яз, медицинада ишлемишиз башламышна. Ахпа къевез-къевез наркоманиядиз элкъвена. Наркотикар маса гунилай иллаки Япониядай еке хийир къачуз хъана. Гуьгуьнлай Япониядин гьерекарриз Сад хъанвай Миллетрин Организацияди инсаниятдин вилик тахсиркарвилериз хьтин къимет гана. Лугун лазим я, наркотикар эхиримжи вахтара вирирра чкъанва. И зегъер чи уьлкведиз иллаки Афганистандай, Тажикистандай, Юкъван Азиядин вилкан республикайрайни гъизва. Абурун рекъерни Дагъларин уьлкведай физва. Экстремистри, и кардикай менфят къачуна, чпин члугу ниятар къилиз акъудзава. Гьикъван гъайиф къведай кар ятIани, бязи дагъвиьри члугу рекъе гъатнава, хвешхвеш ва канабар цунал машгул-бур ава. Гъам дагълара, гъам дуьзендин районрани.

Къе Россияда, тайин делиралди, 600 агъзурдалай виниз наркоманиядик азарлу инсанар ава. 8,5 миллион кас россиявийри ара датIана наркотикар ишлемишзава. Гъа жергедай яз 1,5 миллионди героиндикай "ле-зет хжудзава". Дуьньядин халкъари ишлемишзавай героиндин 20 процент Россиядал гьалтзава.

ДАГЪУСТАНДИН наркологиядин гъеле тестикъ тахъанвай эхиримжи делиралди, 2017-йисан 1-январдалди республикада 6097 наркоман ава. Социологиядин ва медицинадин ахтармишунрин делиралди, Дагъустан Республикада 10 агъзурдалай гзаф агъалийри датIана наркотикар ишлемишзава, 20 агъзурда са шумуд сеферда абурун дад акунва.

Малум тирвал, 8-10 йис идалай вилик, вири Россияда хьиз, чи республикадани наркотикар квай ва бейнидиз таъсирдай шейэр ишлемишунал, чуклурунал гуьзчивалдай органар тешкилиз башламышна. Вучиз ятIани, алатай йисан эхирра абурун чуклуруна, къене-патан крарин къурулушрихъ галаз сад хъувуна. Алай вахтунда Россияда агъалияр наркотикри акатунин дережа аквадайвал хжак хъанва. Наркотикар медицинадиз талукъ тушиз ишлемишун геьгенш жезва. Наркотасиркарвилерин къадаг са шумуд сеферда артух хъанва. Тешкиллу тахсиркарвилерин дестеяр са къатда арадал къевезва. Региональный ва международный наркотиллерин къадарни тIимил жезвач. Чинебан ла-

бораторийрани подвалра гзаф къадарра синтетикадин наркотикар гъасилзава. Чи уьлкведиз контрабандадин къайдада наркотикар гъун давам жезва. Лагъана кIанда хьи, и месэла гзаф важиблуди я, вучиз лагъайтIа чи республика Азербайжандихъ, Туркменистандихъ, Къазахстандихъ галаз алакьалу я. Анрай чиниз ва гъакI масанризни наркотикар къевезва.

Кар алай месэлайрикай сад мадни ам я хьи, эхиримжи вахтара полицейскийар закондалди ихтияр ганвай наркотикрин оборотдални кваз гуьзчивал авуниз мажбур жезва, вучиз лагъайтIа аптекайра авай бязи дарманарни наркотикар квайбур, бейнидиз гзаф таъсирдайбур я. Анрай абурун азаддиз масани гузва. И кардикай менфят къачуна, наркоманри чинебани, эквобани аптекайрай гъахьтин "дарманар" маса къачуз, ишлемишзава. Республикада гъакI лицензияр гвачиз кардик квай, къадагъа авунвай бязи дарманар рецептар гвачизни маса гузвай аптекайр тIимил туш. Ихьтин кIвалахар тахьун патал уьлкведа гьукуматдин дережада аваз серенжемар къабулзава. Кьилди къачуртIа, Госдумадиди спайсар ишлемишун, чуклурун ва пропаганда авун къадагъа авуниз талукъ закон къабулнава.

Гъа са вахтунда наркоманиядиз маса гъул жезвайбурун, наркотикар ишлемишзавайбурун чIехи пай жегъилар хъуни къалабулукъ кутазава. ИкI, 14 йисалай 25 йисал къеведалди яшара авай са къадар жегъилри наркотикар ишлемишзава. Аналитикрихъ авай делилрай аквазвайвал, 500-далай виниз дагъви дишегълиляр наркоманар я(!). Вични виликрай ягъ-намус лап вине къаз, камаллу ва къанажгълу инсанар хъайи Дагъларин уьлкведа.

Духтурри тестикъарзавайвал, наркотикар инсандин беден патал зегъер я. Абурун инсандин къилин мефтI кьурурузава, жигеррин ракин азар арадал гъизва, адаз рекъидай къван азабар гузва. Бязибурун чпивай наркотикар кIан хъанмазди регъятдиз гадариз жезда

лугъуз фикирзава. Им еке ягълмишвал я. Азарлудан гъалар ишлемишзавай наркотикдин жуьредилай, къадардилай, инсандин вичин сагъламвили гьалдилай... аслу я. Месела, наркотик квай пIаприсудиз сад-къеве гум авурла ва я са жизви наркотикдин раб-ягъайла, инсан кефли жезда. Къвед-пуд сеферда тикрар хъувурла, мад ва мад кIан хъезва. Адаз гъатта тIимил къадарди таъсирни хъийидач. Гъа икI, тIимил-шимил, ахпа гъар юкъуз инсан кIанзни-такIанзни наркотикрин таъсирдик акатзава. Адаз ивидик наркотик квачиз къарай къевезвач. Ам хкатнамазди адан чанда фул, кIарабра тIал гъатзава.

Азарлудан фикир-хиял анжах наркотик жагъуруникай ва ам ишлемишуникай жезва, вучиз лагъайтIа адалай масакIа (яни наркотик ишлемиш тавуна) аквазиз жезвач. Сифте килера са гъал "секинди" тухвайтIани, ахпа адаз экв - дуьнья акваз амуькзвач.

Наркоман са грамм наркотикдихъ диде-буба маса гуз гъазур я. КIеве гъатай дуьшуьшра наркотик жагъурун патал ада инсандин чандизни къаст ийида. Наркотикар ужуз туш эхир! Еке пулар регъятдиз жагъидач, гъавил-ляй абурун залан тахсиркарвилер авуниз мажбур жезва.

Медицинадин илимрин доктор, профессор П.В. Кузнецова кхизвайвал, наркотикар квай шейэр гьикI жуьреба-жуьре ятIа, абурун ийизвай таъсирни жуьреба-жуьре я. Месела, са наркотикар ишлемишайла, са шумуд дехъикъадилай сивера туькьул тIам гъатда, цуькьун къведа, цихъ къаних, гишин жеда, беден тегъерсуз заланзавайди гъисса. Ахпа къадарсуз хъуьрез, фикирар фад-фад дегиш, рахунар метлебузбур жеда. Наркоманди патарив гвайбурухъ галаз алакьа атIуда. Адаз абурун вичин шадвилкай гъаз къвен тийизвайди хьиз аквада, ажуьгулу жез, адаз хъел къведа. Вичин гуьгуьна кас гъатнавайди хьиз жез, кичI акатда. Маса наркотикар ишлемишайла, рикIни нефес къачузвай органар харапI жеда. Ахьтин наркоманрин хам вили хъун, квал акатун, иви кваз къен фин, бедендиз тварар акъатун, къайи фул кваз, зурзун акатун, экъуьчун, ажуьгулу хъун мумкин я. Чинин рангар дегиш жезвай абурун кьиникьикай кичIевили бизарда.

ПЕШЕКАРРИ тестикъарзавайвал, ахварал фидай дарманар мукъвал-мукъвал ишлемишайлани абурун вердиш хъун ва наркоманиядиз къил ягъун мумкин я. Ахьтин азарлуьрин психика дегиш жеда, абурун фад хъел къведа, бейни квахъда, ивидин давление лап агъуз аватда. Дарманрив вердиш хъанвайла, абурун хъун аквазайлани, адак къалабулукъ акатда, ахвар квахъда, къил элкъвез, къусмишиз, лап гъалдай фида.

Нервийрин азар квайла ишлемишзавай дарманрикай менфят къачунни зиян я. Наркотикри акатзавачIани, абурун вердиш ва абурулай аслу жезва. Бязибурун наркотикар ичкидихъ галаз санал ишлемишзава. Ида абурун таъсирлувал хейлин артухарзава, бе-

ден зегъерламыш хъунал, гъатта кьиникъал гъун мумкин я.

НАРКОМАНИЯ - им зарафат туш, гзаф хаталу, зиянлу тлегуьн я. Вахтунда-маз чараяр акун тавуртIа, ада инсаният терг хъунал гъида. Наркотикар ишлемишиз башламышайдалай гуьгуьнни азарлуди, эгер вахтунда чараяр акун тавуртIа, вад йисалай виниз амуькдач. Наркотикар ишлемишзавай-бурун 30 йисал къеведалди яшара авай жегъилар хъайила, гележегдин несилдин эхир гьикI жедатIа ашкара я.

Тек са духтурривайни къайдаяр хъудай органрин къуллугъчийривай и тлегуьндин вилик над къаз жездач. Ихаталу азардихъ галаз жезгиник диде-бубаяр, муаллимар, вири общественностъ эжегIун, жезанризни жезгъилириз машгъул жездай чкаяр, шартIар яратмишун чарасуз я.

Законрал амал тавурла Суддин вилик жаваб гуда

Къайтагъ районда тади гъалда гел жагъурдай серенжемар тухудайла, полициядин къуллугъчийри отделдиз хкай Мажалисдин 39 йиса авай агъалидивай, ахтармишайла, 6,57 гр марихуана жагъана. Силис тухузвай къуллугъчийри шак физвайди маса тахсиркарвилер авуникни шерик яни, тушни ахтармишзава.

Наркотик гваз кунвайдалай Россиядин Федерациядин УК-дин 228-статьядин 1-паюннин бинедаллаз (наркотикар законсуздаказ къачунай ва хъунай) уголовный дело къарагъарнава.

Шак физвайди, гелбетда, суддин вилик аквазда.

Эгер тахсиркарвал тестикъ хъайитIа, адаз пуд йисал къеведалди кар гуда.

Дишегълидизни гъалал жездач

МВД-дин наркотикрал алвер авунал гуьзчивалдай къуллугъчийри Махачкъаладин Г.Омарован тIварунихъ галай куьчеда авай са квалерин патавай полициядин отделдиз хкай 29 йиса авай жегъил дишегълидивай - меркездин агъалидивай - инсандин бейнидиз гзаф таъсирдай трамдал (8 таблетка) жагъана.

Шак физвайдалай, Россиядин Федерациядин Уголовный Кодексдин 234-статьядин 2-паюнал асаслу яз (гзаф таъсирдай шейэралди алвер авунай), уголовный дело къарагъарнава.

Закондалди и дишегълидизни 2 йисал къеведалди кар къевезва.

Маса гузвай чкадал къуна

Махачкъалада тади гъалда гел жагъурдай серенжемар тухудайла, полициядин къуллугъчийри Юсупован тIварунихъ галай куьчеда са квалерин патав 38 йис хъанвай ше-гъерэгълиди малум тушир муьштеридиз бейнидиз гзаф таъсирдай затI тир трамал (3,96 гр) маса гудайла акуна ва ам, гъа чкадал къуна, ОВД-диз хкана. И жегъил итимдилайни РФ-дин УК-дин 234-статьядин бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава. Судди ам, 3 йисав агакъна кар гуналди, азадвилкай магърум авун мумкин я.

Ракъара гъатна

Каспийскда угърияр пайда хъанвайди аннамишай полицейскийри тади гъалда гел жагъурдай серенжемар къабулиз башламышна. Абурун шак 30 йиса авай са дишегълидал фена. Абурун ягълмиш хъанач. Угъриди, куьлегар хъагъуналди, са ше-гъерэгълидин кIвалай 38000 манатдин къимет авай шейэр чуьнуьхъанвай.

Къабулай серенжемар себег яз полицейскийри угъри полициядин отделдиз хкидай мумкинвал хъана. Дишегълиди вичин тахсир хиве къуна. Чуьнуьхай шейэр вахчунва. Силисчийри угъри гъа ихьтин маса тахсиркарвилерик шерик яни-тушни ахтармишзава.

Шак физвайдалай РФ-дин УК-дин 158-статьядин 3-паюннин (чуьнуьхунар авун) бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава. Ам суддин вилик аквазда. Адаз 6 йисав агакъна кар къевезва.

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъдин материалрай. Гъазурайди - Алаудин ГЪАМИДОВ.

Цмур дередин лайихлу ВЕКИЛ

Хазран КЪАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин
Союздин член

2017-йисан мартдин вацра Дагъустан Республикадин Къил Рамазан Абдулатипован Указдин бинедаллаз Сулейман-Стальский райондин Г.Гъасанован тварунигъ галай музыкальный школадин директордин заместитель Гъажимет ТАГЪИРБЕГОВАЗ "Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник" лагъай гъурметдин твар гана. Шабэгъни адав Дагъустан Республикадин культурадин министр Зарема Бутаевади (*ишкилда*) шад гъалара вахкана.

Ийкъара Гъажимет Тагъирбегов Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибовани къабулна, адаз гъурметдин твар мубаракна.

Машгъур инсанрин макан

Цмурар. Чехи ва баркаллу тарих авай и хуръай Алибег Фатахов, Зияудин Эфендиев, Социализмдин Зеъмметдин Игит Гъажимурад Темирханов ва машгъур маса ксар, гзаф къадар алимар, Шайдаеврин, Эфендиеврин, Мегъамедоврин, Тагъирбеговрин... адлу тамам тухумар акъатна, абуру Лезгистан, и гъвечи хуръ яргъарани машгъурна.

Польшадин литературадин машгъур векилрикай сад тир Альфред Конара лагъанай: "Бажарагъ - им валай гъич садани чир тавунвай са къвалах ийиз алакун я". Бажарагъ, маса гафаралди лагъайтла, Халикъди инсандиз гузвай пай я. И келимаяр Тагъирбеговрин жуьреба-жуьре патарихъай пай ганвай тухумдин векилризни, къилди къачуртла, Гъажиметазни талукъ я.

Адан рагъметлу дах Велимета яргал йисара Цмуррин колхозда бригадирвиле, хуръе тувквенчивиле, диде Саимата саки 45 йисуз майишатда къвалахна. Абурук халкъдин сеняткарвилдин пешеярни квай.

Велимет ва Саимат Тагъирбеговри 11 аял хана, хвена, халкъдиз ва обществодиз бакара къведай инсанар яз чехи авуна. Веледризни бажарагъдин патай пай ганва. ИкI, вахтсуз

рагъметдиз феи Хайирбег Азербайжан Республикадин лайихлу нефтяник, Султан Дагъустан Республикадин лайихлу рационализатор тир. Дагъустандин радиодин лезги передачайрин редакцияда яргал йисара къилин редакторвиле къвалахай Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник, са шумуд ктабдин автор Ражаб Тагъирбегов республикада тварван авай журналистикай сад я. Бажарагъдин патарихъай амай веледарни "кесиб" туш.

"...Девлетар галайди"

Макъала гъазурдайла, зи ярдуст Гъажимета вичин диде-буадикай, абуру хуръ-къвал, жемат патал авур хъсан къвалахрикай, веледриз гайи тербиядикай, насигъатрикай яргалди сугъбетарна. За къатлана: адаз (гъакI амай веледризни) дидебуа чешне я, ам абурун рехъ давамаризни алахънава. Рикел шаир Рамазан Каитова кхъей царар къвезва: "*Вичин дидед, булад къадир авайди, лугъуда хьи, я девлетар галайди*".

Гъажимет Тагъирбегов 1960-йисан 16-декабрдиз Цмуррин хуръе дидедиз хъана. Гъеле хуръун 8 йисан школада къелзавай йисара, члагъанчи яз, жегилди клубдин художественный самодеятельностдин къвалахда активвилелди иштиракиз хъана. Районда тухвай килигурани Гъажимета вичин алакунар са шумудра къалурна.

Неинки са члагъан, гъакI музыкадин маса алатарни ягъиз чизвай Гъ. Тагъирбегов, муьжубд йисан школа акъалтарна, 1977-йисуз Махачкъаладин Г.Гъасанован тварунигъ галай музыкальный училищедик экечина. "Оркестрдин руководитель ва аялрин музыкальный школадин муаллим" пешекарвал къачуналди училище акъалтарай 1981-йисуз Гъ. Тагъирбегова вичин зегъметдин рехъ Сулейман-Стальский райондин музыкальный школада муаллимвиле къвалахунилай башламишна.

Армиядин жергейра къуллугъна хтайдалай гъугъуниз (1983-йисалай) Гъажимет Велиметовича вичин рикI алай пешедай къвалахун давамарзава.

- Халкъдин руьгъдин культурада музыкади дибдин чкай-

рикай сад къазва. "Сесерикай хранвай" художественный суретрай чаз яшайишдин, къилихрин, адетрин, эрзиман мураддин, жуьреба-жуьре рангарин гъакъикъат, чи такаурлу дагълар, цуьк ахъайнавай яйлахар, дереяр, гъамга хътин булахар, гурлу вацар рахадай ван къвезва, музыкади инсандин къанажагъда, адан рикле вичин гуьзелвилдин гъисс уяхарзава, - лугъузва Гъажимет Тагъирбегова.

Са хизанда хъиз...

Гъ. Тагъирбегова 35 йисалай виниз музыкальный школада - яратмишунрин, дуствилин коллективда - къвалахдай мумкинвал хъунал дамахзава. "Чун са хизан хъиз я", - лугъузва ада.

Коллективда Гъажимет Велиметовичаз лайихлу гъурмет ава.

1996-йисалай ада старший преподавателвиле, 2001-йисалай директордин заместителвиле къвалахзава, 2000-йисалай инихъ райондин культурадин управлендин профкомдин председателдин заместителвиле везифаярни намуслукадаз къилиз акъудзава. Имни Гъ. Тагъирбеговаз къвалахдин юлдашри кимет гунин ва гъурмет авунин лишан я.

- Гъажимет Велиметовичай рахадайла, Инсан, Пешекар, Муаллим гафар чехи гъарфарилай кхъиниз лайихлу я, - лугъузва винидихъ твар кунвай музыкальный школадин директор, РД-дин культурадин лайихлу работник Къазибег Къурбанова.

Гъ. Тагъирбегован намуслу зегъмет РФ-дин культурадин министерстводин ва Россиядин культурадин работникрин профсоюздин комитетдин (2009-йис), Дагъустан Республикадин Гъукуматдин (2016-йис) гъурметдин грамотаяр гуналдини къейдднава.

Халудал атай хтул

Бажарагълу писатель Зияудин Эфендиеваз вичикай тарифдин гафар рахаз къандачир лугъуда. Гъажимет З. Эфендиеван вахан гада, хайи хтул я. Гъажиметни халудал атай хтул я, вичин лайихлувилер, алакунарни ада вичин коллективдихъ галаз алакълу ийизва.

Ада вич бахтлу инсан яз гъисабзава. ГъикI хьи, инсан бахтлу ийизвай чарасуз шартлар - сагъламвал, рикI алай пешедин иеси хъун ва тувкъвей хизан - Гъ. Тагъирбеговвахъ ава.

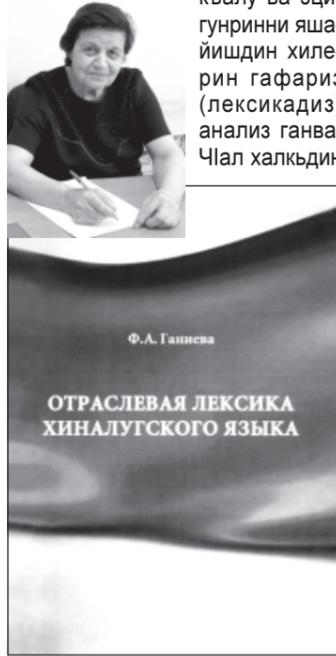
Гъажиметани адан умуьурдин юлдаш, гзаф мегърибан дишегъли тир Гульумагъади пуд велед - къве гадани са руш чехи авуна. Халу Зияудинан твар эцигнавай чехи гада дахдин гелеваз фена, ам музыкальный школада муаллим я.

Руш Анжелади Тюменский областдин Сургут шегъерда сбербанкдин управляющийвиле, гада Хайирбега Махачкъалада ФСИН-дин органра къвалахзава, ам къенепатан къуллугъдин старший лейтенант я.

Метлеблу ахтармишун

Ш.ШИХМУРАДОВ

Вичин юбилейрин вилик, 2016-йисан декабрдиз, Ф.А.Гъаниевади хиналугъ члалан хилерин (отраслевая) лексикадикай кхъенвай ктаб (монография) акъудна. Ана гъайванрихъ, набататрихъ, инсандин анатомиядихъни физиологиядихъ, парталрин тварарихъ галаз алакълу ва эцигуринни яшайишдин хилерин гафариз (лексикадик) анализ ганва. Члал халкъдин

гзаф сирер ачухарзавай куьле я лугъуда къван, гъикI хьи, адай тарихда халкъдин яшайишда, руьгъда, экономикадин, культурадин, общественно-политический умуьурда хъайи дегишвилер, гъузгъудай хъиз, акъада.

Лезги члалан дестедик акатзавай кърыз, будух, хиналугъ члалар, лексика ахтармишунихъ авай метлеб екеди я, гъикI хьи, абуру четин шартлара гъатнава: азербайжан члалан таъсирдик квайвилай яваш-яваш чпин къетенвилер квадарзава. Чехи несилдин векилар умуьурдай фирдавай гзаф гафар, лексикадин тамам къатарни гъамишлугъ яз квахун мумкин я. Азербайжанвийрин юкъва яшамаш жез, абурухъ галаз яргал йисарин алакълар хиналугърин неинки члалаз, гъакIни адетдин культурадик, этнос виликди финизни екез таъсирзава. Алфавит, кхъинар авачир ахътин халкъарин члаларал рахун анжах хуръун къене, къвалин яшайишда кардик хъуналди сергъятламаш жезва.

Азербайжандин ва Дагъустандин районрилай хейлин яргъа аватлани, Хиналугъдикай къадим девиррилай инихъ бязи малуматар авачиз туш (месела, Якутан "Уьлквейрин словарда" 1179-1229). Фаида Абубакаровнади дагълук хуръе къватнавай материалдихъ лексикологиядин жигъетдай еке метлеб ава. Гъам къадардал, гъамни гъиликнавай, къватнавай лексикадин материалрин гегъеншвилел гъалтайла, авторди акъалтлай еке, дикъетлу къвалах къилиз акъуднава.

Монография гегъенш гъахунилай (введение) башламиш жезва. Ам хиналугърикай, абурун члалакай тарихдин справка хъиз я. Хиналугъ члал илимдин рекъелди ахтармишунин тарихдикайни раханва. Дагъустандин языкознание, тарихдин лексикология патал еке метлеб хъунилай гъейри, и ктаб халкъдин тарих, этногенез, муьква тир члаларин арада и члалан чка тайинарунин къурулушда важиблуди тир

этимологиядин словарь тувкъурнин бинени жедайдал шак алач.

Ктаб вад къиликай ибарат я: гъайванрин тварар ва абурухъ галаз алакълу ибараяр; набататрин алемдихъ галаз алакълу лексика; эцигурниз талукъ терминар; инсандин анатомиядихъни физиологиядихъ галаз алакълу лексика; итимрин ва дишегълийрин парталар ва абурухъ галаз алакълу ибараяр. ИкI, алимди гегъенш надир материал къватнава, ам сад-садахъ авунва, лингвистикадин рекъай адаз анализ ганва. Гъар са разделда алава материаларни гъанва: гзаф къадар ибараяр, ахтармишзавай гафар члалан мисалрани мислалра аваз, гъикI хьи, гаф цуьк я, мисал - гъуьл. Гъелбетда, им лингвистар, тарихчиар, этнографар, фольклористар патал лап къиметлу материал я. Идалайни гъейри, гафариз морфологиядин ва мана-метлебдин жигъетдай анализ ганва, абуру арадал атуникай лагъанва, этнографиядин итижлу делилар гъанва, гафар Дагъустандин члаларин материалрихъ галаз, сад-садав агудна, гекъигнава.

Алимди къейднавайвал, алфавит, кхъинар авачир маса члалар хъиз, хиналугъ члал ишлемишунин сергъятарни лап гъуьлуь я - хизанда, къвале, яшайишда кардик ква. Чар-цлар - документар кхъин, мектебда тарсар гун, маса миллетрин векилрихъ галаз рахун - сугъбет азербайжан члалар я. Хиналугъ члални "рекизвайбурукай" я лугъуз жеда. Адан бязи гафар, ишлемиш техъийиз, яваш-яваш квахъзава, хейлин гафар азербайжан члаланбурадди эвеззава. Гъавилай лугъуз жеда хьи, "Хиналугъ ва урус члалан словарь" (2004-йис) ва "Хиналугъ члалан хилерин лексика" (2016-йис) ктабар акъатун лап герек тир ва вахтуну истемешзавай важиблу кар я.

Монографияда автор ихътин делилрални акъвазнава: неинки хиналугъ, гъакI арчи ва удин члаларни лезги члаларин дестедикай яз гъисабун махсус литературада икъван члалалди илимдин рекъай гъужет алай месэла яз ама. А. Дирраз, М.Алексееваз ва масабуруз къарши яз, Р.Эркерт, Е.Бокарев, и месэладай махсус макълани кхъей Б.Талибов, Ф.Гъаниева хиналугъ члал лезги члалан дестедикай тирди тестикъарзавайбуру я. И кар лексикадайни ачуьдиз акъваза: *цол-цегъ, клул-кел, къуви-къев, тлултвал, къу-къав, гъаьчI-гъеьцI, къетIхий-къевтхвер, пил-вил, кабач-кабаш, ксан-хъсан, мичлаь-мичли, члал-члагъ, сылг-сил, даь-даь-диде, риши-руш, гуьргар-гер-гер, шункар-шаркунтI, сам-сам, килл-къил, зогъ-зугъ, гъилам-лам, чхи-члехи, тлаш-тлач, цлаз-цаз, члчлак-чччлек, чалагъ-члахъ, зайиф-зайиф, гомуш-гамиш, гъа-гъа-бугъа* ва икI мадни. ИкI, ачуьдиз акъваза хьи, тар-тан сад я, адан хилер-путар - гзаф. Хиналугъ члал, бегъемвилелди ахтармишунарни тавуна, лезги члалан дестедикай тирди инкариз жуьрэтзавайди, лугъун хьи, вич алим туш.

Ктабдин эхирдай урус-хиналугъ гафарин, ишлемишнавай литературадин сиягъар (списокар) ганва. Вад виш экземплярдин тираж аваз акъуднавай и монография члалариз итиж ийизвай вирибуру патал хъсан савкъат я. Къуй автордихъ сагъламвал ва мадни агалкъунар хурай.

Ви кълем хци хьурай!

Ферид ВАГЪАБОВ

За суьгьбетзавай Пашаев Сулейман 1950-йисуз Ахцегь райондин Ялцугьрин хуьре дидедиз хьана. 1952-1953-йисара Ялцугьрин хуьр дагъдай арандиз куьч хьана. Жемьтди Мамрачринни Хенжелкеледин арада авай тлалал чпиз хуьр кутуна...

1956-йисуз С.Пашаев школадиз гьахьна, 1967-йисуз Советский хуьруьн юкьван школа акьалтларай ам Киркарин юкьван школада старший пионервожатый-виле кваллахиз ракурна.

1968-йисуз Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдин урус ва Дагъустандин чларин отделенидиз гьахьна ва анаг вадралди акьалтларна.

С.Пашаева Советрин Армиядин жергейра, офицердин чинда аваз, кьуллугьна. Армиядай хтай 1975-йисалай ам Советский

хуьруьн юкьван школада дидед члалан муаллимвиле тайинарна ва ада кьенин йикьалди, гьам коллективдин арада, гьам аялрин, абурун диде-бубайрин патайни гьуьрмет аваз, кваллахун даварзава.

Акьалтзавай несилдиз гьакьсагьвилелди дерин чирвилер ва тербия гунай Пашаев Сулейман са шумуд грамотадиз, 2006-йисуз лагьайтла, Президентдин Грантдиз лайихлу хьана.

С.Пашаеван неинки муаллимвилдин дережадикай, гьакл адан яратмишунрин агалкьунрикайни лугьуз кланзава.

Сулейман муаллим райондин "Самурдин сес" газетдихь ва республикадин "Лезги газетдихь" галаз сих алакьада ава. Анриз ракурзавай макъалайра ам диндикай, лезги члалан, важиблу маса месляйрикай кардин гьавурда аваз рахазва. Газетриз акьатай адан "Чна вагьабизм негьзава", хуьруьнви подполковник рагьметлу Асваров Жаферакай, "Дагъдин мукай лув гайи лекь", "Ирид стхадин кьени хуьр", "Тарихди шагьидвалзава" очеркар ва вичин муаллимвилдин тежрибадикай кхьей хейлин макъалаяр клелзавайбуру хушдаказ кьабулна.

1998-йисуз Махачкьала шегьерда С.Пашаеван "Ялцугьрин хуьр" ктаб чапдай акьатна. И мукьвара чав Сулейман-Стальский райондин лезги зарийрин "Куьредин ярар" отделенидин центрада чапнавай адан "Пак фикрар" кьил ганвай цийи ктаб агакьна. Ам вад паюникай ибарат я: I. Диде, Ватан, Уьмуьр. II. Багъш - шиирар. III. Кьве цларар. IV. Кьудар. V. "Яшамш жен, я эллер, чун" поэма. Ктабда гьатнавай шиирар манадиз дерин, клелиз хуш жадайбуру я. Ви кълем мадни хци хьурай, Сулейман!

"IT-Планета" Олимпиада

ЧИ КОРР.

2016-2017-келунин йисуз РД-дин студентри ва дипломар гвай жегил пешекарри малуматрин технологиярин хилый "IT-Планета" международный X Олимпиадада, сад лагьай сеферда тушиз, иштиракна. Адан сергьятра аваз жьуреба-жьуре хилерай конкурсар кьиле тухвана. Конкурсин тешкилатчиар международный зурба компанияр тир. Абурун арада "IT-Планета" Олимпиададин генеральный амадаг ATConsulting, Intel, IC, Cisco, Контур, ГНУ/Линуксцентр ва масабур ава. Олимпиададин кьилин макьсад ИТ-образованидин ери хкажунин ва жегил пешекарар кваллахдалди таъминарунин мураддалди Россиядай, Украинадай, Белоруссиядай, Кьазахстандай, Эрменистандай тир (яшар 26-далай виниз тушир) 360 касди чпин алакьунар кьалурна.

Вири санлай хьадай турра дуьньядин 12 уьлкведай тир 17 агьзур студентди ва дипломар гвай жегил пешекарри чпин кьуватар ахтармишна. Дагъустан Республикадай и олимпиадада 133 касди иштиракна, абурукай 3 кас чпин вилик эцигнавай имтигьанрай агалкьунралди экьечна, абуруз международный финалдиз теклифнавай.

Мукьвара Сочида "IT-Планета" Олимпиададин финал кьиле фена. Ана "Программирование", "Мобильные платформы", "Телекем" ва маса номинацийрай гьалиб хьайи, чебни Россиядай, Украинадай, Белоруссиядай, Кьазахстандай, Эрменистандай тир (яшар 26-далай виниз тушир) 360 касди чпин алакьунар кьалурна.

Виридалайни хьсанбурун жергеда

КОНКУРС

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Квез и шиклдай аквазвай Амина ЖАРУЛЛАЕВА Махачкьаладин 48-нумрадин юкьван школадин 9-классдиз акьатнава. Са тлмил вахт идалай вилик ам "2017-йисан виридалайни хьсан ученик" твар алаз Махачкьалада 13-нумрадин гимназияда кьиле тухвай шегьердин конкурсда "Среднее звено" номинациядай 3-чкадиз лайихлу хьана. Адаз Махачкьала шегьердин образованидин управленидин начальник Тагьир Мансурован кьул алай Диплом, кьиметлу пишкеш гана.

дин юкьван школада сифтегьан классрин аялриз чирвилер гузвай Рафима Исмаиловна (Аминадини сифтегьан классра вичин бадедин гьилик клелна) чпел гьалтай карда куьмек гудай, сейли, гзафбуру гьуьрметзавай ксар я.

Конкурсдилай гьуьгьуниз чун А.Жаруллаевадихь галаз гьуьруьмиш хьана. Амина, чинал мили хьвер алай, фад какахьдай кьилихдин руш, акурвалди зи рикли члугуна. Малум хьайивал, шегьердин конкурс кьве паюникай ибарат тир. Сад лагьай пай чкайрал заочникаказ кьиле фена. Ик, конкурсдин истемишунриз килигна, меркездин

школайра, лицейра, гимназийра хьсан кьиметар аваз клелзавай, предметрай олимпиадайра кьвенкьвечи чкаяр кьазвай, дустарин арада гьуьрмет, спортдин рекьайни агалкьунар авай аялар хьана. Чкайрал и турда гьалиб хьайибуру гьуьгьунин паюна меркездин вири школайра клелзавай аялрин арада чпин алакьунарни устадвал кьалурна кланзавай.

Кьилди кьачуртла, кьвед лагьай паюна конкурсдин иштиракчийри "Вуж я вун, XXI асирдин ученик?" суалдиз чпин кхьинин кваллахра, гьуьгьунлайни школада чирзавай 5 предметдай тестриз жавабар гунлазим тир. Аминади вичихь вири предметрай акьалтлай хьсан чирвилер авайди субутна, ада гзаф итижлу презентацияни гьазурнавай, эхирдай устадвилелди кьуьлерни тамамарналди, конкурсдин жюридин членар гьейранарна.

Малум хьайивал, кьуьлерал Аминадин лап гьвечи члавалай рикл ала, ам абурал рикливай машгуьлни жезва. Руша школадин художественный самодетельностьдин кружокдани иштиракна.

Чна Амина Жаруллаевадиз кьазанмишнавай гьалибвал тебриказава, адахь мадни еке агалкьунар хьун алхисзава!

Чешнелу десте

Замир МЕГЪАМЕДОВ, Вини Стлалар

Дагьларин уьлкведа тербияламишунин кардиз гьамиша артух фикир гуз хьана, гилани гьакл я. "Дана епинамаз, аял кьепинамаз вердишарна кланда" лугьудай бубайрин мисалдихь еке метлеб авайди мад ва мад субут хьезва. И шиклдай аквазвай рушар чпел дамах ийиз жадайбурун жергеда ава. ИЛЬЯСОВА Диана, ПИРМЕГЪАМЕДОВА Эмилия, ЭМИРБЕГОВА Регина, ИНАЯТОВА Наргиз, АБАСОВА Лейла Сулейман-Стальский райондин Вини Стлалрин юкьван школадин 9-класс акьалтларнавай рушар я. Абуру вирида, гьа сифте классрилай эгечна, хьсан кьиметар аваз клелзава ва школадин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракзава, ина кьиле тухузвай вири мярекатра - конкурсра, олимпиадайра, ачух тарсара абуру чпин устадвал кьалурзава. Кьеве авай, кьулух галамукьзавай аялриз куьмек гунни рушари рикелай ракурзава.

Гаф кватай чкадал рушари зурба пай ва кьил кутулалди тухвай мярекатрикай лугьуз кланзава. Ик, и мектебда "Шарвили" эпосдай гьазурай сегьнедиз район-

дин образованидин управленидин кьуллугьчийри хьсан кьимет гана. XX асирдин Гомер Стлал Сулейманан шиирар устадвилелди клелунай кьиле тухвай конкурсда Диана Ильясовади ва Эмилия Пирмегьамедовади приздин чкаяр кьуна. Абуруз шаирар, РД-дин культурадин лайихлу работник тир Сажидин Саидгьасанова ва Абидин Камилова чпин гьиликай хкатнавай ктабар, грамотаяр гана. Вини Стлалрин юкьван школадин директор Башир Алиев ва амай вири муаллимар и рушарилар гзаф рази я.

Хуш кьилихар, чешнелу тербия авай вири 5 рушазни дустарин арада еке гьуьрмет ава. Абуру чпин агалкьунралди чун гележегда мадни шадаруник умуд кутунва.

Са сеферда мектебда

(Агьвалат)

Дильмира АШУРБЕГОВА

Киш югь тир. Зи аялар кьведни мектебдай кваллиз хтана. Абуру чпиз диде-бубайрин собрание авайдакай хабар гана. Зун, жуван гьазурвал аьуна, мектебдиз (меркезда 1-нумрадин мектеб) фена. Са аялдин собрание акьалтлайла, зун фена дегьлизда ацукьна. Кьвед лагьай аялдин собрание башламишдалди са сят амай.

Вад декьикьани арадай фенач, 10-12 йиса авай хьтин кьве руш, мектебдин гьаятдихьай хтана, зи патавай са тлмил яргал хьиз куьсруьдал ацукьна. Рушари куш-кушдалди ихтилатарзавай. Зун гьавурда акьурвал, абур гьвечи члавалай санал чехи хьанвай дустар ва кьуншияр тир. Са дустуни мукьудавай "У вас какой урок?" лагьана хабар кь-

на. Дустуни жаваб гана: - "У нас тоже родной язык, поэтому я ушла с урока". - "Ну и правильно!" - кьул члугуна дустуни мукьудан гафунал...

Аялри лугьузвай гафари абурун диде-бубайриз хайи члал герек авачирди, хуш туширди кьалурзавай. И гафарин ван хьайила, за рушариз кьведазни зи мукьув агатун теклифна. Сифте чеб-чпиз вилер экьисна килигна, ахпа, гьич са гафни талгьана, абур зи патав агат хьана ацукьна. За абурувай тварар вужар ятла хабар кьуна. Са рушан твар Амина, мукьуданни - Патимат тир! Амина - 6, Патимат 7-классдин ученицаяр я. Хайи члалан тарс фикрда аваз, за аялриз гзаф суалар гана. Абурун жавабриз фикир гайила, аялрин гьич са клусни тахсир авачирди субут хьана.

Патиматахь галаз за артух суьгьбетар авунач, вучиз лагьайтла дарги миллетдин адетар, члал заз

чидач. Амма ада за Аминадихь галаз ийизвай суьгьбетрихь дикьетдивди яб гузвай. Аялриз за лезги члалакай, адетрикай, культурадикай суьгьбетна. Заз яб гайидалай гьуьгьуниз, тарсунин са пай фенвайтлани, сивел мили хьвер алаз, Аминади вич хайи члалан тарсуниз хьфида лагьана. Амма адаз муаллимди хьайи кичи авай. Тарсунай катнавайди чиз, хьфейла, мад тарсунай акьудун мумкин тир. За рушариз кьведазни ихьтин меслят кьалурна: хьфена, классдин раklar гатана, муаллимривай куь тахсирдилай гьыл кьачун тлалаба, куьн кьабулда абуру. Муаллимри куьн акьудайтла, элкъвена хьша, зун кьведа куь куьмекдиз. Аялриз пара шад хьана. Заз сагьрай лагьана, катиз-катиз чпин классриз хьфена. Рушар элкъвена хтаначир. Зунни собрание тухузвай кабинетдиз фена.

Жегьилвилин гъевесдивди...

Шихидхурьун юкван школада "Чубарук" твар алаз кардик квай литературадин кружокда 15 аял ширир теснифунал, гьикаяяр кхьинал машгьул я. Кружокдиз школадин муаллим, бажарагьлу писатель **Нажмудин ШИХНАБИЕВА** регьбервал гузва.

Мукьвара чун Н.Шихнабиева и кружокдин активный иштиракчияр тир **Ульяна МЕЖИДОВАДИХЪ** ва **Лейла АЗИЗОВАДИХЪ** галаз танишарна.

Чаз малум хъайивал, Ульянади 11, Лейлади 8-классра вири предметрай "5" кьиметар аваз клелзава, школадин общественный умуьрда активвилелди иштиракзава.

Къеве рушан рикни иллаки дидед чалал ва литературадал ала. Абуру дидед чалал литературадин эсерарни теснифзава, абурукай са шумуд Саидгьасанова "Алмасдин къашар" твар алаз акьуднавай ктабда гьатнава, "Куьредин хабарар" газетдиз акьатна.

Ульянади ДГУ-дин журналистикадин факультетди экечидай ва, вичи лагьайвал, "гъевечи члавадай рик алай "Куьредин хабарар" газетдин редакцияда клвалахдай" фикир ава.

Агъади хъна клелзавайбурун фикирдиз Ульяна Межидовадин "За чалакай..." ва Лейла Азизовадин "Чи Дагьустан" ширир гузва.

Текст кхъейди - Хазран КЪАСУМОВ

Ульяна МЕЖИДОВА

За чалакай...

За чалакай рагь ийида,
Хъуьтлуьн циклиз гад ийидай.
За чалакай магь ийида,
Гатфарихъ чил пад ийидай.

За чалакай муг ийида,
Шаирвиллиз дуьз рехъ гудай.
За чалакай цуки ийида,
Ялав хъана, чаз экв гудай.

За чалакай вирт ийида,
Ширин гафар мецел къведай.
За чалакай цуьк ийида,
Атирдин ни рикел къведай.

Лейла АЗИЗОВА

Чи Лезгистан

Чи Лезгистан - лекьер макан,
Гьар лезгидин риклевах хъуй,
Ви гьар са кам са кзил я,
Кьилел азад михи цав хъуй.

Чи Лезгистан Шарвилдин,
Игит рухвайрин я макан,
Чи бубайрин зегьметар я
Абад авур чи Лезгистан.

Чаз кланзава Лезги чилел
Элкьвен даим лацу лифер,
Гьич садрани чи Ватанда
Турфан галай тахуй цифер

Эльмира ИДРИСОВА

Чи муаллимар

За Сулейман-Стальский райондин Цийи-хурьун юкван школада клелна. Мектебдиз вегьей сифте камар зи рикелай алатдач. Ана аз укьлуь-цуру, писни хъсан чир хъана.

Гьар са касдин умуьрда мектебди къетлен чка къазва. Лап гъевелизмаз чаз тербия гайибур диде-буба я, ахпа - мектебда тарс гайи чи муаллимар. Сад лагьай классдилай башла-мишна, къуд лагьай классдал къван чаз тарсар Румина Мирзекеримовнади гана. Мектебда ам диде-бубадин чкадал алай. Ада неинки клелиз-кхъиз, гьакл гъевечи-члехиди, жув тухудай къайда, ацукьун-къарагьун чирна.

Члехи классра чун цийи муаллимрихъ галаз таниш хъана. Гьар сада хъ вичин тарс авай. Вирибурун арада къетлен чкадал дидед чалан тарс ала. Чаз лезги чалан тарсар Заира Назимовнади ва Рая Эскендеровнади гузвай. Абурун тарсарилай аз гзаф менфят хкатна.

Дидед чал чир тахьун, чир тавун - айиб я!

Марина ИБРАГЬИМОВА,
ДГУ-дин филфакин 4-курсунин студентка

Чи сифте камар...

Гьар са инсанди вичин умуьрда тайин камар къачузва. Адан гъевечи вахт клелале, я туштла аялрин бахчада акьатзава; са къадар вичиз вичикай хабар хъайила, хъсан ва пис вуч ятла гъавурда гьатайла, ам, гьелбетда, мектебдиз клелиз фида. Ана цусад йисуз клелна ва акьулбалугь хъайила, адав юкван школа куьтягунин гьакьиндай аттестат вахкуда.

Гуьгуьнлай гьар садан вилик четин месэляяр акьвазда: умуьрдин рехъ ва пеше жагьурун, дуьньяда вичин чка тайинарун ва гележегда талукь тир камар къачун. Абурулай, дугьриданни, инсандин вири яшайиш аслу я. Гьелбетда, ибур регьят тапшуругьрин царце тваз жедач. И рекье ахъаяй гьалатлар дуьзар хъийидай мумкинвални умуьрди гудач. Гьавилляй и вахтунда кьил-кьилик кваз, гьар са кам алцумиз, гекьигиз ва мукьаят хъана, къарар къабулна кланда. Белки, гьавилляй чаз виридаз мектебда клелай йисар риклиз гзаф хуш яз амукьда ва абур мукьвал-мукьвал рикел хквез, чун хиялри тухуда!

Зун къе Дагьустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдин отделенидин студентка я. 2002-йисуз зун Ахцегьрин 2-нумрадин юкван школадин 1-классдиз фена. 2013-йисуз 11-класс хъсандиз акьалтларна. Йисалай-суз жуван школадихъ гзаф вил жезва: муаллимар, юлдашар гьич садрани рикелай фидач; школадин гьаят, вилик квай багь, багьда авай Валентин Эмирован гуьмбет-вири риклиз чими ва хуш я.

Школада хъайи вахтар, гьакьикъатдани, хъсанбур тир. Къенин юкьуз зи кьиле ва рикле вуч аватлани, абурун сифте кьил школадилай гьечинавайди я. Университетра чирзавай затлар школадин чирвилерал бинеламиш хъана, абур мадни деринарзавайди я. Яни ана студентдиз цийи кьилелай клелиз-кхъиз, яб акализ, фикир ийиз, гекьигиз чирзавач. Ана чакай, авай чирвилерал бинеламиш хъана, талукь тир пешекарар гъазурзавайди я.

Зун гзаф шад я за чи хурьун 2-нумрадин школа акьалтларунал. Сифте классрилай гьечина, эхиримжи йикьалди, гьакл къенин юкьузни зи муаллимри чпин руьгьдин кьуватдалди зи умуьр хъсанвилехъ дегишарзава.

Жуван диде хъиз, сад лагьай муаллим, гьелбетда, багьа жеда. Рагьимова Светлана Черкесовна - зи сад лагьай регьбер, мектебда зи сифте камарин шагьид, чирвилерин дуьньяда аз рехъ жагьурай чирагь. 4-классдалди ада чи вилера экв ва кьиле акьул тваз алахъна. Дафтардиз акьатай сифте гьарфарни клелиз чир хъайи сифте гафар - ибур вири Светлана Черкесовнадин, кьуват я. Гьакни сифте классра чи агалкьунрал гзаф алахъайбурукай сад Садыхова Жамиля Гъазрединовна - урус чалайни эдебиятдай чи чирвилерин сергьятар гьегьеншарай муаллим я. Абуруз гьамиша чна чухсагьул лугьзува.

5-классдилай гьечина, чи кьил кьуна, еке зегьмет къачуна, эхиримжи классдалди агакьарайди Эскендеровна Ханагьа Магьарамовна я. Ам чи классдин руководитель, алгебрадай, геометриядай, информатикадай муаллим хъана.

Макьаладин сергьятар хуьниз килигна, чаз тарсар гайи вири муаллимрин тварар къаз хъанвач. Амма абуруз виридаз чун вафалу я.

И макьала завай зи хайи дидед чалал кхъиз хьун, гьелбетда, чаз лезги чалай тарсар гайи Мегьамедова Римма Буньямовнадин члехи агалкьун я. Ахцегьрин нугьат, рахунрин къайда гзаф дегиш ятлани, Римма Буньямовнади а нугьатдал рахаз вердиш хъанвай аялрин ивидик хуси литературный лезги чалан тларар кутуна. Гьа тларари къенин юкьузни чаз вафалудаказ кьуллугьзава. Алай вахтунда за клелун давамарзавай филологиядин факультетда хайи чаларин отделенида тарсар гузвай профессор Гашаров Гьажи Гьуьсейновича ва Султанмуродова Наида Эльдаровнади и кардиз мадни еке кьуват гузва. Абурун чирвилер гьегьеншарунал гзаф алахъзава ва чалан деринриз эвичидай мумкинвал гузва.

И царар кхъинихъ са шумуд сеbeb ава:
зун члехи авур ва умуьрдин дуьз рекьел гъайи школадиз макьала багьишун;
аз тарс гайи муаллимриз чухсагьул лугьун;
"Лезги газетда" дидед чалал макьала кхъена, чалан багьвал, къуватлувал, метлебувал кьатлуьн; ам, школадилай гьечина, хъсандиз чирун лезим тирди къабурун.

Алай вахтунда зун чалан сергьятар лезги ктаб-рай, журналрай, лезги театрдай ва манийрай гьегьеншариз алахъзава. Гьакни жуван клелале, мукьвакьилирихъ галаз рахазвай чалани еке тежриба гузва.

Эхирдай мадни алава хъийиз кланзава: лезги чалал гьихътин фикирар хъайитлани ачухариз жеда, амма и кар кьилиз акьудун патал, чалахъ галаз сих алакьада аваз хъана, адиз гуьрмет авуна кланда. За сифте дидедин, адалай кьуллух урус чалар, гьакни маса везифа чирунин клвалахар вичин гьиле къачур Ахцегьрин 2-нумрадин школадиз баркалла лугьзува!

Гуьлизар АБДУРАЗАКЬОВА

Алатдач вун рикелай...

Гьар са инсандиз мектеб чирвилерин бине я. Ам чи къвед лагьай клвал хъиз я. За пуд йис идалай вилик Курхурьун сад лагьай нумрадин юкван школа акьалтларна. Школадиз фейи сифтегьан югь, сад лагьай ктаб, сад лагьай муаллим зи рикел къе хъиз алама. Мектебда клелай цусад йисни алатна фена, гьадахъ галаз аял вахтарни акунатакуна акьатна.

Хайи чалан тарсар аз мектебда лезги чалан муаллим Гуьзел Алиевнади гана. Сифтени-сифте лезги чал чаз дидедин мецелай ван къевезва, гьавилляй муаллимни диде хъиз риклиз чими я.

Хайи чалал рахаз чир тахьун айиб кар я. Чал чи умуьрдин гуьзгьуь, мичи клвализ экв гьизавай пенжер хъиз я.

Кьисметди чун гьурбатдиз акьудайтлани, Ватандивай яргъа хъайитлани, дидеди хайи чалал лагьай лай-лайрин ван садрани япарай акьатдач.

Гьикьван маса халкьарин чалар чирайтлани, лезги чал рикелай алатун мумкин туш - адан дувулар риклин деринриз гьахънава эхир.

Мектебда клелдай члавуз лезги чалан тарсара за къетлен са кар къатлана: Ватанни Дидени Чал сад-садахъ галаз клели алакьада ава. Ватандин къадир авачирдаз дидедин къадирни жедач. Дидедин къадир авачирдаз - чалан къадирни...

Омар КЪАЗИХАНОВ,
Волгоград шегьердин медколледждин студент

Дустариз

Дустар кланда "вун сагьрай,
дуст!" лугьудай,
Дустар кланда гуьжетриз рехъ
тагудай,
Дустар кланда дустар маса
тагудай
Дуствилекай хийир, менфят
къачудай.
Дустар кланда шадвал ийиз
къекьведай,
Дуст паталди дуьньядални
элкьведай,
Дуст герек туш душмандихъай
кичедай
Адан вилик гардан кьирна
къекьведай.
Дустар кланда вафалу тир
Ватандиз,
Тешпигь авай къуьрериз ваь,
асланриз.

Дустар кланда къадир чидай
гуьрметдин,
Четин члавуз гьил вугудай
куьмекдин.

Лезгистан

Аял члавуз сифте камар
къачунвай
Дарих хъанва зун клвалерихъ
бубадин.
Бинедилай гьакьван рикли
члугунвай,
Къадир ава аз багьри тир
накъвадин.
Хъанва гьарикл, акьатна зун
яргьариз,
Гьа легьзеда вил гала зи
Ватандихъ.
Килигзава зун шикилрай
дагьлариз,
Дамахар тир багьа, лезги
макандин.
Акваз клан я хайи тларар, синерни
Цуьквед кьунвай гьегьенш
чуьллер, яйлахар.
Акваз клан я хурье экуьн сегьерни
Ван ацалтна авахъзавай
булахар.
Чални Ватан виридалай вине я,
Абуру нефес, девлет я зи
умуьрдин.
Лезгистан зи бубайрин пак
бине я,
Лезгистан, вун са макан я
суьгуьрдин.

Сулейман АХЦЕГЬВИ

Къеледикай, цал амачир,
Ламар хурьдай цур жеда, дуст.
Халкьдикайни чал амачир,
Рикл акьатай хур жеда, дуст.

Секиндаказ гьикл акьвазда,
Кьисметдин гьал къатл хъайила.
Ваз кхъизвай гьар кагьазда,
Чара касдин хатл хъайила.

Къвед-пуд ктаб клелна лугьуз,
Пелел "алим" твар жедай туш.
Гимишдал са гелна лугьуз,
Кьизилдин заргар жедай туш.

Къевез-хъфиз кьуьл гузвай
рекъел,
Экьечина векь-цуьк жедай туш.
Гьарам немир мискьин гьилел,
Сура садни кукь жедай туш.

Умуд, ви диб къуразва къе,
Шумуд кесиб цразва къе.
Келле ичи ханариз - хвеш,
Гуьлле, къамчи - халкьдиз
пишкеш.

Суфрадикай - фитнес макан,
Баладикай - дидед душман.
Мисклин - буш. Гьикл?
Кьурьандай руг!
Ички хуш рикл, майдандал куг!

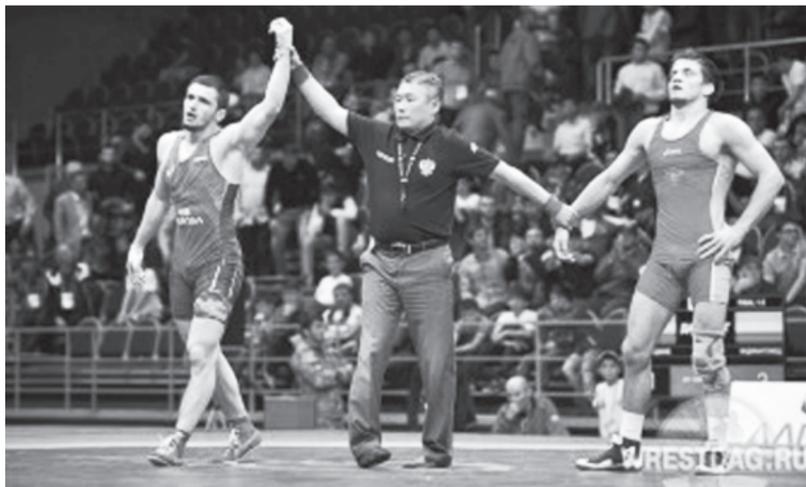
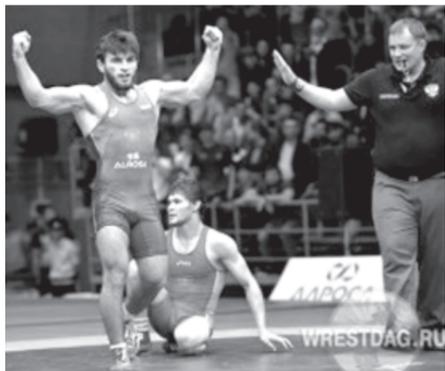
Инсандал - пар, къамчи - ламрав,
Имандал - къар, рикл чи чулава,
Кьуд пад гунагь, чехир - дарман,
Я Сад Аллагь, - эхирзаман?..

Россиядин чемпионатда - 14 медаль

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

ЧИ КОРР.

Алатай гьафтада Ингушетиядин Назрань шегьерда, "Магас" тивар алай Спортдин дворецда азаддаказ къуршахар къунай киле феи Россиядин 25 лагъай чемпионатда Дагъустандин хянавай командади 14 медаль (абурукай къизилдинбур - 4, гимшидинбур - 6, бурьунждинбур - 4) къазанмишна. Къве юкъуз давам хъайи ва гзаф къизгъиндаказ киле феи акъажунра Россиядин чемпионвилдин тиварариз Заур Угев (57 кг), Гъажимурад Рашидов (61 кг), Мегъамедгъаиб Кадимегъамедов (70 кг), Абдулрашид Садулаев (97 кг) лайхлу хъана.

Лугъун лазим я хьи, Ингушетияда азаддаказ къуршахар къунай Россиядин чемпионат сад лагъай сефер яз, и республикадин 25 лагъай чемпионат Ингушетиядин 25 йис тамам хъунин юбилейдин сергъятра аваз киле тухванвай. Акъажунра Россиядин 40-далай виниз регионрай тир 300-дав агакна спортсменри чпин устадвал къалурна, бягсериз тамашиз атанвай ксарин къадар-

ни гзаф тир. 86 ва 37 кг-дин заланвилдин категориярай иштиракзавай спортсменрин къадар иллаки гзаф тир, гъаниз килигна а категориярай бягсерни къизгъиндаказ киле фена. Акъажунрин къвед лагъай юкъуз чи ватандаш, азаддаказ къуршахар къунай гзаф турниррин, гъа гьисабдай яз Ярыгина Гран-Придин гъалибчи, Европада чемпион Даурен Куругълиевани (86 кг) вичин алакьунар къалурун чна вилив хуъзвай, амма акъажунрин 8 паюникай сад лагъай пай патал бягсера ам дагъустанви А.Мусалалиеваз кумукъна.

Россиядин чемпионатда Олимпиададин чемпион Абдулрашид Садулаевани иштиракна. Спортдин виридалайни килин къугъунрилай гугъуъиз ам сад лагъай сефер яз гъасиррал эхъеччи хъувунвай, вични заланвилдин цийи категориядай: 86 кг гила ада 97 кг-далди эвезнава. Нетижайри къалурайвал, и категориядал элячлуналди, ам ягълмиш хъанач. И чемпионатда ада, вири санлай, 43:0 гьисабдалди гъалибвал къазанмишна. Финалда ада вичин къуватар къве сеферда Европада чемпионатрин призёр Владислав Байцаевахъ галаз ахтармишун лазим тир. (В.Байцаев лагъайта, 97 кг-дин заланвилдин категориядиз "эвичнава". Икъван чвалди ада гзаф заланвал авай спортсменрин арада къуватар ахтармишзавай). Россиядин чемпионвилдин тивар къа-

занмишун патал бягс В.Байцаева 4:1 гьисабдалди тухузвай, амма А.Садулаева гъалибвал вичин гъляй акъатуниз рехъ ганач, нетижада бягс 8:7 гьисабдалди акъалтна.

Къейд авун лазим я хьи, Россиядин чемпионатда квенквечи чкаяр къур спортсменри алай йисан августдиз Францияда киле фидай дуъньядин чемпионатда чпин устадвал къалурда.

Эскендаран агалкъун

ДЗЮДО

Лена САИДОВА

Къизилюрт шегьерда 2000-2003 -йисара дидедиз хъайи гадайрин ва рушарин арада дзюдодай Дагъустан Республикадин квенквечивал патал акъажунар киле фена. Майдандиз республикадин шегьеррайни районрай атанвай 500-далай виниз спортсменар экъечна. Абурун арада бажарагълу тренер, дуъньядин чемпион Рамазан Къурбанован гъилик вердишвилер къачузвай 6 спортсменни авай. Абурукай Эскендар Ибрагъимова 81 килограммдин заланвилей 3-чка къуна. Ам бурьунждин медалдиз, РД-дин физический культурадин ва

спортдин министерстводин, дзюдодай республикадин Федерациядин грамотайриз лайихлу хъана.

Турнирдин амай призеррихъ галаз санал Э.Ибрагъимова алай йисан сентябрдин вацра Нальчик шегьерда киле фидай Россиядин Къиблепатан зонадин акъажунра иштиракда.

Алава хъийиз кланзава хьи, Эскендар Къасумхуьрел кардик квай 3-нумрадин ДЮСШ-да дзюдодални самбодал машгъл жез 5 йис я. И йисара ада Къасумхуьрел, Дербентда, Мегъарамдхуьре киле тухвай Дагъустандин Къиблепатан зонадин акъажунра са шумудра приздин чкаяр къуна.

Алатай йисуз школьникрин арада РД-дин квенквечивал патал тухвай акъажунрани Эскендара 2-чка къунай.

Шад гъалара къабулна

Мегъарамдхуьрун райондин сайтда хабар ганвайвал, алай йисан 16-июндиз райондин администрацияда спортсменар тир Даурен Куругълиев, Икрам Алискеров, Гъажидад Гъасанов, Мурадхан Зингаров шад гъалара къабулна. Абурув шабагъар вахкуниз талукъарнавай мярекат райондин кыл Фарид Агъмедова ачухна ва килени тухвана. Ана райондин жавабдар къуллугъчийри, МР-дин депутатрин Собранидин председателди, райондин спортдин отделдин директорди, тренерри, журналистри ва маса ксари иштиракна.

единоборстойрай международный кесерлу турнирдин гъалибчи Гъажидад Гъасанов ва Белград шегьерда азаддаказ къуршахар къунай 16 йисал къведадди яшара авай жаванрин арада Европада квенквечивал патал акъажунра гъалиб хъайи Мурадхан Зингаровани вахкана.

Райондин кили спортсменрихъ Олимпиададин къугъунрани агалкъунар хъана кланвилдин келимаяр лагъана. КватI хъанвай спортсменрихъ элкъвена ада еке дережайриз акъатнавай абурулай акъалтзавай несилди чешне къачузвайди ва гъавилей инлай

Мярекат ачухдай вахтунда Фарид Агъмедова виклеъ ва сагълам несил чехи авун ва тербияламишун, спортсменриз алакьдай вири жуьрейрин куьмекар гун, физический культура ва спорт вилик тухунал гълтайла вири серенжемрин ва теклифрин тереф хуьн райондин киле авай ксари эвелимжи нубатда фикир гана кланзавай месэлайр тирди къейдна.

Спорт вилик тухуник чехи пай кутунай ва къетен лайихлувилерай гъурметдин грамотаяр ва пулдин премияр Фарид Агъмедова азаддаказ къуршахар къунай Европада чемпион Даурен Куругълиев ва какахъай бягсерай 2013 ва 2014-йисара дуъньядин Кубокдин сагъиб, Европада ва дуъньядин чемпион, кесерлу гзаф турнирра гъалибвал къазанмишнавай Икрам Алискеровав вахкана.

Спорт вилик тухуник чехи пай кутунай ва къетен лайихлувилерай Фарид Загъидиновича райондин килин патай чухсагъл малумарнавай Чар ва пулдин премия какахъай

къулухни абуру жегъилриз лайихлу чешне къалурун лазим тирди къейдна. Фарид Загъидиновича абуруз вири дережайра вичин тлем акакьдай куьмекар гудайди хиве къуна, килинди, спортдивай къерех тахуьн, анжах виликди фин лазим тирди къейдна. Мярекатдал кватI хъанвайбуру спортсменар тебрикан, абурун тиварарихъ хуш келимаяр лагъана.

Шад гъалара къубулай спортсменри чпин нубатдай райондин киле авай ксариз чухсагъл лагъана. Килди къачуртIа, тренер Эльдар Гъасанова спортсменриз куьмекар гунай Фарид Агъмедоваз чухсагъл малумарна, алай девирда куьмек галачиз спортдин къакъан куклушар муьтлюьгъариз хуьн мумкин туширди къейдна.

Гугъуьнлай мярекат Ф.Агъмедован кабинетда давам хъхъана, спортсменрин гъевес хкажзавай шадвилерикайни чехи спортдин четин месэлайрикай, чпин тежрибадикай, гележегдин планрикай суьгъбетарна.

Сардархуьре - турнир

ДЗЮДО

Хазран КЪАСУМОВ

Мукъвара Сулейман-Стальский райондин Сардархуьре, Ватандин Чехи дяведин иштиракчи Азим Алимован экуь къаматдиз бахшна, дзюдодай республикадин IV турнир киле фена. Гъурметлу мугъманар яз Россиядин Федерациядин лайихлу тренер Жабраил Мегъамедова, дзюдодай дуъньядин чемпион Рустам Гъамзатова ва маса машгълур ксари иштиракдай турнирдиз Махачкъаладай, Къизилюртдай, Буйнакъскай, Дербентдай ва маса шегьеррайни районрай тир 2001-2003-йисара дидедиз хъанвай 180 спортсмен атанвай. Абуру заланвилдин 9 категориядай бягсер тухвана. Къизгъиндаказ киле феи акъажунра 1-чка Сулейман-Стальский райондин, 2-чка Махачкъала ва 3-чкани Къизилюрт шегьерин командайри къуна.

Райондин спортсменрикай турнирда 1-чкаяр Насир Халилова (35 кг), Анзор Рагъманова (45 кг), Артем Селимова (50 кг) ва Маил Шерифова (55 кг) къуна.

Турнирда 1, 2 ва 3-чкаяр къур спортсменриз, талукъ тирвал, 5000, 3000 ва 1000 манатдин къадарда аваз пулдин призар, медалар ва дипломар гана.

Жаван спортсменар багъа мугъманрихъ галаз

Чин гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

понеделник, 26 июня

РГВК	
07.00	Время новостей. Итоги
07.50	Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.30	Мультфильм 0+
08.45	Д/с «Исчезновения»
09.15	Х/ф «Женя, Женечка и Катюша»
10.50	Театр на Таганке: Музыкальный спектакль «Я, Высоцкий Владимир...»
12.30	Время новостей Дагестана
12.55	«Служа Родине»
13.20	Д/ф «Дагестанская мозаика»
14.05	«Подробности»
14.30	Время новостей Дагестана
14.50	Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. Собака Баскервилей» 1 с.
16.05	Мультфильм 0+
16.30	Время новостей Дагестана
16.50	Х/ф «Возвращение Будулая» 1 с.
18.45	Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30	Время новостей Дагестана
20.00	Время новостей. Махачкала
20.20	«История Дагестана в лицах» Григорий Гагарин
21.10	Х/ф «Пора красных яблок»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей. Махачкала
23.20	Д/ф «Улыбка героя»
00.30	Время новостей Дагестана
01.00	Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35	Т/с «Закон Мерфи» 16+
02.25	Х/ф «Айвенго»

ПЕРВЫЙ	
5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.10	Контрольная закупка.
9.40	Женский журнал.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Наедине со всеми.
13.20	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Время покажет.
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Давай поженемся!
18.00	Вечерние новости.
18.40	Первая Студия.
19.50	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.30	Т/с «Мажор 2».
23.40	Вечерний Ургант в Санкт-Петербурге.
0.10	Познер.
1.10	Ночные новости.
1.25	Х/ф «Тора! Тора! Тора!»
3.00	Новости.
3.05	Х/ф «Тора! Тора! Тора!»
4.15	Контрольн. закупка.

РОССИЯ 1	
08.10, 08.35-08.41, 11.40, 14.40, 17.20	Вести-Дагестан.
17.40	Горячий поднос.
18.15	Акцент.
20.45	Вести-Дагестан
5.00	Утро России.
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Вести.
11.55	Т/с «Пыльная работа».
14.00	Вести.
14.40	Вести.
14.55	Т/с «Тайны следствия».
17.00	Вести.
17.20	Вести.
17.40	Прямой эфир.
18.50	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Вести.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».
0.20	Специ. корр.
2.50	Т/с «На солнечной стороне улицы».

НТВ	
5.00	Т/с «Вернуть на доследование».
6.00	Сегодня.
6.05	Т/с «Вернуть на доследование».
7.00	Деловое утро НТВ.
9.00	Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00	Сегодня.
10.20	Т/с «Лесник».
12.00	Суд присяжных.
13.00	Сегодня.
13.25	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи.
16.00	Сегодня.
16.30	Т/с «Свидетели».
18.30	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00	Сегодня.
19.40	Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.30	Итоги дня.
0.00	Поздних.
0.10	Т/с «Погоня за тенью».
1.10	Место встречи.
3.10	Темная сторона.
4.00	Т/с «Дознаватель».

РГВК	
07.00	Время новостей Дагестана
07.15	Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00	Мультфильм 0+
08.30	Время новостей Дагестана
08.45	Д/с «Исчезновения»
09.20	Х/ф «Айвенго»
11.30	Д/ф «Комедии Барият»
11.50	«История Дагестана в лицах» Григорий Гагарин
12.30	Время новостей Дагестана
12.55	Х/ф «Пора красных яблок»
14.30	Время новостей Дагестана
14.50	Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. Собака Баскервилей» 2 с.
16.05	Мультфильм 0+
16.30	Время новостей Дагестана
16.50	Х/ф «Возвращение Будулая» 2 с.
18.45	Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
19.30	Время новостей Дагестана
20.00	Время новостей. Махачкала
20.20	«Подробности»
20.50	«Круглый стол»
21.25	«Линия судьбы» Шахрудин Шамхалов
21.55	«Правовое поле»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей. Махачкала
23.20	«Угол зрения»
23.50	«Диалоги о рыбалке» Ингушетия. Форель
00.30	Время новостей Дагестана
01.00	«Аьрши ва агьлу»
01.35	Т/с «Закон Мерфи»

ПЕРВЫЙ	
5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.10	Контрольная закупка.
9.40	Женский журнал.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Наедине со всеми.
13.20	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Время покажет.
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Давай поженемся!
18.00	Вечерние новости.
18.40	Первая Студия.
19.50	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.30	Т/с «Мажор 2».
23.40	Ночные новости.
23.55	Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих».
1.50	Х/ф «Ковбойши и ангелы».
3.00	Новости.
3.05	Х/ф «Ковбойши и ангелы».
3.40	Наедине со всеми.

РОССИЯ 1	
08.10, 08.41	Вести-Даг. «Маданият».
11.40, 14.40, 17.20	Вести-Дагестан
17.40	Здравоохранение в РД.
18.10	Альма матер
18.20	Наболевший вопрос-туризм в Дагестане
20.45	Вести-Дагестан
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Вести.
11.55	Т/с «Пыльная работа».
14.00	Вести.
14.40	Вести.
14.55	«Тайны следствия».
17.00	Вести.
17.20	Вести.
17.40	Прямой эфир.
18.50	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Вести.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».

НТВ	
5.00	Т/с «Вернуть на доследование».
6.00	Сегодня.
6.05	Т/с «Вернуть на доследование».
7.00	Деловое утро НТВ.
9.00	Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00	Сегодня.
10.20	Т/с «Лесник».
12.00	Суд присяжных.
13.00	Сегодня.
13.25	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи.
16.00	Сегодня.
16.30	Т/с «Свидетели».
18.30	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00	Сегодня.
19.40	Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.30	Итоги дня.
0.00	Т/с «Погоня за тенью».
1.00	Место встречи.
2.55	Квартирный вопрос.
4.00	Т/с «Дознаватель».

РГВК	
07.00	Время новостей Дагестана
07.10	Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
07.50	Мультфильм 0+
08.30	Время новостей Дагестана
08.45	Д/с «Исчезновения»
09.20	Х/ф «Парень по кличке Флинт»
11.30	«Угол зрения»
12.00	«Диалоги о рыбалке»
12.30	Время новостей Дагестана
12.50	«Правовое поле»
13.25	«Линия судьбы» Шахрудин Шамхалов
14.05	«Подробности»
14.30	Время новостей Дагестана
14.50	Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. Сокровища Агры» 1 с.
16.05	Мультфильм 0+
16.30	Время новостей Дагестана
16.50	Х/ф «Возвращение Будулая» 3 с.
18.45	Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30	Время новостей Дагестана
20.00	Время новостей. Махачкала
20.20	Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.40	Х/ф «Фатима»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей. Махачкала
23.20	«Аутодафе»
00.00	«Диалоги о рыбалке» Чечня. Головань
00.30	Время новостей Дагестана
01.00	«Адамти ва замана»

ПЕРВЫЙ	
5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.10	Контрольная закупка.
9.40	Женский журнал.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Наедине со всеми.
13.20	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Время покажет.
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Давай поженемся!
18.00	Вечерние новости.
18.40	Первая Студия.
19.50	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.30	Т/с «Мажор 2».
23.40	Ночные новости.
23.55	На ночь глядя.
0.50	Х/ф «Развод в большом городе».
2.45	Х/ф «Хроника».
3.00	Новости.
3.05	Х/ф «Хроника».
4.25	Контрольная закупка.

РОССИЯ 1	
08.35-08.41	Вести-Дагестан
09.00	«Шалбуздаг»
11.40	Вести-Дагестан
14.40	Вести-Дагестан
17.20	Вести-Дагестан
17.40	Ток-шоу. «Наркомания»
20.45	Вести-Дагестан
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Вести.
11.55	Т/с «Пыльная работа».
14.00	Вести.
14.40	Вести.
14.55	Т/с «Тайны следствия».
17.00	Вести.
17.20	Вести.
17.40	Прямой эфир.
18.50	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Вести.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».
23.20	Вечер с Соловьевым.

НТВ	
5.00	Т/с «Вернуть на доследование».
6.00	Сегодня.
6.05	Т/с «Вернуть на доследование».
7.00	Деловое утро НТВ.
9.00	Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00	Сегодня.
10.20	Т/с «Лесник».
12.00	Суд присяжных.
13.00	Сегодня.
13.25	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи.
16.00	Сегодня.
16.30	Т/с «Свидетели».
18.30	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00	Сегодня.
19.40	Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.30	Итоги дня.
0.00	Т/с «Погоня за тенью».
1.00	Место встречи.
2.55	Дачный ответ.
4.05	Т/с «Дознаватель».

РГВК	
07.15	«Адамти ва замана»
08.00	Мультфильм 0+
08.30	Новости Дагестана
08.45	Д/с «Исчезновения»
09.20	Х/ф «Фатима»
11.10	«Диалоги о рыбалке» Чечня. Головань
11.45	«Аутодафе»
12.30	Новости Дагестана
12.50	Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
13.25	Д/ф «Улыбка героя»
14.30	Новости Дагестана
14.50	Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. Сокровища Агры» 2 с.
16.05	Мультфильм 0+
16.30	Новости Дагестана
16.50	Х/ф «Возвращение Будулая» 4 с.
18.30	Обзор газеты «Хакыкьат»
18.45	Передача на аварском языке «Гаданги галамги замани»
19.30	Время новостей Дагестана
20.00	Время новостей Махачкала
20.20	«Агросектор»
20.50	Д/ф «Дагестан, какой он есть»
21.50	«Вернисаж»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей Махачкала
23.20	IV Международный фестиваль народного творчества российских регионов и прикаспийских стран «Каспий – берега дружбы» «Пой, ашу!»
00.30	Новости Дагестана
01.00	Передача на аварском языке «Гаданги галамги замани»

ПЕРВЫЙ	
5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.10	Контрольная закупка.
9.40	Женский журнал.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Наедине со всеми.
13.20	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Время покажет.
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Давай поженемся!
18.00	Вечерние новости.
18.40	Первая Студия.
19.50	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.30	Т/с «Мажор 2».
23.40	Ночные новости.
23.55	На ночь глядя.
0.50	Х/ф «Маргарет».
3.00	Новости.
3.05	Х/ф «Маргарет».
3.50	Наедине со всеми.

РОССИЯ 1	
08.35-08.41	Вести-Дагестан
09.00	«Алшан»
11.40, 14.40, 17.20	Вести-Дагестан
17.40	«Экологический туризм»
18.00	Д/ф «Травники».
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Вести.
11.55	Т/с «Пыльная работа».
14.00	Вести.
14.40	Вести.
14.55	Т/с «Тайны следствия».
17.00	Вести.
17.20	Вести.
17.40	Прямой эфир.
18.50	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Вести.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».
23.20</	

пятница, 30 июня

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Гаданги гамалги заманги»
08.00 Обзор газеты «Хлакьикат»
08.10 Мультфильмы 0+
08.30 Новости Дагестана
08.45 Д/ф «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Блеф Кугана» 16+
11.10 «Агросектор»
11.30 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.05 Д/ф «Заповедник ремесел»
12.30 Новости Дагестана
12.55 Д/ф «Дагестан, какой он есть»
13.55 «Вернисаж»
14.30 Новости Дагестана

14.50 Мультфильм 0+
15.00 Х/ф «Дом, который построил Свифт» 1 с.
16.30 Новости Дагестана
16.50 Х/ф «Дом, который построил Свифт» 2 с.
18.05 Д/ф «Русские дагестанцы»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес»
19.30 Новости Дагестана
20.00 Новости Дагестана
20.20 «Подробности»
20.50 Д/ф «Классические герои неклассических войн» 16+
22.10 Обзор газеты «Дагестанская правда»
22.30 Новости Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.15 Х/ф «Старова вдова»
00.30 Новости Дагестана
01.00 «Заманлар гете, халкь гетмес»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.10 Контрольная закупка.
9.40 Женский журнал.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Жида меня.
18.00 Вечерние новости.
18.45 Человек и закон.
19.50 Телеигра «Поле чудес».
21.00 Время.
21.30 Победитель.
23.10 Х/ф «Мастерини, идеальный итальянец».
0.15 Х/ф «Молодая кровь».
2.20 Комедия «Неверный».
4.10 Модный приговор.

РОССИЯ 1

08.41, 11.40, 14.40, 17.20 Вести-Дагестан
17.40 Мир Вашему дому
18.00 От выставки к выставке
18.20 «Мой город»
18.30 Вести-Дагестан
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести.
11.55 «Пыльная работа».
14.00 Вести.
14.40 Вести.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.20 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести.
21.00 Т/с «Погоня за прошлым».

НТВ

5.00 Т/с «Вернуть на доследование».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Вернуть на доследование».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Свидетели».
18.30 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.30 Т/с «Погоня за тенью».
0.30 Мы и наука. Наука и мы.
1.30 Место встречи.
3.30 Первая кровь.
4.00 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.50 Драма «Сердце матери». (16+).
18.00 Т/с «Проводница». (16+).
19.00 Мелодрама «Мой любимый гений». (16+).
22.50 Т/с «Проводница». (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Судьба по имени Любовь». (Украина). (16+).
4.20 Т/с «Доктор Хаус». (16+).
5.10 6 кадров. (16+).
5.35 Джейми у себя дома. (16+).
6.25 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Тайны нашего кино. «Ворошиловский стрелок».
8.25 Х/ф «Во бору брусника».
11.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания).
13.40 Мой герой. Сергей Мазаев.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.15 Х/ф «Не торопи любовь».
17.25 Т/с «Крик совы».
19.30 В центре событий.
20.40 Право голоса.
22.00 События.
22.30 А. Свиридова «Жена. История любви».
0.00 Д/ф «Вертинские. Наследство короля».
0.50 Петровка, 38.
1.10 Т/с «Генеральская внучка».

ЗВЕЗДА

7.20 Т/с «Улики», 16-20 с.
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Улики», 16-20 с.
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Улики», 16-20 с.
12.30 Х/ф «Полоса препятствий».
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Полоса препятствий».
14.00 Военные новости.
14.05 Х/ф «Полоса препятствий».
14.35 Х/ф «Выстрел в тумане».
16.20 Х/ф «Вам - задание».
18.00 Новости дня.
18.45 Х/ф «Правда лейтенанта Климова».
20.30 Х/ф «Корпус генерала Шубникова».
22.15 Х/ф «Если враг не сдается...»
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф «Если враг не сдается...»
0.00 Мир Танков.

суббота, 1 июля

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес»
08.00 Мультфильмы 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Классические герои неклассических войн» 16+
10.05 Х/ф «Старова вдова»
11.20 «Мой малыш»
12.00 Гала-концерт «Традиции» IV Международного фестиваля народного творчества российских регионов и прикаспийских стран «Каспий - берега дружбы» 2017 г.
15.00 Х/ф «Усатый нянь»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Концерт военного оркестра Минобороны РФ в Дербенте

17.50 Дагестанское кино. Х/ф «Горянка»
19.15 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дербент»
19.30 Новости Дагестана
20.00 «Чистое сердце» 6+
20.10 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
20.40 Привет и поздравления в программе «Полифония» 6+
22.30 Новости Дагестана
23.00 Х/ф «Метель»
00.30 Новости Дагестана
01.00 «Мой малыш» 6+
01.25 Х/ф «Убийство на улице Данте»
03.15 Гала-концерт «Традиции» IV Международного фестиваля народного творчества российских регионов и прикаспийских стран «Каспий - берега дружбы» 2017 г.

ПЕРВЫЙ

5.40 Наедине со всеми.
6.00 Новости.
6.10 Наедине со всеми.
6.40 Х/ф «Кураж».
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.45 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Александра Яковлева. Жизнь с чистого листа.
11.20 Смак.
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.15 Вокруг смеха.
13.35 Точь-в-точь.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Точь-в-точь.
19.50 Кто хочет стать миллионером?
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Х/ф «Другая Боварри».
0.50 Комедия «Дружинники».
2.45 Х/ф «Без следа».

РОССИЯ 1

08.20 Реклама
08.25 Дагестан спортивный
08.50 За и против
09.16 Реклама
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
5.15 Х/ф «Как развести миллионера».
7.10 Живые истории.
8.00 Вести. Местное время.
8.20 Россия. Местное время.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятно на одном.
11.00 Вести.
11.30 Вести. Местное время.
11.50 Т/с «Только ты».
14.00 Вести.
14.30 Т/с «Только ты».
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф «Любовь говорит».
0.50 Х/ф «Красотка».
2.50 Т/с «Марш Турецкого 3».

НТВ

4.55 Их нравы.
6.15 Звезды сошлись.
8.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим с Алексеем Зиминным.
9.25 Умный дом.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая.
11.55 Квартирный вопрос.
13.00 Двойные стандарты. Тут вам не там!
13.50 Ты супер!
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Секрет на миллион. С. Пермякова.
19.00 Центральное телевидение.
20.05 Ты не поверишь!
21.00 Х/ф «Ультиматум».
0.50 Экстрасенсы против детективов.
2.20 Тодес. Юбилейный концерт.
4.10 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.30 Комедия «Вечера на хуторе близ Диканьки». (16+).
9.50 Комедия «Синдром Феникса». (16+).
13.50 Детектив «Подруга особого назначения». (16+).
18.00 Д/с «Замуж за рубеж». (16+).
19.00 Мелодрама «Еще один шанс». (Украина). (16+).
22.35 Д/с «Замуж за рубеж». (16+).
23.35 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «1001 ночь». (12+).
4.50 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Марш-бросок.
6.30 Х/ф «Последний дюйм».
8.20 Православная энциклопедия.
8.50 Х/ф «Не торопи любовь».
10.55 Х/ф «Гусарская баллада».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Гусарская баллада».
13.00 Х/ф «Два плюс два».
14.30 События.
14.45 Х/ф «Два плюс два».
17.05 Х/ф «Больше, чем врач».
21.00 Постскриптум.
22.10 Право голоса.
1.20 Смерть с запахом герани.
1.55 Т/с «Инспектор Льюис». (Великобритания).
3.50 Линия защиты.
4.20 Д/ф «Петр Столыпин. Выстрел в антракте».

ЗВЕЗДА

7.20 Х/ф «Воскресный папа».
9.00 Новости дня.
9.15 «Группа Земляне».
9.40 Последний день. Н. Румянцев.
10.30 Не факт!
11.00 Д/с «Загадки века».
11.50 «Смерть Александра Литвиненко».
12.35 Научный детектив.
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Секретная папка». «Звездные войны».
14.00 Х/ф «Приказ: огонь не открывать».
16.00 Х/ф «Приказ: перейти границу».
18.00 Новости дня.
18.25 Х/ф «Пламя».
21.25 Х/ф «Из жизни начальника уголовного розыска».
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф «Из жизни начальника уголовного розыска».
23.40 Х/ф «Достоинство республики».

воскресенье, 2 июля

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильмы 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Метель»
10.15 Привет и поздравления в программе «Полифония» 6+
12.10 «Чистое сердце» 6+
12.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
12.50 Мультфильм 0+
13.10 Концерт Юлии Погосовой-Эмиргамзаевой в Дербенте
15.00 Телеспектакль «Волки и овцы»

18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанор»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.30 Театр Поэзии представляет...
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.20 Х/ф «Хроника пикирующего бомбардировщика»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанор»
01.35 Х/ф «Сельский доктор» 16+
02.30 Концерт Юлии Погосовой-Эмиргамзаевой в Дербенте
04.00 Телеспектакль «Волки и овцы»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Кураж».
8.10 М/с «Смешарики. Пин-код».
8.20 Часовой.
8.55 Здоровье.
10.00 Новости.
10.15 Непутевые заметки.
10.35 Пока все дома.
11.25 Фазенда.
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.10 Теория заговора.
14.00 Никита Хрущев. Голос из прошлого.
18.20 Афтар жот.
19.30 Лучшее всех!
21.00 Воскресное «Время».
22.30 Что? Где? Когда? Летняя серия игр.
23.40 Х/ф «Прометей».
2.00 Х/ф «Мы не женаты».
3.35 Наедине со всеми.
4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

10.20 Вести-недели.
7.00 М/с «Маша и медведь».
7.30 Сам себе режиссер.
8.20 Смехопанорама.
8.50 Утренняя почта.
9.30 Сто к одному.
10.20 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
11.00 Вести.
11.20 Смеяться разрешается.
13.10 Семейный альбом.
14.00 Вести.
14.20 Х/ф «Девушка в приличную семью».
16.20 Х/ф «Сводная сестра».
20.00 Вести недели.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.00 Дежурный по стране. М. Жванецкий.

НТВ

7.00 Центральное телевидение.
8.00 Сегодня.
8.20 Лотерея «Счастливые утробы».
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники.
11.55 Дачный ответ.
13.00 Поедем, поедим!
13.50 Ты супер!
16.00 Сегодня.
16.20 Следствие вели...
18.00 Новые русские сенсации.
19.00 Итоги недели.
20.10 Ты не поверишь!
21.00 Детектив «Одесит».
0.50 Экстрасенсы против детективов.
2.25 Комедия «Мы из джаза».
3.55 Поедем, поедим!
4.20 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.35 Мелодрама «Приезжая». (16+).
10.35 Мелодрама «Тещины блины». (16+).
14.10 Мелодрама «Мой любимый гений». (16+).
18.00 Д/с «Замуж за рубеж». (16+).
19.00 Мелодрама «Братские узы». (Россия - Украина). (16+).
23.00 Д/с «Замуж за рубеж». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «1001 ночь». (12+).
5.00 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.15 Х/ф «Железная маска». (Франция - Италия).
7.40 Фактор жизни.
8.10 Д/ф «Вертинские. Наследство короля».
9.00 Х/ф «Мы с Вами где-то встречались».
10.55 Барышня и кулинар.
11.30 События.
11.45 Петровка, 38.
11.55 Х/ф «Смерть на взлете».
13.40 Смех с доставкой на дом.
14.30 Московская неделя.
15.00 Свадьба и развод. Наташа Королева и Игорь Николаев.
15.50 Прощание. Джуну.
16.40 Х/ф «Любовь вне конкурса».
20.20 Х/ф «Розыгрыш».
0.10 События.
0.25 Боевик «Гость».
2.20 «Инспектор Льюис».

ЗВЕЗДА

6.15 Х/ф «Новые похождения Кота в сапогах».
08.00 Х/ф «Тайная прогулка».
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Тайная прогулка».
9.50 Х/ф «Караван смерти».
11.20 Х/ф «Пассажира».
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Пассажира».
13.35 Т/с «Паршивые овцы», 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.25 Д/с «Легенды советского сыска».
20.00 Д/с «Незримый бой».
21.30 Х/ф «Назначайтесь внучкой».
0.15 Х/ф «Республика ШКИД».
2.15 Х/ф «Пламя».
5.15 Д/с «Освобождение».

МАТЧ ТВ С 26 ИЮНЯ ПО 2 ИЮЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
8.55 Новости.
9.00 Спортивный репортер.
9.20 Футбол.
11.20 Новости.
11.30 Все на Матч!
12.00 Обзор Кубка
13.00 Д/ф «Путь бойца».
13.30 Профессиональный бокс.
14.30 Новости.
14.35 Все на Матч!
15.00 Смешанные единоборства. UFC.
16.55 Новости.
17.00 Все на Матч!
17.30 Д/ф «Мой бой».
18.00 Смешанные единоборства. Bellator.
19.30 Д/ф «Долгий путь к победе».
20.00 Футбол.
22.00 Тотальный разбор
23.00 Реальный футбол.
23.10 Все на Матч! П.
0.00 Передача без адреса.

ВТОРНИК

7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
8.55 Новости.
9.00 Спорт./репортер.
9.20 Футбол.
11.20 Тотальный разбор
12.20 Новости.
12.25 Все на Матч!
13.00 Х/ф «Новая полицейская история».
15.20 Новости.
15.25 Все на Матч!
15.55 Профессиональный бокс.
16.55 Новые лица Кубка.
17.25 Новости.
17.30 Все на Матч!
18.00 Д/ф «Тренеры. Live».
18.30 Д/ф «История Кубка Конфедераций».
19.40 Т/с «Мечта».
21.40 Д/ф «Сборная России. Live».
22.00 Обзор Кубка Конфедераций-2017.
23.00 Все на Матч!
23.45 Х/ф «Брат».
1.30 Десятка!
1.50 «Превратности игры».

СРЕДА

7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
8.55 Новости.
9.00 Спорт./репортер.
9.20 Футбол.
11.20 Новости.
11.25 Все на Матч!
12.00 Футбол.
14.00 Д/ф «История Кубка Конфедераций».
15.10 Новости.
15.15 Все на Матч!
16.00 Смешанные единоборства.
17.30 Новости.
17.40 Реальный спорт.
18.30 Кубок Конфедераций. Live.
18.50 Новости.
19.00 Все на Матч!
19.30 Д/ф «Долгий путь к победе».
20.00 Все на футбол!
20.55 Футбол.
22.55 Стадионы.
23.00 Все на Матч!
23.45 Х/ф «Игра их жизни». (США).
1.35 Д/ф «Энди Маррей. Человек с ракеткой».
2.45 Смешанные единоборства.

ЧЕТВЕРГ

7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
8.55

“Капавай гъетер”

Раида РЕВШАН, филолог

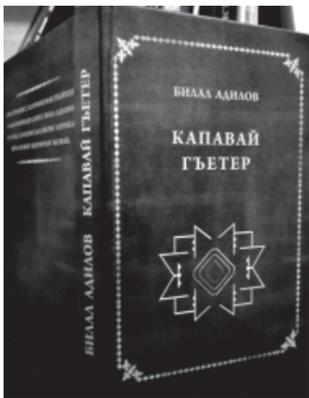
Мукъвара шаир, журналист, М.Лермонтован тварунихъ галай премиядин лауреат **Билал АДИЛОВАН** “Капавай гъетер” твар алай улуб чагдай акъатнава. Шаирдин пуд лагъай улубда ада лезги члалаз элкъуьрनावай дуньядин шииратдин классикрин эсерар гъатнава.

Малум жезвайвал, кирамди вичин руьгъдиз, дунья кватлунриз мукъва тир эсерар хъянава. “Капавай гъетер” улубдин кьетенвилерикай сад ам я хъи, ана эсерар гъам лезги, гъамни оригиналдин члаларал ганва.

Шиир са члалай маса члалаз элкъуьрдайла виридалайни кар алай месэла эсердин руьгъ, образар, автордин кватлунар хуьз алакун я. Лагъана кланда, и шартлунал гъар нивай хъайитлани амал ийиз жезвач. Халис таржума надир кваллах я лагъайтла, чун гъалатI жедач.

Чи фикирдалди, Билал Адилонвал вилик эцигнавай везифа хъсандиз кьилиз акъудиз алакнава. Улубда Низами Гянджевилдай, Шекспиралай гатлунна, XXI виш йисан шаиррал кьведалди гъафбурун шиирар ганва. Улубдин кьилин къаст - хайи члал хуьн, вилик тухун, адан ери мадни хъсанарун я.

Таржумайрикай рахайтла, шаир жуьреба-жуьре гъиссерин клунчлар - кланивал, гъам, чаравал, тлебиатдин иервилел ийизвай гъейранвал... автор-

рин хатларин кьетенвилер хвена, гуз алахънава. Литературадин жигъетдай Б.Адилонван таржумайрин ери хъсанди тирди квалурун патал заз К.Симонван виридаз чидай “Гуьзета зун” шиирдал акъвазиз кланзава:

*Вилив хуьх на, хкведа зун.
Вилив хуьх хъсан,
Гъидайлахъди гъамар зулун
Марфари яман.
Вилив хуьх, жив атай члавуз,
Зегъем гъавада,
Вилив хуьх, вил атлай члавуз
Вуна чарадан.
Вилив хуьх, лап яргъарай чар
Хквен тийирла,
Вири вилив хуьзвай ксар
Бизар хъайила.*

Мад са шиир: М.Лермонтован “Къакъатун”. Аквар гъаларай, и шиир Б.Адилонван руьгъдиз пара мукъва я. Ритм, аваз, мана-метлеб хуьни шиир урусин члехи шаирди лезги члалал кхъенвайди хъиз квалурзава:

*- Жегъил лезги, хъфимир вун
Ватандиз,
Вучиз гала квалабулх
ви риклук?
Дагъдава циф, тади ганва
балкандиз,
Ваз и патар хуш я эхир,
са квал хъиз,
Зазни я вун клани гъикI!*

*Фенани бес гъакI ракъинин
гелеваз,
Женнет хътин, кье вифен
хуш байхар;
Кесиб я зун: авач савкъат
гудай ваз,
Амма ихътин руьгъ
Халикъди ганва заз,
Гъа ви руьгъдиз тир ухшар.*

Таржума дуйм-дуйз хуьн паталди эсер жуван руьгъдив агулдун, адан лейтмотив, автордин кватлунар, рангар хъсандиз гъиссун герек я. Афанасий Фетан “Алапат шикил” твар алай гъевчи шиир лезги члалал клелдайла, чаз Билал Адилонвахъ, таржумачидихъ хъиз, еке бажарагъ авайди мад сеферда аквазва:

*Алапат шикил,
Гъикъван масан заз:
Лацу хъанва чуьл,
Ацланва гъикI варз.
Цаварин эквер,
РапIрапIиз живер,
Яргъара гъелер,
Акатнавай звер.*

Б.Адилонван таржумайри чи члалан иервал, деринвал, литературдин жигъетдай авай мумкинвилер ачухдиз квалурзава. Цийи улуб классикрин эсерар хайи члалал клелдиз кландайбуру хушдиз квалбулдайдал шак алач.

Бушвал авунач

Исламудин ГЪУЬСЕЙНОВ,
педагогикадин илимрин
кандидат

Са вахтара зал Каспийскда вич акурла, жуван кефийрни ачух жедай са кас гъалтдай. Къуншидал яшамаш жезвайтлани (гила маса квалериз экъечнава), чун хъсандиз таниш тушир. Эхирни и югъ алуькна.

Зи ихтилал миграгъви **МИКАИЛОВ Агъаверди Шихбалаевичкай** я. Ам 1969-йисуз дидедиз хъана. Юкъван школа куьтягъай гада армиядиз (Калининский областдиз) тухвана. Ада авиациядин частара кьуллугъна. И йисара адаз са шумудра командирри чухсагъул малумарна, хуьруьз, диде-бубадизни аскердилаз разивал квалурзавай чарар рекъе туна. Армиядин жергейрай старший сержант яз хтай жегъилди Мамедова Венерадихъ галаз хизан кутуна. 1995-йисалай ада кьайдаяр хуьдай органра кваллахиз гатлунна.

Гъафбуруз чизвач Агъаверди Микаилов Дагъустандиз атай бандитрин хура уьтквемдиз акъвазунай Жуьртлувилин ордендиз лайхлу хъайи кас тирди. Ада риклел хкизва:

“1999-йисан сентябрь. Къадардин дере. Чубанмахи ва Къарамачи хуьрера квати женгер кьиле физвай. Гагъ чна, гагъ бандитри гъужумар ийизвай. Гъикъван патай кумекар гудай ксар авайтлани, гъукуматдин кьушунрихъ галаз бягъс члугун яргъал фидай кар тушир.

Бандитар са къадар регъят шартлара авайтлани (вири хуьрер сенгерриз элкъуьрनावай, чилин кланикай гъар патахъ фидай рекъер авай), абурувай яргъалди дурум гуз хъанач. Чаз авиациядини еке кумек ганва. Кье гъафтеда къван чна халис дяве тухвана. Садани бушвал авунач. Нубатдин женгина (19-сентябрь) зи бедендал залан хер хъана. Зун юлдашри тади гъалда Левашадин райбольницадиз агакъарна. Ина сифтегъан операция авуна ва югъ арадай фейила, Махачкъаладин госпиталдиз тухвана. Хейлин вахтунда зун зак квачиз хъана. Куьрелди лагъайтла, духтурри кьиникикай кьутармишна. Сагърай чеб”.

Алай вахтунда дирибаш итимди ВТЭК-да шофер яз кваллахзава.

Дидени буба Микаиловар чпин веледрилайни рази я. Эльвира гъуьлуьк ква, Лейлади ДГУ-дин биологиядин факультетда клелзава. Диана 8-классдин ученица я.

Сагърай лугъузва

МЕРГЪЯМАТЛУВАЛ

Мерд АЛИ

Дагълара куьгъне хуьрер хуьник, абур аваданламишуник пай кутаз алахъзавай рухварни рушар майдандиз экъечлзавайдакай чи газетда хейлин макъалаяр чапнава. Месела, Хив райондин Архитрин, Тркалрин мулкарал вичин харжийрихъ фермервиллин цийи майишатар арадал гъун (Зарета Фаталиева), Ахцегъ райондин Чеперин хуьруьз газдин линия агакъарун (стхяяр тир Шириновар), Ахцегъа жегъилар патал ял ядай ва спортдинни сагъламвиллин члехи комплекс хкажун хътин (Жигерхан Сулейманов) ва маса крар риклел кьезва.

И йикъара Докъузпара райондин Миграгърин яшлу ксарин патайни чав чар агакъна. Ана хабар гузвайвал, и куьгъне хуьре фадлай кьайдадикай хкатнавай рекъер, куьчяр, кламарал алай муькьвер цийикла туюкуьр хъийиз, Усугъчайдила Миграгъиз къван кьезвай машиндин куьгъне рехъ арадал хкиз кваллахзавай жегъилрин десте кардик акатнава. Хуьруьн кавха Тимур Бабаева, райбольницадин духтур Халик Байрамова, эцигунрин устларар тир Фарид Сейфуллаева, Артур Абасова гугъуьллувилелди чпин азад вахт виндихъ квалурнавай крариз серфзава. Хуьруьн саки вири магълейра машинривай физ жедай гегъенш рекъер, муькьвер хъанва. Абур неинки гегъеншарнава, синер, лекъвер акъудна, цлал-цлалмарнава, гъакI дагъдай гъана, яру херхем вегъена, мягъкемарнава. Рекъера яд гъат тийидайвал кьерехар кьунва, кламарик турбаяр кутунва.

Са шакни алачиз, ибур еке харжийрихъ галаз алакьалу крар я. ГъикI хъи, машина, тракторар, рехъ цлалцлалмардай тадаракар кирида къазва. Кудай, ягъламышдай шейэр (бензин, солярка) маса къачузва.

Вири крариз харжийр кьегъал хва, жегъил карчи **Тарлан Микайлович ИСМАИЛОВА** (шикилда) ийизва. Ам Бакуда хана, Миграгъа вичин дидедин рекъяй халуяр тир Бислимоврин квалле члехи хъана, ина юкъван школа акъалтарна, карчивилел машгъул жезва. Халуьринни члехи бубайрин хуьруьз кумекар гуналди Тарлана вич гъакъикъатдани тварцел атай хва тирди субутзава. Вири миграгъвийри, иллаки яшлу ксари Тарланаз, адаз тербия гайи диде-бубадиз, муаллимриз сагърай, аферин кез лугъузва.

Крар бажармишиз алакьзавай гъар са хци ва руша ихътин кваллахрик кьил кутуртла, шаксуз, чи куьгъне хуьрер садни квахъдач, виринра цийи уьмуьрдал чан хкведа.

*Сагърай куь кьуршах!
Сагърай куь ужагъ!
Даим вине хуьх
Дагъви къанажагъ!*

Дамахдай гъалибвал

Низамидин КЪАЙИНБЕГОВ

Алай йисан 15-июндиз Санкт-Петербурдин Таврический дворецда Жегъилрин премияр вахкуниз талукъарнавай шад мярекят кьиле фена. “Ватандиз кьуллугъ авунай” номинациядай сад лагъай чкадиз Россиядин милли гвардиядин Кефердинни Рагъаклидай патан округдин кьушунрин батальондин командир-капитан **Мурадхан АГЪМЕДХАНОВ** лайхлу хъана. И гъалибвал Сулейман-Стальский райондин Цийихуьррай тир чи ватангълидиз Кеферпатан меркездин губернатор Георгий Полтавченкоди ва Законодательный Собранидин председател Вячеслав Макарова тебрикна.

Жегъилрин премия 15 йис идалай вилик бажарагълу жегъилриз рехъ ачухунин мураддалди Санкт-Петербурдин Общественный советди тайинарнавайди я. Алатай йисара и премиядиз 196 кас лайхлу хъана. Ци конкурсда иштиракай 223 касдикай спортдин, образованидин, илимдин, культурадин, общественный ва маса хилера агалкъунар къазанмишай 15 жегъил тафаватлу хъана.

Къейд авун лазим я хъи, Мурадхан Агъмедханова 7 йис идалай вилик Россиядин МВД-дин кьенепатан кьушунрин Санкт-Петербурдин военный институт кьизилдин медалдалди куьтягъна. Взводдин командир яз кьуллугъиз эгечлай Агъмедханов кьуллугъдин гурарай виниз инанмишвилелди хкаж хъана ва исягъта ам батальондин командир я.

Вичи регъбервал гузвай батальонда кьуллугъдин везифаяр лап

хъсандиз кьилиз акъудунихъ галаз сад хъиз, Мурадхан Агъмедханов илимдални машгъул жезва. Ада учебный центрада клелзавай, кьуллугъзавай ксарин пешекарвал хкаждай са шумуд методика арадал гъанва. Алатай йисуз ада Россиядин милли гвардиядин Федеральный кьуллугъдин частара чирвилер гудай методика арадал гъунай конкурсда гъалибвал къазанмишна. Ам илимрин кандидатни я.

Вичин везифаяр намуслувилелди, чешнелудаказ кьилиз акъудзавай капитан М.Агъмедханован алахъунар РФ-дин кьенепатан крарин министрстводи “Аскервилн жуьртлувильяй” ва “Кьуллугъда тафаватлу хъунай” медалралди, гъурметдин грамотайралди къейднава.

Чна ихътин намуслу, дирибаш, Ватандиз вафалу хва тербияламышнавай Мурадханан диде-бубадиз сагърай лугъузва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрли регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358

Макъалаяр редакцияди туькьур хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТНИК

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

А. Х. ГЪАМИДОВ

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

А. ГЪАМИДОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 9038

(П) - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавай бур я.

(Л) - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БНК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Меслятар къалурзава

2017-йисан гатун вахтунда Роспотребнадзордин РД-да авай Управлениди аялри ял ягъунин ва абурун сагъламвал мягъкемарунин къвалах тешкилуни месэлайрай меслятар гузва.

Меслятар къачуз жеда: къвалахдин йикъара пакаман сятдин -10-далай нянин сятдин 5-далди, жуьмя юкъуз - йикъан сятдин 4-далди Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин ва адан кчадал алай отделрин "ифей линиядин" телефондай: + 7 (8722) 51-61-48.

Меслят къалуруни тлалабун Управленидин официальной сайт-да таз жеда: - къвалахдин йикъара пакаман сятдин 9-далай нянин сятдин 4-далди "РД-да авай гигиенадинни эпидемиологиядин центр" ФБУЗ-дин меслятар къалурдай центрадин "ифей линиядин" телефондин нумрайрай: +7 (8722) 69-03-05, +7 (8722) 69-03-68.

Горчая линия
51 - 61 - 48
69 - 03 - 68
69 - 03 - 05

Гуьлуьн кьере мусибат

Мегъарамдхуьруьн райондин "Инстаграмда" хабар гузвайвал, и йикъара Дербент шегъердин гуьлуьн кьере мусибатдин дуьшуьш арадал атана. Мегъарамдхуьруьн райондай тир, техникумда къелзавай студентар (Алисен Рамазанов, Саида Абдулгалимова ва Фарман Ягъибегов), гуьле чуьхуьнагардайла, батмиш хъана. Алисенан мейит жагъана, багърийрив вахкана. Целегуьндилай тир Саидадинни Фарманан мейитрихъ къекъуьн давам жезва. Умудлу я хьи, талуьк къуллугъри абур жагъурда.

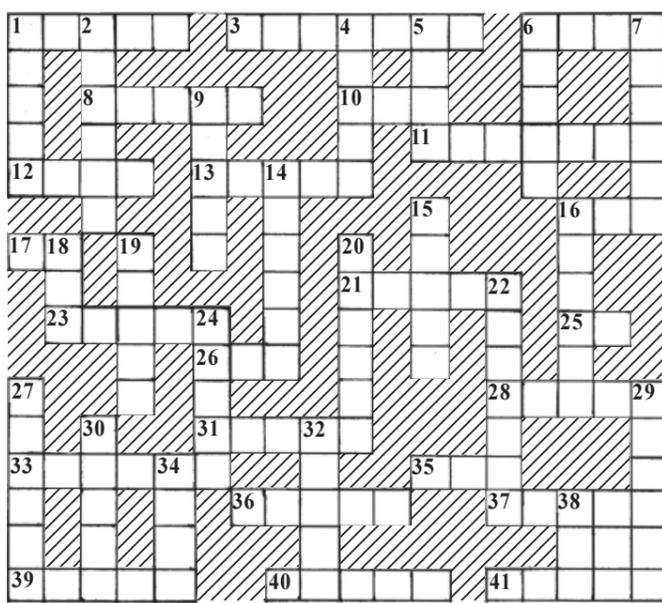
Авай делиралди, Мегъарамдхуьряй тир къуд лагъай жаван тади гъалда къутармишиз агакъна.

Мегъарамдхуьруьн райондин къил Фарид Агъмедова жегъилрин къилел атай и дуьшуьшдихъ галаз алакьалу яз абурун багърийриз башсагълугъвал гана. "Веледдин дерт акулналай пис кар авач. Хизанрин, багърийрин риклин тлал къезилардай гафар жагъурун четин я", - лагъана райондин къили.

Къуй Сад Аллагъди сабур гурай багърийриз!

Кроссворд

Туькьурайди - Майудин АБДУЛЛАЕВ, Къварчагърин хуьр

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Къвалин гъайван. 3. Инсанар куьрсардай дестек. 6. Устлардин... 8. Маларин къвалтал. 10. Гъарайдин... 11. Итимдин твар. 12. Гарданда твадай, къилихъ галчуьдай зат. 13. Кас. 16. Гъиле къадай лаш. 17. Малдин... 21. Эркек балкъан. 23. Цамарин тваларин, шеле, кул. 25. Самолетдин марка. 26. Америкада, Англияда чилин уьлчме. 28. Къведан арада са кар туькьурдай ва я дяве хъайибур барिशугъдай кас. 31. Ватан. 33. Чехирдин твар. 35. Къерех (гуьлуьн, вацлун). 36. Дегъзамандин грекин шайр. 37. Сини. 39. Гъахвал, мергъяматлувал. 40. Сятинин... 41. Багъа къванер алцумдай уьлчме (урус гаф).

ТИК ЦАРАРА: 1. Багъа къван. 2. Гуьзетун патал къаравул акъахна акъваздай чка, къеле. 4. Балхун. 5. Салан майва. 6. Гамишдин бала. 7. Тухум. 9. Лезгийрин гъалва. 14. Вилик девирра пачагъдин патай къеттен ихтияр ганвай чехи гъаким. 15. Муькьва кас. 16. Гичин. 18. Гуьлуьн чехи гъайван. 19. Шапкадин пелел экъис хъанвай къерех. 20. Хъенчин чехи гичин. 22. Сивер хуьзвай варз. 24. Рангунин гъаларин гиширар кваз хранвай рух. 27. Дишегълийрин юкьва твадай, багъа къашаралди безетмишнавай гъаркъуь чул. 29. Дарамат. 30. Са кас яшамаш жезвай ва я са идара авай чка. 32. Кимили. 34. Итимдин твар. 38. Къвалин гъайван.

"ЛГ"-дин 24-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАР: 2. Къавурма. 4. Субутар. 6. Маргъал. 7. Къиса. 9. Камар. 10. Камари. 12. "Илчи". 14. Баца. 15. Чувал. 16. Гетле. 18. Леке. 20. Къанба. 21. Бицтек. 22. Банка. 24. Руква. 26. "Фиат". 27. Цакул. 28. Кафан. 30. Залари. 32. Дамар. 33. Тагъар. 34. Хинклар. 35. Гъадиса. 37. Данарбан.

ТИК ЦАРАРА: 1. Гавур. 2. Къарасу. 3. Манатар. 5. Булама. 6. Мармар. 8. Саил. 9. Каца. 10. Кавал. 11. Риге. 13. Чиле. 14. Балабан. 15. Чубарук. 17. Тлебиат. 19. Керекул. 23. Кака. 25. Ваза. 26. Фири. 27. Цамар. 29. Фанта. 31. Ламуди. 32. Дакар. 35. Гъавайда. 36. Саларбан. 38. "Наргиз".

Девирдин шиклар

Карикатура Чугурди ва адаз баян гайиди
Темирхан ТЕМИРХАНОВ я

Аферин ваз!

(Фируза Назимовна КЕРИМОВАДИЗ)

Сулейман ПАШАЕВ,
Мегъарамдхуьруьн райондин Советский хуьр

Лезгистандин я вун кьегъал,
Вири халкъди дамахда вал!
Шайрдин къвал туькьур хъувур,
Цийиз дуьнья къалур хъувур.

Чехи шайр - халкъдин дамах,
Дагъустандин къакъан пайдах!
Аферин ваз, Фируза вах,
Хайи элдин я вун дамах!

Фируза руш, баркалла ваз
Мергъяматлу фонд туькьурай.
Сулейманан къвал-музейда
Мад сеферда нур куькьурай.

Гъар инсандин баркаллу кар,
Амуькьда и дуьньяда твар.
Аллагъ квелай хъурай рази,
Къибле патаз гайи рузи.

2017-йисан кьвед лагъай пай патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКС:

6 вацранди - 51313

газетдин кьимет почтарин
отделенийрай:

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

6 вацра - 250 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайгда (www.daqestan.press) ва гъакъини Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай хутахдай бур:

6 вацра - 162 манатни 48 кепек

Чи газет кхъинин патахъай суалар пайда хъайитла, экъунин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-963-424-73-01

Профессионально и качественно
8 928 599 98 86

- ШУМОИЗОЛЯЦИЯ
- Установка ксенона
- Регулировка замков
- Стеклоподъемников
- Замена лобовых стекол
- Подтяжка бамперов
- Сборка-разборка авто
- и другие тонин работы